

G. DUVANKOV

**TÖÖKAITSEKOMISJONIDE
JA ÜHISKONDLIKE
TÖÖINSPEKTORITE TÖÖ**

BESTI RIIKLIK KIRJASTUS

A-19995

G. DUVANKOV

Suudeksempaar

TÖÖKAITSEKOMISJONIDE
JA ÜHISKONDLIKE
TÖÖINSPEKTORITE TÖÖ

53020

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

130000 0721

Originaali tiitel:

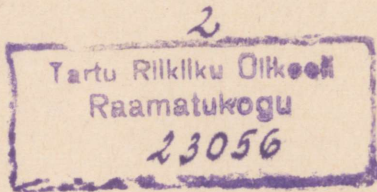
Г. ДУВАНКОВ.

Работа комиссий и общественных инспекторов
по охране труда

Профиздат 1953

Tõlkinud E. Alt.

*Käesolev brošüür on määratud ametiühingu töökaitse-
ala aktivistidele. Tema eesmärgiks on abistada töökaitse-
komisjone ja ühiskondlikke tööinspektoreid nende prakti-
lises töös ühiskondliku kontrolli teostamisel tööseadus-
andluse, ohutustehnika ning tööstustervehoiu eeskirjade
ja normide täitmise üle majandusorganisatsioonide poolt.*

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

SISSEJUHATUS

Üheks tingimuseks, mis tagab kommunistliku partei XIX kongressi direktiivides NSV Liidu arendamise viie aasta plaani kohta aastail 1951—1955 märgitud ülesannete edukat täitmist, on töökaitse edasine parandamine tööstusettevõttele.

Meie maal on olemas kõik võimalused, et jäädavalt teha lõpp tööõnnetustele ja kutsehaigustele, et muuta kõik sotsialistlikud ettevõtted «puhtateks, valgeteks ja inimväärilisteks laboratooriumideks» (V. I. Lenin).

Sõjajärgse viisaastaku jooksul on taastatud ja ehitatud üle 7 tuhande uue suure riikliku tööstusettevõtte, milledes on kindlustatud tervislikud ja ohutud töötingimused. Sama aja jooksul kulutas riik töötavates ettevõtetes tööliste töökaitse edasiseks parandamiseks rohkem summasid kui eelmiste viisaastakute jooksul kokku.

Aastast aastasse võtab meil üha laiema ulatuse uue tehnika juurutamine, käsitsitöö ja palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimine. Nii on ainuüksi 1951. a. loodud ligi viissada uut tüüpi kõrgetootlikkusega masinat ja mehhanismi, mis asendavad mitmete tuhandete tööliste käsitsitööd. Meie teadlased, insenerid, töölised-novaatorid täiustavad iga päev tootmisprotsesse.

Sotsialismi tingimustes uue tehnika, mehhaniseerimise ja automatiseerimise ning voolumeetodi laialdane kasutamine muudab põhjalikult mitte ainult tootmisprotsesse, suurendab tööviljakust ja parandab töötingimusi, **vaid võimaldab ka täielikult likvideerida tööõnnetuste ja kutsehaiguste põhjused.**

Kapitalistliku tootmisviisi juures uue tehnika kasutamine maksimaalse kasumi saavutamise eesmärgil põhjustab tööpuuduse suurenemist, töötajate ekspluateerimise tugevnemist, tööõnnetuste kasvu ja kutsehaigusi.

Töeliselt sotsialistlike töötingimuste loomist tööstuses soodustavad samuti ÜAÜKN¹ töökaitse teadusliku uurimise instituudid, NSV Liidu Meditsiiniliste Teaduste Akadeemia tööhügieeni ja kutsehaiguste instituudid ning teised teaduslikud asutused², kes töötavad välja teoreetilised alused ja praktilised abinõud tootmisalase töö tingimuste tervislikumaks muutmiseks. Nende instituutide saavutusi kasutatakse laialdaselt meie tööstuses.

Tööõnnetuste ja kutsehaiguste põhjuste kõrvaldamisel omavad suurt tähtsust uued, sotsialistlikud töövormid. Paljuaastane praktika on veenvalt näidanud, et stahhaanovliku liikumise arenemisega langeb järsult tööõnnetuste ja kutsehaiguste hulk. See on seletatav sellega, nagu näitab J. V. Stalin, et «stahhaanovlik liikumine tähendab töö organiseerimist uut moodi, tehnoloogiliste protsesside rationaliseerimist, töö õiget jaotust tööstuses, kvalifitseeritud tööliste vabastamist teisejärgulisest ettevalmistustööst, töökohta paremat organiseerimist, tööviljakuse kiire kasvu kindlustamist, tööliste ja teenistujate töötasu tunduva kasvu kindlustamist.

Stahhaanovlik liikumine tõstab tööliklassi kultuurilistehnilist taset».

Nõukogude seadusandlus nõuab majandusjuhtidelt tootmisprofessi organiseerimist selliselt, et see ei tekitaks mingit kahju töötajate tervisele. Kõigis tööstusharudes kehtivad ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjad näitavad konkreetselt, millised abinõud võivad garanteerida tervislikku ja ohutut tööd tööstuses.

Partei ja valitsus panid nõukogude ametiühingutele austava kohustuse teostada riiklikku ja ühiskondlikku kontrolli tööseadusandluse täitmise üle majandusjuhtide poolt.

Ametiühingute keskkomiteede tehniline inspeksioon, töökaitsekomisjonid ja ühiskondlikud tööinspektorid, teostades vahetult seda kontrolli, jälgivad valvsalt tööseadusandluse nõudmistest, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjadest ning normidest kinnipidamist.

Ametiühinguorganisatsioonid on üles kasvatanud miljonilise aktiivi, kelle abil nad kontrollivad töökaitse seisukorda. Töökaitseala aktivistid kujutavad endast hiigeljõudu,

¹ Lühend Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu nimetusest. (Tõlk.)

² Eesti NSV-s on vastavate uurimustega, eeskätt põlevkivitööstuses, tegelnud ENSV Teaduste Akadeemia Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudi Kutsehügieeni Laboratoorium. (Tõlk.)

mis soodustab tervislike ja ohutute tingimuste loomist kõrge tootlikkusega tööks sotsialistlikes ettevõtetes.

«Üks asi on», õpetab J. V. Stalin, «kui kümme- ja kahekümne juhtivat seltsimeest näeb ja märkab puudusi meie töös, töölishulgad aga ei taha või ei suuda näha ega märgata puudusi. Siin on kõik eeldused selleks, et tingimata jäta midagi silmapaari vahele, mitte kõike ei märka. Teine asi on, kui koos kümne- ja kahekümne juhtiva seltsimehega näevad ja märkavad puudusi meie töös sajad tuhanded ja miljonid töölised, paljastades meie vigu, rakendudes üldisesse ülesehitustöösse ja näidates teid töö parandamiseks. Siin on rohkem tagatist selleks, et ootamatusi ei tule, et negatiivseid nähtusi märgatakse õigeaegselt ja võetakse õigel ajal tarvitusele abinõud nende nähtuste likvideerimiseks».

Kommunistliku partei XIX kongress kohustas ametiühinguorganisatsioone mobiliseerima töötajate laiu hulki NSV Liidu arendamise viienda viie aasta plaani ülesannete täitmisele. Sellega seoses omandab töökaitseala aktiivi töö käesoleval ajal erilise mõtte ja tähenduse töökaitse edasise parandamisel tööstusettevõtetes.

TÖÖKAITSEKOMISJONID

Põhilised ülesanded ja organiseerimise kord

Kõrvuti riikliku kontrolliga, mis on keskkomiteede tehniliste inspektorite kohuseks, teostavad ametiühingud ettevõtetes ka ühiskondlikku kontrolli töökaitsealasest nõukogude seadusandlusest kinnipidamise üle. Sel eesmärgil organiseeritakse ametiühingute vabriku-, tehase-, kohaliku ja tsehhikomiteede juures töökaitsekomisjonid, igas ametiühingu rühmas aga valitakse ühiskondlik tööinspektor.

Sisult on nende komisjonide töö kindlaks määratud «Töökaitsekomisjoni põhimäärusega», mis on kinnitatud ÜAÜKN Presiidiumi poolt.¹

«Vabriku-, tehase- või kohaliku (tsehi-) komitee töökaitsekomisjon moodustatakse ametiühinguliikmete laialdaseks kaasatõmbamiseks töötingimuste tervendamise tööle ning kontrolli teostamiseks ettevõttes töökaitseaduste, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ning normide täitmise üle.»

Nii seisab tähendatud põhimääruse kohaselt töökaitsekomisjoni peamine ülesanne ühiskondliku kontrolli teostamises töökaitsealaste abinõude ellurakendamise üle, kuid mitte ainult komisjoni liikmete jõududega, vaid ka laialdase aktiivi kaasabil. Seoses sellega tuleb töökaitsekomisjonil esmajärjekorras hoolitseda töökaitsealase aktiivi pideva arvulise kasvu, tema õpetamise ja oma praktilisse töösse kaasatõmbamise eest.

Komisjon annab süstemaatiliselt üksikutele ametiühinguliikmetele, kes tema tööst aktiivselt osa võtavad, ülesandeid, juhatab ja abistab neid töös, tõstab igati nende teadmisi töökaitse alal ja üldistab nende töökogemusi teistele edasi-

¹ Täielik tekst on antud lisas (lk. 43).

andmiseks. Töökaitsekomisjoni liikmed ei tohi unustada, et neil kogu oma töös tuleb pidada igapäevast sidet ametiühingu rühmade ühiskondlike tööinspektoritega ja teiste aktiivsete töötajatega, kes ühiskondlikus korras viivad läbi töökaitsealast tööd, pidevalt nendega nõu pidada, kuulata nende nõudmisi, hoolikalt arvestada nende poolt tehtavaid praktilisi esildisi töötingimuste parandamise kohta ja püüda saavutada nende ettepanekute ellurakendamist.

Tsehhi töökaitsekomisjoni mitte vähem tähtsaks ülesandeks on ametiühingu rühmade ühiskondlike inspektorite töö juhtimine, kuna ametiühingu vabriku-, tehase- ja kohaliku komitee juures oleva komisjoni ülesandeks on peale selle veel tsehhi komisjonide töö juhtimine.

Samal ajal, kui ametiühingu rühmade ühiskondlikud inspektorid teostavad kontrolli töötingimuste parandamise üle oma tööpiirkonnas, tsehhikomisjon, ühendades ühiskondlike inspektorite tegevust, viib seda tööd läbi kogu tsehhi ulatuses.

Kõrvaldades puudusi töökaitse alal, osutavad komisjonid sellega ühtlasi väga tõsist abi töötajate tööviljakuse tõstmisele.

Püüdes saavutada töötingimuste parandamist, likvideerides tootmisalased ohud ja tervistkahjustavad mõjud töökohtadel, soodustavad komisjonid tunduvalt sotsialistliku võistluse edasist arendamist.

Töökaitsekomisjonid organiseeritakse koosseisus kolmest kuni kahekümne ühe inimeseni kõigi ettevõtete ja asutuste ametiühingute vabriku-, tehase-, kohalike ja tsehhikomiteede juures ning nad teostavad kogu töö viimaste juhtimisel. Praktika on kinnitanud otstarbekust organiseerida töökaitsekomisjonid samuti ka ametiühingute linna-, oblasti-, krai- või vabariiklike komiteede juurde.

Töökaitsekomisjonidesse valitakse ametiühinguliikmed — parimad tootmisala töötajad, stahhaanovlased, tootmisnovaatorid ja insener-tehnilised töötajad, kusjuures on vajalik, et ülesseatud kandidaadid annaksid eelnevalt nõusoleku töökaitsealasest tööst osavõtuks.

Komisjonide koosseisu tuleb lülitada ametiühingu rühmade kõige aktiivsemaid ühiskondlikke tööinspektoreid, meditsiinala töötajaid ja ohutusinseneri. Komisjoni töösse tuleb tõmmata rohkem naisi ja noorsugu. Töökaitsekomisjonidel on vaja seada sisse pidev kontakt sotsiaalkindlus-

tuse nõukogudega, kuna need on samuti huvitatud komisjoni edukast tööst töötingimuste parandamise alal.

Ametiühinguorganisatsioon, mille juurde luuakse töökaitsekomisjon, kinnitab komisjoni koosseisu ja määrab selle esimehe. Vastavalt «Töökaitsekomisjoni põhimäärusele» on komisjoni esimees — ametiühingu tsehhi- või käitiskomitee liige — vanemaks ühiskondlikuks tööinspektori tsehhis või kogu ettevõttes. Töökaitsekomisjoni esimeesteks ametiühingute linna-, oblasti-, krai-, vabariiklike komiteede juures ei tule määrata ametiühingute keskkomiteede tehnilisi inspektoreid.

Tehnilised inspektorid, teostades riiklikku kontrolli töökaitsealase seadusandluse täitmise üle, ei saa samaaegselt teostada ka ühiskondlikku kontrolli töökaitsekomisjoni esimehena. Komisjoni esimeheks ei või olla isik administratiivpersonali hulgast. Komisjon kinnitatakse vastava ametiühinguorganisatsiooni volituste tähtjaks.

Komisjoni organiseerimiskoosolekul jaotatakse kohustused tema liikmete vahel, valitakse alaline sekretär protokollide ja muu dokumentatsiooni vormistamiseks, samuti moodustatakse kolm alalist gruppi tööseadusandlusest, ohutustehnika ja tööstustervishoiu nõuetest kinnipidamise kontrollimiseks. Iga gruppi juhatab töökaitsekomisjoni liige. Grupi juhataja täiendab selle koosseisu aktiivsemate ametiühinguliikmetega.

Töökaitsekomisjonide töö ja töökorraldus

Töökaitsekomisjonid teostavad kontrolli majandusjuhtide poolt kehtivast tööseadusandlusest, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjadest ning normidest kinnipidamise üle ja tõmbavad kaasa sellele tööle ametiühinguliikmeid.

Oma tööd viib komisjon läbi kindla plaani (kuu, kvartali) alusel. Ametiühinguorganisatsioon, kelle juures on organiseeritud komisjon, on kohustatud teda abistama nende plaanide väljatöötamisel.

Eriti vajab selline komisjon abi esimese tööplaani väljatöötamisel, kui komisjoni liikmetel ei ole veel vajalikke töökogemusi töökaitse alal. Seepärast soovitataksegi ametiühinguorganisatsioonide juhtivatel töötajatel ja ametiühingute keskkomiteede tehnilistel inspektoritel tingimata osavõtta komisjonide koosolekutest esimese plaani läbivaata-

misel, et anda õige suund komisjoni tööle. Esimest plaani ei tule üle koormata suure hulga ülesannetega: on tarvis anda komisjoni liikmetele võimalus järk-järgult asjasse süveneda, tutvuneda komisjoni ülesannetega, tundma õppida töökaitsealase töö praktikat, omandada selles vajalikku vilumust.

Töökaitsekomisjoni plaani kinnitab oma istungil see ametiühinguorganisatsioon, kelle juures komisjon on organiseeritud. Edaspidi töötab komisjon vastavalt kinnitatud plaanile, võtab tarvitusele vajalikud abinõud selle ennetähtajaliseks täitmiseks ja kontrollib seda perioodiliselt.

Oma kohustuste täitmiseks on komisjonil õigus korraldada töökaitse seisukorra järelevaatust tsehhides, üksikutes jaoskondades ja ka kogu ettevõttes. Niisuguste järelevaatuste tulemusena on komisjonil õigus tsehhi või ettevõtte administratsioonilt nõuda avastatud puuduste kõrvaldamist kindlate tähtaegade jooksul ja soovitada tema poolt väljatöötatud abinõude rakendamist töötingimuste parandamiseks.

Töökaitsekomisjonidel tuleb võtta pingsa kontrolli alla tööpäeva pikkuse ja puhkuse seaduse, puhkepäevade ja korralise puhkuse andmise seaduse täitmine administratsiooni poolt ning rakendada vajalikud abinõud administratsiooni poolt naiste ja alaealiste töö seaduste rikkumiste kõrvaldamiseks.

Kollektiivlepingu projekti väljatöötamine töökaitse osas peab tingimata toimuma komisjoni osavõtul. See osa projektist arutatakse eelnevalt läbi töökaitsekomisjonis, peale selle aga ametiühingu tsehhi-, vabriku- või tehasekomitee koosolekul. Pärast kollektiivlepingu sõlmimist kontrollib komisjon koos töökaitse aktiiviga süstemaatiliselt kollektiivlepingus ettenähtud töötingimuste parandamise ürituste täitmist ja võtab tarvitusele abinõud nende täielikuks elluviimiseks.

Töökaitsekomisjon jälgib tervishoidlike ürituste läbiviimiseks ettenähtud assigneeringute õiget ja ökonoomset kulutamist. Ta võtab osa mitte ainult töökaitsealase kokkuleppe projekti väljatöötamisest, vaid organiseerib ka tegelikku kontrolli sõlmitud kokkuleppe täitmise üle.

Komisjoni ülesandeks on saavutada ettevõttes töökaitse alal selline olukord, kus oleksid täidetud kõik tervislike ja ohutute töötingimuste kindlustamise nõuded.

Ventilatsioonimajanduse õige ekspluateerimine ja ventilatsiooniseadmete häireteta töö, loomuliku õhustamise orga-

niseerimine nendes tootmisruumides, kus seda võimaldavad töötingimused, töökohtade valgustuse igakülgne parandamine, töötajate (kuumades tsehhides) varustamine joogi- ja gaseeritud soolaveega, puhtuse pidamine tootmisruumides, töökohtadesse prahi kogunemise likvideerimine, duširuumide, desinfektsioonikambrite ja erirõivastuse ning -jalatsite kuivatite, naiste hügieenitubade ja imikute toitmisruumide jne. sanitaarne seisukord ja häireteta töö — kõik see peab olema töökaitsekomisjonide igapäevase kontrolli objektiks.

Komisjon on kohustatud saavutama tööliste õigeaegset varustamist erirõivastuse, erijalatsite ja individuaalsete kaitsevahenditega (kaitseprillidega, kinnastega, sõrmikutega, põlledega, respiraatoritega), kontrollima perioodiliselt nende jaotamise õigsust ja kasutamise otstarbekust.

Tööliste varustamist eripiima, eritoidu ja eriseebiga ning nende õiget kasutamist kontrollitakse regulaarselt töökaitsekomisjoni poolt.

Erilist tähelepanu tuleb komisjonil osutada kontrollile töötajate isikliku ohutuse kindlustamise abinõude rakendamise üle. Komisjon uurib igakülgset tööõnnetuste põhjust, jälgib nende õiget ja õigeaegset registreerimist ning arvelevõtmist vastavalt kehtivatele eeskirjadele, võtab ametiühingu käitis-, kohaliku komitee kaudu vastutusele süüdlasi õnnetusjuhtumite tekkimises ja esineb administratsiooni ees ettepanekutega praktiliste abinõude tarvituselevõtmiseks tööstusliku traumatismi põhjuste kõrvaldamiseks.

Seoses sellega tuleb töökaitsekomisjonidel süstemaatiliselt kontrollida, kas hoitakse korras seadmeid, tööriistu ja kaitseseadmeid, kas viiakse ettenähtud tähtaegadel läbi nende seadmete plaanilis-ennetavat remonti, kas instrueeritakse õigeaegselt ohutustehnika alal uusi või ühelt töölt teisele üleviidud töötajaid ning peale selle viia läbi ulatuslikku töökaitse-propagandat ettevõtte töötajate hulgas.

Komisjonil on **õigus nõuda** tsehi või ettevõtte administratsioonilt vajalikke dokumentide, aruannete ja õiendite esitamist, mis on seotud töökaitsealase tööga. Ta võib samuti ametiühingu käitis-, kohaliku komitee kaudu **nõuda** tsehi, ettevõtte juhtkonnalt komisjoni istungil ettekandega esinemist töökaitse seisukorra ja selle parandamise abinõude kohta või aruannet töökaitsekomisjoni või ühiskondlike tööinspektorite ühe või teise ettepaneku ellurakendamise kohta. Tähendatud töötajate **istungile mitteilumisel**

ilma mõjuvate põhjusteta annab komisjon nende poolt ametiühingulise distsipliini rikkumise küsimuse ametiühingu tsehi-, käitis- või kohalikule komiteele arutada.

Vastavate ametiühinguorganisatsioonide ülesandel kui ka omal algatusel valmistab töökaitsekomisjon ette materjale mitmesugustes töökaitsealastes küsimustes nende arutamiseks antud organisatsioonide istungitel, eraldab oma koosseisust ettekandja ja töötab välja vastava otsuse projekti.

Teostades ühiskondlike tööinspektorite ja töökaitsealase aktiivi juhtimist, osutab komisjon neile igakülgset abi, viib perioodiliselt läbi nõupidamisi nende töökogemuste üldistamiseks ja edasiandmiseks; kuulab regulaarselt oma istungitel ühiskondlike tööinspektorite aruandeid; korraldab ametiühinguorganisatsioonide ülesandel aktivistidele kursuseid töökaitsealaste teadmiste tõstmiseks.

Töökaitsekomisjoni otsuste täitmist kontrollivad ühiskondlikud tööinspektorid. Seepärast võtab komisjon tarvitusele abinõud ühiskondlike inspektorite valimiseks igas ametiühingu rühmas ning äärmise vajaduse korral seab tsehhikomiteede ette küsimuse mitteküllaldast initsiatiivi ja energiat ülesnäidanud ühiskondlike inspektorite asendamiseks teistega, aktiivsematega.

Töökaitsekomisjon peab oma istungeid mitte harvemini kui kaks korda kuus. On soovitatav kindlaks määrata teatud päevad, mis annab aktiivile võimaluse komisjoni tööst osa võtta ilma eriliste teadete ja meeldetuletusteta. Komisjon annab perioodiliselt aru oma tegevusest sellele ametiühinguorganisatsioonile, kelle juurde ta on organiseeritud. Tsehi töökaitsekomisjon esitab aruande mitte üksnes ametiühingu tsehhikomitee istungitele. Tema aruanne võidakse panna arutusele ametiühingu käitis- või kohalikus komitees, nende juures asuvates töökaitsekomisjonides kui ka laialdastel tööliste koosolekutel. Komisjonid viivad kogu oma töö läbi tööst vabal ajal.

Õeldust on selge, kui mitmekülgne on töökaitsekomisjonide töö ja millist suurt tähtsust see omab töötajate jaoks.

ÜHISKONDLIKUD TÖÖINSPEKTORID

Põhilised ülesanded ja töö organiseerimine

Oma töös tööseadusandluse, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide täitmise kontrolli alal tugineb töökaitsekomisjon ühiskondlikele tööinspektoritele.

Neid valitakse ettevõtetes, transpordis, ehitustel ja põllumajanduses NSVL RKN 30. juuni 1931. a. määruse kohaselt «selleks, et parandada töökaitse ja ohutustehnikaalast tööd vahetult tootmises ja tugevdada tööliste ühiskondlikku kontrolli tööseaduste ellurakendamise üle».

Nii on töökaitsekomisjonidel ja ühiskondlikel tööinspektoritel ühine ülesanne — majandusjuhtide poolt tööseadusandluse, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide täitmise kontrollimise teel saavutada tervislikke ja ohutuid töötingimusi tööstuses.

Ühiskondlikud inspektorid teostavad operatiivset kontrolli vahetult töökohtadel ja jälgivad komisjoni kõigi otsuste täitmist.

Ametiühingu rühma ühiskondlikul tööinspektoril on teatud tööstuse jaoskonnas töötades võimalus kogu tööpäeva kestel jälgida ametiühingu rühma töötajate töötingimusi. Samas jaoskonnas on ka meister. Koos meistriga võib ühiskondlik inspektor iga hetk ära hoida selliste töötingimuste tekkimist, mis võivad ohustada töötajate elu ja tervist, takistada igasugust tööseadusandluse rikkumist või teatada tekkinud tingimustest töökaitsekomisjoni esimehele — tsehhi vanemale ühiskondlikule inspektorile.

Samal ajal, kui töökaitsekomisjon viib oma põhitööd läbi perioodiliselt, on ühiskondlikel tööinspektoreil võimalus kontrollida töötingimuste seisukorda iga päev.

Töötingimuste parandamine tööstuses sõltub mitmeti sellest, kuidas edukalt ühiskondlikud inspektorid kontrollivad töökaitsealaste seaduste ellurakendamist, kuidas järjekindlad ja nõudlikud on nad insener-tehnilise personali ja administratsiooni suhtes praktiliste abinõude rakendamisel tööõnnetuste ja kutsehaiguste põhjuste kõrvaldamiseks.

Ühiskondlikele inspektoritele kui ka töökaitsekomisjonidele on usaldatud suure riikliku tähtsusega ülesanne, sest töötingimuste parandamine säilitab töötajate elu ja tervist ning soodustab nende töö efektiivsuse tõstmist.

Õeldust võib teha järelduse ametiühingu rühma ühis-

kondliku tööinspektori töö suurest tähtsusest. Seepärast peavad kõik ametiühinguorganisatsioonid ja eriti ametiühingute keskkomiteede tehnilised inspektorid osutama kõige tõsisemat tähelepanu ametiühingu rühma ühiskondliku inspektori tööle.

Mõnedes ettevõtetes ei valita ühiskondlikke inspektoreid kõigis ametiühingu rühmades, mõnes kohas ei tööta nad küllalt aktiivselt, vahest aga ei tööta üldse. See on eelkõige seletatav sellega, et mitte kõik ametiühinguorganisatsioonid ja ametiühingute keskkomiteede tehnilised inspektorid ei ole veel aru saanud, kuivõrd tähtis on ühiskondlike inspektorite töö korraldamine igas ametiühingu rühmas, igapäevase ühiskondliku kontrolli kindlustamine töötingimuste parandamise abinõude elluviimiseks igas tootmisloigus.

Ametiühingu keskkomitee tehniliste inspektorite töö ei saa kunagi olla edukas, kui nende poolt teenindatavates ettevõtetes puudub tõhus ühiskondlik kontroll tööalaste seaduste ja eeskirjade täitmise üle, kui nad perioodiliselt ei organiseeri vestlusi ühiskondlike inspektoritega, ei üldista nende töökogemusi ja ei osuta neile abi teadmiste tõstmisel töökaitse küsimustes.

Ühiskondlik kontroll peab olema organiseeritud nii, et järelevalve töötingimuste parandamise abinõude rakendamise üle ei nõrgeneks ka siis, kui ametiühingu keskkomitee tehnilist inspektorit ettevõttes ei ole.

Ühiskondlik inspektor viib oma töö läbi koos kindlustusdelegaadiga ametiühingu rühmaorganisaatori juhtimisel. Nende ülesannete hulka kuulub tööõnnetuste ja kutsehaiguste tekkimise võimalike põhjuste kõrvaldamine. Ametiühingu rühmaorganisaator teostab ühiskondliku inspektori kaudu kontrolli töökaitsealaste seaduste täitmise üle. Ühiskondlike inspektorite tööd ametiühingu rühmas juhib samuti töökaitsekomisjon. Seepärast on töökaitsekomisjoni ja ühiskondlike inspektorite vahel organisatsiooniline side: töökaitsekomisjonide esimehed on samaaegselt ka vanemateks ühiskondlikeks tööinspektoriteks tsehhides või ettevõttes.

Olles töökaitsekomisjoni esotsas, juhatab tsehhi vanem ühiskondlik inspektor vahetult ametiühingute rühmade ühiskondlike inspektorite tööd, kuna ettevõtte vanem ühiskondlik inspektor teostab ühiskondlike inspektorite juhtimist ettevõttes.

Ametiühingu rühma ühiskondlik inspektor, kelle tegevus on piiratud teatud kindla tööpiirkonnaga, ei või lahendada

töökaitse küsimusi kogu tsehhi või ettevõtte ulatuses. Need küsimused lahendatakse ühiskondlike inspektorite materjalide põhjal töökaitsekomisjonides. Seal, kus ühiskondlikul inspektoril tekivad raskused kontrolli teostamisel, abistab teda tsehhi vanem ühiskondlik inspektor või tsehhi töökaitsekomisjon. Komisjon annab ühiskondlikele inspektoreile mitmesuguseid ülesandeid ja kontrollib nende täitmist.

Ühiskondlik inspektor valitakse ametiühingu rühma kuuluvate ametiühinguliikmete üldkoosolekul lahtise hääletamise teel parimate tootmisala tööliste, novaatorite, tööliste ja insener-tehniliste töötajate hulgast, kes hästi tunnevad tootmisala ja kollektiivi ühiskondlikust elust aktiivselt osa võtavad. Igas ametiühingu rühmas valitakse üheaegselt ametiühingu rühmaorganisaatori valimistega üks ühiskondlik inspektor.

Ametiühingu rühma ühiskondlike inspektorite ja vanemate ühiskondlike inspektorite tööle ei või tõmmata isikuid administratiiv-tehnilise ja administratiiv-majandusliku personali hulgast, samuti ka ohutustehnika alal koosseisulisi töötajaid, ettevõtte arste ja ametiühingute keskkomiteede tehnilisi inspektoreid.

Ühiskondlik inspektor teeb oma tööd tööst vabal ajal selles ajavahemikus, millele on valitud vastav ametiühingukomitee või ametiühingu rühmaorganisaator.

Juhul kui ühiskondlik inspektor töötab ebarahuldavalt, võib teda ametiühingu rühma üldkoosoleku, ametiühingu tsehhi-, käitis- või kohaliku komitee otsuse põhjal enne tähtaega tema ühiskondlikest kohustustest vabastada, ja siis esitatakse sellele tööle teine kandidaat.

Tsehhivanema ühiskondliku inspektori töö otsesest juhtimist teostab tsehhikomitee, ettevõtte vanema ühiskondliku inspektori tööd aga juhivad ametiühingu käitis- või kohalik komitee.

Ühiskondlike tööinspektorite õigused ja kohustused

Ametiühingu rühma ühiskondlike inspektorite kohustused on kindlaks määratud ÜAÜKN Presiidiumi poolt kinnitatud erimäärustikuga.

Ühiskondlik inspektor kontrollib majandusjuhtide poolt töökaitsealase seadusandluse, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja instruksioonide täitmist ning tööõnnetuste ja kutsehaiguste ärahoidmise abinõude ellurakenda-

mist. Ta on kohustatud jälgima, et kõik ettevõttesse võetud uued või ühelt töölt teisele üleviidud töölisel lastakse meistrite, kümnikute või brigadiiride poolt tööle asuda alles siis, kui nad on saanud sissejuhatava instruktaazi ohutute töövõtete kohta ning kui neid on instrueeritud otseselt töökohal, on tutvustatud kehtivate ohustehnika eeskirjade ja instruksioonidega, mis puudutavad seda sisseseadet, tööpinki, masinat või elektriseadet, millega tal tuleb tegelda edaspidi.

Ametiühingu rühma ühiskondliku inspektori kohustuste hulka kuulub samuti ka kontroll tsehi tööstussisseseade, ventilatsiooniseadmete, valgustuse, kütte, kõrvalruumide ja töökohtade organiseerimise üle. Ühiskondlik inspektor on kohustatud saavutama, et töökohtadel avastatud puudused kõrvaldataks, nõudma meistrit, kümnikult või brigadiirilt töötamise katkestamist mittekorrasoleval või ohtlikul sisseseadel, mittekorrasoleva tööriistaga või niisugustes tingimustes, kus töökoha seisukord või organiseerimine mitte ainult võib põhjustada õnnetusjuhtumit, vaid takistab ka tööjõudluse tõstmist.

Üldine kultuursus ja puhtus tööstuses on igal töökohal seisukorrast. Sellega seoses jälgib ametiühingu rühma ühiskondlik inspektor, et töökohti ja nende vahikäike ei ummistataks valmistoodete, poolfabrikaatide ega toormaterjaliga; et mittevajalikud detailid ja liigsed materjalid ei segaks tööliste liiklemist ja tehase sisetransporti, et töökohti, vahikäike, sanitaar-eluolustikulisi ruume (pesemisruumid, käimlad, duši-, rõivastamisruumid, erirõivastuse kuivatid, naiste hügieenitoad, imikute toitmisruumid jt.) koristataks hoolikalt, süstemaatiliselt ja niivõrd sagedasti, kui on vaja alatise korra ja sanitaarse seisukorra alalhoidmiseks.

Õigeaegne varustamine kvaliteetse erirõivastuse, erijalatsite ja individuaalsete kaitsevahenditega omab suurt tähtsust töötajate tervise säilitamiseks, tööviljakuse kasvuks ja üldise kultuursuse tõstmiseks tööstuses.

Kontroll erirõivaste, erijalatsite ja individuaalkaitsevahenditega õigeaegse varustamise ning nende otstarbeka kasutamise üle kuulub samuti ametiühingu rühma ühiskondliku inspektori kohustuste hulka. Ta võtab tarvitusele vajalikud abinõud, et neis kohtades, kus seda nõuavad töötin-gimused, ei lubataks kedagi tööle asuda ilma erirõivastuse, erijalatsite ja individuaalkaitsevahenditeta, mida antakse töötajatele kehtivate normide kohaselt.

Ametiühingu rühmas ühiskondlik inspektor jälgib, et töölised oleksid alati varustatud keevavee ja kvaliteetse joogiveega (kuumades tsehhides — gaseeritud soolaveega), ning kontrollib veenõude puhtust.

Mitte väiksemat tähtsust omab töötajate õigeaegne varustamine piima ja eritoiduga (vt. lk. 70), samuti ka seebiga. Ametiühingu rühma ühiskondlikule inspektorile tehakse ülesandeks perioodiliselt kontrollida, et nimekirjad produktide saamiseks koostataks õigesti, nõuda administratsioonilt, et piim ja eritoit antaks välja tööpäeva kestel, neid asendamata vähese toiteväärtusega toitainetega, ja et kõik pesemiskohad pidevalt varustataks vajalikul määral seebiga.

Igast õnnetusjuhtumist, mis tekib ametiühingu rühma tööpiirkonnas, teatab ühiskondlik inspektor kohustuslikult ametiühingu tsehhikomitee vanemale ühiskondlikule inspektorile, samuti jälgib ta, et meister või tsehhiülem otsekohe teostaks selle juhtumi juurdlust, teeks kindlaks selle põhjused ja võtaks tarvitusele abinõud nende kõrvaldamiseks mitte ainult tööõnnetuse toimumise kohal, vaid ka kõigil analoogilistel töökohtadel. Ühiskondlikul inspektoril tuleb samuti kontrollida, et juurdlusaktid koostataks õigesti ettenähtud vormi järgi ja et kõigile küsimustele antaks lühikesed ja selged vastused.

Tösisst tähelepanu pöörab ametiühingu rühma ühiskondlik inspektor kontrollile, kas meister, kümnik, brigadiir täidab tööseadusandlust tööpäeva normaalse kestuse, tööletuleku, puhkepäevade, puhkuse, töövaheaegade graafikute rakendamise ja naiste, alaealiste töökaitse seaduste osas, samuti jälgib ta kollektiivlepingu täitmist töökaitse alal.

Ametiühingu rühma ühiskondliku inspektori töö omab peamiselt profülaktilist iseloomu ja peab eelkõige silmas tööõnnetuste ja haigestumiste vältimist tootmises, töökonfliktide vältimist või nende kiireimat likvideerimist.

Ametiühingu tsehhikomitee juures asuv vanem ühiskondlik tööinspektor lahendab töökaitsekomisjoni kaasabil kõik töötingimuste parandamise küsimused kogu tsehhi ulatuses, juhib ühtlasi töökaitsekomisjoni tööd ning kõiki tsehhi ametiühingu rühmade ühiskondlikke tööinspektoreid. Ta hoolitseb selle eest, et komisjoni istungitest ja tööst võtaks pidevalt osa aktiiv, üldistab ametiühingu rühmade ühiskondlike inspektorite ja tsehhi töökaitseaktiivi töökogemusi ning kutsub neid sel eesmärgil perioodiliselt nõupida-

mistele, abistab neid igapäevases töös, jälgib ametiühingu rühma ühiskondlike inspektorite kaasabil, et tsehhi administratsioon rakendaks ellu töökaitsekomisjoni otsuseid ning täidab ka tsehhikomitee poolt antud ülesandeid.

Vanem ühiskondlik inspektor — ametiühingu käitis- või kohaliku komitee töökaitsekomisjoni esimees, kontrollib majandusjuhtide poolt töökaitseaduste täitmist kogu ettevõtte ulatuses töökaitsekomisjonide, ametiühingu rühmade ühiskondlike tööinspektorite ja töökaitseaktiivi abil, osutades neile nende töös ühtlasi tõhusat abi. Ta saab ülesandeid käitis- või kohalikul komiteelt, ametiühingu keskkomitee tehniliselt inspektorilt ja võtab tarvitusele abinõud, et kõik töökaitsekomisjoni, mille esimeheks ta on, otsused täidetakse ettevõtte või asutuse administratsiooni poolt õigeaegselt.

Ühiskondlikud inspektorid kontrollivad, kuidas täidetakse administratsiooni poolt ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori ettekirjutusi töökaitse alal esinevate puuduste kõrvaldamiseks, esitavad töökaitsekomisjonile läbi vaatamiseks tähtsamad küsimused töötingimuste tervendamise alal, samuti ka teisi küsimusi sel juhul, kui nad ei ole suutelised neid iseseisvalt lahendama.

Ühiskondlikud inspektorid annavad oma tegevusest perioodiliselt aru neile ametiühinguorganisatsioonidele, kellede juures nad töötavad: ametiühingu rühmade ühiskondlikud inspektorid — ametiühingu rühmade üldkoosolekutele, tsehhi vanemad ühiskondlikud inspektorid — tsehhikomiteele ja tsehhi üldkoosolekule, ettevõtte vanemad inspektorid aga ametiühingu vabriku-, tehase või kohalikele komiteedele, samuti ka ettevõtte ametiühinguliikmete üldkoosolekule või konverentsile.

Oma kohustuste edukaks täitmiseks kasutavad vanemad ühiskondlikud tööinspektorid (töökaitsekomisjonide esimehed) NSV Liidu RKN 30. juuni 1931. aasta määrusega antud õigusi.

Vastavalt sellele määrusele on ühiskondlikul inspektoril õigus külastada kõiki töökohti ja kõiki ruume, mis on määratud töötajate olustikuliseks teenindamiseks: saunu, sööklaid, ühiselamuid ja ambulantsi. Käitis-, või kohaliku komitee ning nende töökaitsekomisjonide ülesandel võib ühiskondlikku inspektorit suunata ka teistesse tsehhidesse töötajate töötingimuste või ühiskondlike inspektorite tegevuse kontrollimiseks.

Ühiskondlikul inspektoril on õigus nõuda administratiivpersonalilt kõigi materjalide, dokumentide, tõendite, aruannete ja andmete esitamist, mis on seotud tema tegevusega tööseaduste täitmise üle kontrolli teostamisel.

Nõudmised administratsioonile töötingimuste parandamise, tööseadusandluse, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide rikkumiste kõrvaldamise suhtes vormistab ühiskondlik inspektor ettekirjutusena.

Kehtiva seadusandluse kohaselt on nende ettekirjutuste täitmine administratsioonile kohustuslik. Ametiühingu rühma ühiskondlik tööinspektor teeb ettekirjutuse vaid sel juhul, kui meister, kümnik või brigadiir ei täida tema suulisi ettepanekuid ühe või teise väärnähte kõrvaldamiseks ja kui ta sellest ei saa viivitamatult teatada tsehhi või ettevõtte vanemale ühiskondlikule inspektorile.

Paljude ettevõtete tsehrides on sisse seatud erilised «ühiskondlike tööinspektorite esildiste raamatud». Raamat hoitakse tsehhiülema juures ja antakse välja ühiskondlikele inspektoreile nende nõudel. Ühiskondlikud inspektorid kannavad sinna oma esildised, märkides ära nende täitmise tähtsajad. Need märkmed omavad majandusjuhtide jaoks samasugust jõudu kui ettekirjutusedki. Arvestades seda, peab ühiskondlik inspektor enne ettekirjutuse tegemist hoolikalt kaaluma selle vajalikkust ja otstarbekust. Raskematel juhtudel soovitatakse eelnevalt nõu küsida ametiühinguorganisatsioonilt, vanemalt ühiskondlikult inspektorilt, ametiühingu keskkomitee tehniliselt inspektorilt.

Pärast ettekirjutuse üleandmist administratsioonile või töötingimuste parandamise ettepaneku sissekandmist raamatusse, tuleb ühiskondlikul inspektoril jälgida, et see saaks täidetud. Selleks kontrollib ta regulaarselt, kuidas täidetakse tema näpunäiteid. Juhul kui administratsioon viivitab nende täitmisega, on ametiühingu rühma ühiskondlik inspektor kohustatud sellest teatama tsehhi, ettevõtte vanemale ühiskondlikule inspektorile.

Tähendatud esildiste süstemaatiliselt täitmata jätmise juhtudel võib ühiskondlik inspektor paluda töökaitsekomisjoni selles süüdiolija teguviisi arutada ja nõuda temalt vastavaid seletusi. Üksikutel juhtudel võib töökaitsekomisjon pöörduda ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori poole palvega mõjutada administratsiooni, et ühiskondliku inspektori ettepanek saaks täidetud.

Vanematele ühiskondlikele tööinspektoritele on antud õigus ametiühingute käitis- ja kohalike komiteede kaudu võtta vastutusele neid majandusjuhte, kes süstemaatiliselt rikuvad tööseadusandluse norme, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirju ja norme. Vene NFSV Kriminaalkodeksi § 133 ja liiduvabariikide kriminaalkodeksite vastavate paragrahvide kohaselt «töötaja asetamine töökaitse-eeskirju rikkudes niisugustesse töötingimustesse, milledes ta kaotas või võis kaotada enda töövõime», kvaliifitseeritakse kui kriminaalkuritegu, mida kohtuotsuse põhjal karistatakse vabaduskaotusega kuni kahe aastani, paranduslike töödega kuni ühe aastani või rahatrahviga kuni 500 rublani.

Juhindudes sellest paragrahvist suunab ettevõtte või asutuse vanem ühiskondlik inspektor ametiühingu käitis- või kohaliku komitee kaudu materjalid prokurörile süüdlaste vastutusele võtmiseks mitte ainult aset leidnud õnnetusjuhtumite korral, vaid ka töökaitse eeskirjade ja normide rikkumiste puhul, mis võivad olla niisuguste juhtumite põhjuseks.

Süüdlased ühiskondlike tööinspektorite tagakiusamises nende ühiskondliku tegevuse pärast võetakse kõige range-
male vastutusele.

Ilma ametiühingu käitis- või kohaliku komitee nõusolekuta ei tohi tsehhi või osakonna vanemaid ühiskondlikke tööinspektoreid kui tsehhikomitee või ametiühingu büroo liikmeid teistesse tsehhidesse või osakondadesse üle viia ega ettevõttest või asutusest vallandada.

Ettevõtete või asutuste vanemate ühiskondlike inspektorite kui ametiühingu käitis- ja kohaliku komitee liikmete vallandamine võib toimuda ainult ametiühingu oblasti- või keskkomitee nõusolekul.

ÜAÜKN Sekretariaat oma 19. veebruari 1952. a. määrusega soovitas ametiühingute käitis- või kohalikel ja keskkomiteedel ära märkida paremaid ühiskondlikke tööinspektoreid ja andis loa neid premeerida võrdselt sotsiaalkindlustuse aktiiviga seks otstarbeks antavatest summadest.

*

Toome mõningad näited töökaitsekomisjonide ja ühiskondlike tööinspektorite praktilisest tööst.

III Internatsionaali nim. kaevanduse šahti «Kapitalnaja» töökaitsekomisjon koosneb 13 inimesest. Ta töötab kvartali-

plaanide alusel, mis kinnitatakse šahtikomitee poolt. Oma istungeid peab komisjon üks kuni kaks korda kuus. Praktiseeritakse ka šahtikomitee ja komisjoni ühiseid istungeid töökaitsealaste küsimuste arutamiseks.

Komisjoni esimees viib regulaarselt läbi vestlusi ühiskondlike inspektoritega töökaitsealastes küsimustes.

Ühiskondlikele inspektoritele on tehtud kohustuseks jälgida administratsiooni poolt töökaitsekomisjoni otsuste täitmist. Neile antakse välja kirjalik ülesanne, milles on märgitud komisjoni poolt soovitatud abinõud ja nende täitmise tähtajad. Sellele ülesandele märgib ühiskondlik inspektor kontrolli tulemused, mille järele annab selle ära komisjoni esimehele — šahti vanemale ühiskondlikule inspektorile.

Igas šahtis on olemas eriraamatud, kuhu töökaitsekomisjoni liikmed ja ühiskondlikud inspektorid märgivad tolmu vastu võitlemise režiimi rikkumise juhud, samuti aga ka muud töökaitseõuete rikkumised. Üleskirjutustest teatatakse iga päev kaevandusvalitsuse peainsenerile vajalike abinõude tarvituselevõtmiseks. Komisjoni ettepanekul jäeti mõnede jaoskondade ülemad töökaitse-eeskirjade rikkumise pärast ilma preemiata.

Kaevanduse parteiüldkoosolekul oli arutusel kaevanduse peainseneri aruanne ohutustehnika seisukorrast. Materjalide ettevalmistamisest antud küsimuses võtsid aktiivselt osa ühiskondlikud tööinspektorid, kes kontrollisid ohutustehnika-eeskirjade täitmist üksikutes jaoskondades.

Töökaitsekomisjoni otsusel antakse välja seinalehte «Ohutuse eest», kus teravalt kritiseeritakse ohutustehnika ning tööstustervishoiu-eeskirjade ja -normide rikkujaid ning tutvustatakse töökogemusi sellel alal. Niisugune kriitika aitab märgatavalt parandada töötingimusi jaoskondades.

Iga õnnetusjuhtum arutatakse kohustuslikult läbi šahti ülema juures. Sellest arutelust võtavad osa šahti ülem, peainsener, jaoskonnaülem, šahtikomitee esimees, vanem ühiskondlik tööinspektor. Sageli kutsutakse osa võtma ka üksikuid töölisi, ja kui on võimalik, ka kannatanu. Niisugune arutelu võimaldab täpselt kindlaks teha süüdlasi tööõnnetuse tekkimises ja välja töötada praktilised abinõud selle tekkimise põhjuste likvideerimiseks ja taoliste juhtude kordumiste vältimiseks edaspidi.

Rjazani põllumajanduse masinaehitustehases («Rjazselmaš») koosneb töökaitsekomisjon 9 inimesest. Nende hulgas on kaks inseneri, meister, konstruktor ja lukksepä. Komisjoni tööplaanis on — õppuse organiseerimine ühiskondlikele tööinspektoreile ja töökaitsekomisjoni liikmetele, materjalide ettevalmistamine kokkuleppe sõlmimiseks tulevaks aastaks, tsehhi töökaitsekomisjonide organiseerimine, kontrolli teostamine naiste ja alaealiste töökaitse olukorra ja ühiskondlike inspektorite poolt esildiste raamatutesse sissekantud ettepanekute täitmise üle tsehhide administratsiooni poolt, tsehhi komisjonidele abi osutamine kollektiivlepingu töökaitseosa ettevalmistamises, temperalmi valutsehhi töökaitsekomisjoni tööaruande arutelu, ühiskondlike inspektorite aruanne ametiühingu rühmades ja teised küsimused.

Komisjon praktiseerib laialdaste nõupidamiste läbiviimist kõige aktuaalsemates töökaitsealastes küsimustes. Nii andis tehase direktor ühiskondlike tööinspektorite ja tehase insener-tehnilise personali ühise nõupidamise tulemusel, mille arutati tootmistraumatismi seisukorda ja selle tekkimise põhjuste vastu võitlemise abinõusid, käskkirja, mis kohustab tsehhide ülemaid ellu rakendama rida abinõusid tööohutuse suurendamiseks.

Taalised käskkirjad anti komisjonide poolt üksikutes tsehhides teostatud töökaitse seisukorra järelevaatuse põhjal. Komisjon etendab tähtsat osa selles, et tööõnnetuste arv tehases süstemaatiliselt väheneb.

Rostovi (Doni ääres) põllumajanduse masinaehitustehase «Rostselmaš» puidutöötlemise tsehhi töökaitsekomisjon töötab samuti plaani alusel. Komisjon arutas läbi järgmised küsimused: tööriistade ja seadeldiste seisukorrast, detailide õigest lattuasetamisest, talveks ettevalmistamisest, haigestumistest tsehhis ja palju teisi küsimusi. Tsehhikomitee viib süstemaatiliselt läbi nõupidamisi ametiühingu rühmades ühiskondlike tööinspektoritega, annab neile konkreetseid ülesandeid. Iga tööõnnetus arutatakse läbi kõigis tsehhi ametiühingu rühmades.

Sõelapõhjade valmistamise jaoskonnas vaatab ühiskondlik inspektor enne töö algust üle kõik käsitööriistad ja tema näpunäidete kohaselt antakse kõlbmatu tööriist töökotta remontimiseks. Ühiskondliku inspektori nõudmisel regulee-

ris tsehi mehaanik presside kaitsed, brigaadides viidi läbi loenguid silmavigastustest ja käsitööriistade kvaliteedist. Töökaitsekomisjoni ja ühiskondlike inspektorite selline aktiivne osavõtt puidutöötlemise tsehi töötingimuste parandamise tööst aitas kaasa traumatismi vähenemisele. Traumatism on siin peaaegu neli korda madalam tehase keskmisest tasemest.

Dzeržinski-nimelise metallurgiatehase töökaitsekomisjoni koosseisu kuulub 21 inimest: parimad tootmistöölised, insener-tehnilised töötajad ja teenistujad. Komisjon töötab rangelt plaani järgi, milline töötatakse välja vastavalt alalisele tehases oleva ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori tööplaani ja lülitatakse sisse tehasekomitee tööplaani.

Tööplaani kohaselt arutas töökaitsekomisjon oma istungeil näiteks järgmisi küsimusi: töökaitse seisukorrast valametalltoodete tsehis, üksikute tsehhide töökaitsekomisjonide tööst, korraliste puhkuste graafiku täitmisest, traumatismi seisukorrast ja muid küsimusi.

Tehasekomitee töökaitsekomisjon korraldab sageli oma istungeid vahetult tsehis, juhul kui päevakorras on küsimusi, mis puudutavad antud tsehi. Niisuguste istungite kogemused osutusid positiivseteks. Ühest sellisest töökaitsekomisjoni istungist bessemeritsehhis võttis osa 102 inimest.

Koos ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektoriga kontrollis töökaitsekomisjon tööliste aktiivi osavõtul korduvalt tehase territooriumi valgustamise seisukorda, mille tulemusel seati täiendavalt üles prožektoreid ja suurendati elektrilampide arvu.

Tehasekomitee töökaitsekomisjon organiseeris ja viis läbi töökaitse ühiskondliku ülevaatuse, millest võttis osa üle 5 tuhande inimese. Ülevaatuse perioodi jooksul tehti töötingimuste parandamiseks 3792 ettepanekut, millest täitmiseks võeti 2500 esildist. Peaaegu kõik need esildised realiseeriti kindlaksmääratud tähtaegadel.

Komisjoni otsuste täitmise kontrolli teostab selleks otstarbeks eraldatud grupp. Väljakujunenud praktika kohaselt informeerib see grupp töökaitsekomisjoni liikmeid igal istungil komisjoni kõigi otsuste täitmise käigust.

Suurt tööd teostavad tsehhide töökaitsekomisjonid, kes töötavad samuti kuutööplaanide alusel. Nad arutavad tsehhide juhatajate ettekandeid ja aruandeid töötingimustest,

joogimajanduse seisukorrast, puhkuste graafikute täitmisest jne.

Tehasekomitee töökaitsekomisjon viib süstemaatiliselt läbi tsehhikomisjonide liikmete ja ühiskondlike tööinspektõrite õppusi.

Kahekordse ordenikandja Dzeržinski-nimelise kombinaadi «Trjohgornaja Manufaktura» (Moskva) ametiühingu vabrikukomitee juures oleva töökaitsekomisjoni koosseisu kuuluvad üksikute vabrikute ja kombinaadi suurte osakondade töökaitsekomisjonide esimehed, ohutusinsener, peamehaanik ja kombinaadi meditsiinilis-sanitaarala osakonna peaarst, samuti ka aktiivsemad ühiskondlikud tööinspektõrid — kokku 17 inimest. Komisjoni esimeheks on vabriku tehnilise kontrolli töötaja. Komisjoni liikmete kohustuste ring on rangelt kindlaks määratud. Nii tegeleb komisjoni esimees, kombinaadi peamehaanik ja peamehaanika osakonna lukksepp kaitsetehnikaga; kolm komisjoni liiget jälgib ventilatsiooni tegevust, kolm järgmist — sanitaar-heatoluseadmete seisukorda. Kontrolli teostamine tööseadusandluse täitmise, joogimajanduse seisukorra ning naiste ja alaealiste töötingimuste üle on tehtud ülesandeks ülejäänud komisjoni liikmetele. Kombinaadi igas vabrikus ja suuremas osakonnas on organiseeritud oma töökaitsekomisjonid. Niisuguseid komisjone on seitse: kudumis-, ketramis- ja sitsitrukkimise vabrikus, peamehaanika-, ehitus-, transporti-, varustus-turustusosakondades.

Komisjon teeb oma tööd plaani alusel. Näitena võib tuua põhilised küsimused ühest kvartaliplaanist:

1. Vabrikute ettevalmistamine talveks.
2. Tööliste erirõivastuse ja erijalatsitega varustamine ning nende kvaliteedi kontrollimine.
3. Kollektiivlepingu täitmise kontroll töökaitse osas.

Vabrikukomitee komisjoni tööplaani on ühine ja kohuslik kõigile kombinaadi vabrikute ja osakondade töökaitsekomisjonidele. Kuid vabrikute ja osakondade komisjonide plaanidesse võetakse teisi vajalikke küsimusi, mis on tingitud nende vabrikute tööspetsiifikast. Näiteks kudumisvabriku komisjon nägi oma plaanis ette küsimuse järelevalvest süstiku väljalendamist tõkestavate kaitseadmete seisukorra üle, viimistlemisvabriku komisjon — rennikatete seisukorra kontrolli ja ventilatsiooni efektiivsuse suurendamise küsimused jne.

Oma töös tugineb komisjon ametiühingu rühmade ühiskondlikele tööinspektoritele. Iga ühiskondliku inspektori töökoha juures ripub eriline tabel ta nime ja tema poolt teostatava ühiskondliku töö nimetusega. Kõigil juhtudel, kui rikutakse tööseadusandlust, ohutustehnika eeskirju ja norme, võtab kombinaadi töökaitsekomisjon vajalikud abinõud kohapeal tarvitusele. Nii avastasid komisjoni liikmed ühe masina juures suurel hulgal aniliini eristumist ventilaatori ebarahuldava töötamise tõttu. Koos ohutusinseneriga koostas komisjon akti, masin aga pandi seisma ja lasti käiku alles peale ventilaatori võimsuse suurendamist ja aniliini eristumise lõpetamist. Samuti remontis administratsioon komisjoni nõudmisel kõik mittekorrasolevad kanderedeliid, asendas uutega trükitsehhi tööliste ebakvaliteetsed kummisaapad jne.

Kõik komisjonid võtavad aktiivselt osa kehtivate kollektiivlepingute täitmise süstemaatilisest kontrollimisest ning uute sõlmimise ettevalmistamisest. Tööliste esildiste kogumiseks töökaitse parandamise alal on vabrikutes ja osakondades üles riputatud erilised kastid.

Tänu komisjoni energilisele tööle kasutatakse töötingimuste parandamiseks määratud summad ära täielikult.

Iga tsehhi ülem omab trükitud ettepanekute raamatu, kuhu ühiskondlikud tööinspektorid kirjutavad sisse oma esildised töötingimuste parandamise kohta.

Ettepanekute raamat annab võimaluse kontrollida töötingimuste parandamise alal tehtud esildiste tähtsajalist täitmist, ühtlasi aga ka ühiskondlike inspektorite endi tööd.

Kombinaadi komisjon võtab tarvitusele abinõud töökaitse aktivistide õpetamiseks. Nende jaoks organiseeriti seminarid tööseadusandluse, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide õppimiseks.

Töökaitsekomisjoni töö on tihedalt põimitud kombinaadi meditsiinilis-sanitaarala teenistusega. Nad kontrollivad ühiselt eluolustikuliste seadmete sanitaarset seisukorda, tööliste varustamist joogiveega, piimaga, võtavad tarvitusele abinõud tõmbetuule likvideerimiseks tootmisruumides, üksikute töökohtade soojemaks muutmiseks jne. Meditsiinilis-sanitaarala töötajad teevad tsehkhides pidevalt tööd sanitaar-hariduse alal.

Kombinaadi töökaitsekomisjon korraldas ühiskondliku töökaitse ülevaqtuse. Ülevaqtuse ajal koguti üle 500 esil-

dise töötingimuste parandamiseks. Neist 328 täideti ülevaatus-kestel, teised aga — pärast selle lõppemist.

Töökaitsekomisjonid suunavad peatähelepanu tööõnnetuste põhjuste kõrvaldamisele, milleks nad eelkõige hoolika analüüsi teel uurivad nende tekkimise põhjusi.

Sotsiaalkindlustuse nõukogu istungeil võtavad tööõnnetuste tagajärjel ajutise töövõimetuse puhul saadud haiguslehtede väljamaksmise arutelust osa mitte ainult töökaitsekomisjonide üksikud liikmed, vaid tingimata ka kannatanu ise, meister ja tsehhi ülem. Niisugune praktika toob enesega kaasa tsehhi administratsiooni vastutuse tõstmise ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide täitmise eest, töölistele aga — vastutuse tõstmise ohutute tööviiside kohta käivate instruksioonide täitmise eest. Arutati näiteks haiguslehe väljamaksmise küsimust sitsitrükkimisvabriku naistöölisele, kellele sattus silma leelist. Tsehhi ülem eitas niisuguse juhuse võimalikkust. Kuid vabriku töökaitsekomisjon tegi kindlaks, et tööõnnetus juhtus tsehhi ülema kontrolli lõdvenemise tõttu individuaalkaitsevahendite kasutamise üle tööliste poolt. Tsehhi ülemale avaldati direktori poolt noomitus, vabriku administratsioonile aga esitati antud tööõnnetuse puhul regresshagi.

Suurt abi osutas töökaitseaktiiv kultuursuse loomisele tööstuses. Selle liikumise algatajaks oli kombinaadi meistriabi, Stalini preemia laureaat sm. Vorošin.

Töökaitseaktiivi initsiatiivil kergendati tunduvalt naiste tööd materjalide transportimisel. Kõik kärud on varustatud kuullaagritega. Rattad on neil kaetud kummiga, põrandad on tehtud ksüloliidist. Rullikut 150 tüki materjaliga veetakse nüüd igasuguse pingutuseta.

PEAMISED KÜSIMUSED TÖÖKAITSEAKTIIVI TÖÖS

Töökaitseabinõude plaanipärane ellurakendamine

Ohutustehnika ja tööstustervishoiu alal kehtivate eeskirjade ja normidega ettenähtud abinõude ellurakendamine nõuab materiaalseid vahendeid. Tööstus-, transpordi- ja ehitusettevõtete eelarvetes nähakse töökaitseabinõudeks ette igal aastal kindlad assigneeringud. Ainuüksi neljanda sõja järgse stalinliku viisaastaku aastate jooksul on tegutsevates ettevõtetes töötingimuste tervendamiseks kulutatud 6 mil-

jardit rubla. Selles ilmneb meie partei ja Nõukogude valit-
suse erakorraline hoolitsus töötajate elu ja tervise eest.

Plaanipärane kontroll töötingimuste tervislikumaks muut-
mise abinõude ellurakendamise üle tähendatud assigneerin-
gute arvel kuulub töökaitsekomisjoni ja ühiskondlike töö-
inspektorite kohustuste hulka. Nende summade õige ja öko-
noomne kulutamine omab ülisuurt tähtsust tööõnnetuste ja
kutsehaiguste ennetamisel. Ta viib töötingimuste üldisele
paranemisele, tootmiskultuuri tõstmisele ja lõppkokkuvõttes
töötotlikkuse suurenemisele.

Töökaitseaktiivi tööd selles osas võib jagada mitmeks
etapiks.

Ettevalmistustöö töötingimuste tervendamise abinõude
kindlakstegemise alal eelseisvaks aastaks algab tavaliselt
jooksva aasta kolmandast-neljandast kvartalist. Selle töö
eesmärgiks on koos administratsiooniga kindlaks määrata,
mida nimelt on tarvis teha eelseisval aastal töötingimuste
edasiseks parandamiseks ettevõttes, määrata kindlaks vaja-
like kulutuste ulatus ning võtta need nõudeavaldusse.
Kõigepealt viiakse ettevõttes läbi töökaitse seisukorra
järelevaatus. Selle järelevaatuse materjalide põhjal koosta-
takse praktiliste abinõude rakendamise plaan töötingimuste
parandamise eesmärgil ja töötatakse välja nõudeavaldus
vastavatele assigneeringutele eelolevaks aastaks.

Nõudeavaldusse võetakse abinõude nimetus tsehhide
järgi, nende ligikaudne maksumus, kulutuste katteallikas
(kapitaalmahutuste arvel või eksploatatsioonisummade
arvel).

Nõudeavaldusse ei võeta kulutusi erirõivastusele, eri-
jalatsitele, individuaalkaitsevahenditele, piimale, seebile,
eritoidule.

Nõudeavalduse koostamisel on vajalik kinni pidada
nõudeavaldusse ja kokkuleppesse võetavate töökaitseabi-
nõude kehtivast koondnomenklatuurist. Koondnomenkla-
tuuri kohaselt jagunevad töötingimuste tervendamise abi-
nõud, mis on ühised kogu rahvamajandusele, viide gruppi:
ohutustehnika, tööstustervishoid, ventilatsioon, abiehitused
ja -seadmed ning ohutustehnika ja tööstustervishoiu orga-
nisatsioonilise juhtimise ja propaganda abinõud.

Ohutustehnika hulka kuuluvad tööstussiseseadele täien-
davate kaitsetõkete, ripprõdude, transmissioonide ja sild-
kraanade teenindamise galeriide, kaitsetõkete ja kaitsesead-
mete ning tõstemehhanismide automaatse sisse- ja välja-

lülitusseadmete ülesseadmine, samuti ka nende ümberehitamine ohutuse kindlustamise eesmärgil (luukide, avade kaitsmine, maandamine, signalisatsioon, madalpingeline valgustus jm.).

Tööstustervishoiu grupi osas võib nõudeavaldusse võtta abinõud loomuliku ja kunstliku valgustuse ratsionaliseerimiseks ning selle tõhustamiseks, kütte tugevdamiseks, töölisi kiirgamissoojuse eest kaitsvate seadmete ehitamiseks, suure auru-, gaasi- ja tolmueraldavusega tootmisprotsesside mehhaniseerimiseks ja hermetiseerimiseks, joogivee fontäänide sisseseadmiseks, põrandakatete (restide) ehitamiseks, tolmuimejate muretsemiseks jm.

Nõudeavalduse ventilatsiooni gruppi võetakse ventilatsiooniseadmete ülesseadmine ja kapitaalremont.

Duši-, rõivastumisruumide, puhke-, soojendus- ja einestamisruumide, naiste hügieeniruumide, imikute toitmisruumide, samuti ka erirõivastuse kuivatite ja hoiukappide, pesemisseadeldiste jne. ehitamine, sisustamine ja täiendamine kuulub abihoonete ja -sisseseadete gruppi.

Abinõude hulka ohutustehnika ja tööstustervishoiu organisatsioonilise juhtimise ja propaganda alal kuulub vajalike tööriistade, aparaatide, teatmike, plakatite, raamatute, diaposiitide, kinofilmide soetamine; ohutustehnika- ja tööstustervishoiu-nurkade ja -kabinettide organiseerimine; kursuste korraldamine töölistele ohutute töömeetodite õpetamiseks; töökaitsealaste loengute, ettekannete, vestluste organiseerimine jne.

Koondnomenklatuuris loetletud grupid näitavad töökaitsealaste assigneeringute kasutamise suunda. Töökaitseabinõude üldine nomenklatuur ei suuda loomulikult arvestada iga tööstusharu spetsiifilisi erinevusi. Seepärast on lubatavad teatud kõrvalekaldumised kindlaksmääratud nomenklatuurist. Üksikute tööstusharude (metallurgia, keemia, ehitus, metsavarumine, metsaparvetus ja teised) spetsiifika on leidnud kajastust nomenklatuuri täiendavas grupis «eriabinõud».

Töötingimuste tervendamise abinõude nõudeavalduse projekt vaadatakse läbi töökaitsekomisjoni poolt ja kinnitatakse seejärel ametiühingu käitis- või kohaliku komitee istungil. Väljavõte istungi protokollist lisatakse nõudeavaldisele, mis võetakse sisse ettevõtte majandus-finantsplaani.

Nõudeavaldused töökaitsealastele assigneeringutele koondatakse lõpuks ministeeriumi. Nende nõudeavalduste ühisel läbivaatamisel vastava ametiühingu keskkomiteega määratakse assigneeringud igale ettevõttele, lähtudes tema nõudeavaldusest ja ministeeriumile antud töökaitseks kasutada olevatest summadest.

Peale assigneeringute saamist ministeeriumilt algab ettevalmistus kokkuleppe sõlmimiseks ettevõtte administratsiooni ja ametiühinguorganisatsiooni vahel tervishoiualaste abinõude teostamiseks vahendite arvel, mis on assigneeritud kapitalimahutustest ja eksploatatsioonisummadest.

Kokkuleppe koostamise ettevalmistustöö seisab nõudeavaldusse võetud abinõude hulgast selle kindlakstegemises, mis ei kannata edasilükkamist. Kõige vajalikumad abinõud eraldatud assigneeringute piirides võetakse kokkuleppe projekti. Siinjuures näidatakse ära nende nimetused, ligikaudsed maksumused ja nende katteallikad (kapitaalmahutuste arvel või eksploatatsioonisummade arvel), teostamise tähtajad ja isikud, kes on vastutavad abinõude õigeaegse täitmise eest. Kokkuleppe projekt arutatakse läbi komisjoni istungil töökaitseaktiivi osavõtul ning antakse seejärel ametiühingu käitis- või kohalikule komiteele kinnitamiseks. Kokkuleppe projekti kinnitamine peab tingimata toimuma ametiühinguorganisatsiooni laiendatud istungitel aktiivi osavõtuga.

Pärast kokkuleppe projekti läbivaatamist ja kinnitamist ametiühinguorganisatsioonide poolt kirjutavad sellele alla ettevõtte direktor või peainsener, samuti aga ka kohustuslikult ametiühingu käitis- või kohaliku komitee esimees.

Nende töötingimuste parandamise abinõude läbiviimiseks kokkuleppes ette nähtud kulutuste üldsumma võetakse kollektiivlepingu «Töökaitse» osasse, kokkuleppe aga lisatakse lepingu juurde.

Nimetatud kokkulepped sõlmitakse ainult tegutsevates ettevõtetes. Uutes ja ümberehitatud ettevõtetes töökaitseabinõud teostatakse vastavate eelarveliste assigneeringute arvel.

Töökaitseabinõude realiseerimine, mis on ette nähtud kokkuleppes — kohaliku ametiühinguorganisatsiooni ja administratsiooni vahelises vastastikus kohustus — kindlustab töötingimuste edasist parandamist ettevõttes. Töökaitseaktiivil tuleb taotleda, et summad nendeks üritusteks kulutataks täielikult, et kokkuleppe täidetaks enne-

tähtaegselt, et kokkuleppes ettenähtud abinõud osutuksid maksimaalselt efektiivseteks summade võimalikult ökonomisema kulutamise juures. Lõppeks on kõige tähtsam, et kõik abinõud vastaksid nende peaeesmärgile — kergendaksid töötajate tööd, soodustaksid nende tervise alahoidu, samuti aga tõstaksid ka nende töötootlikkust.

Töökaitsekomisjonidele soovitatakse kord kvartalis oma istungeil arutada kokkuleppe täitmise käiku. Kui seda täidetakse ebarahuldavalt ja kui komisjon ei ole suuteline tema käsutuses olevate vahendite abil saavutama selle rahuldavat täitmist, antakse küsimus arutamiseks vastavale ametiühinguorganisatsioonile ning kuulatakse ära peainseri ettekanne ja töökaitsekomisjoni kaasaruanne kokkuleppe täitmise käigust.

Kokkuleppe täitmise käigus võib tekkida kahtlus ühe või teise abinõu rakendamise otstarbekuses või vajadus teostada abinõu, mis varem mingil põhjusel jäi kokkuleppesse võtmata. Näiteks nägi kokkuleppe ette juurdevoolu-väljatõmbe ventilatsiooni ülesseadmise söövitamistehhis, peale kokkuleppe koostamist aga toimus muudatus tehnoloogilises protsessis, kusjuures metalli söövitamise vajadus jäi ära. On ilmne, et sel juhul kaob ka vajadus ventilatsiooni ülesseadmiseks antud tehhis. Ettevõtte ametiühinguorganisatsioonil on niisugustel juhtudel õigus nõuda kokkuleppe uuesti läbivaatamist ja koos administratsiooniga uuesti otsustada küsimus, missugune abinõu selle asemele kokkuleppesse sisse võtta. See võimaldab ebatootlike kulutuste ärahoidmist.

Kui administratsioon kokkuleppe täitmise juures kulutab töökaitsele assigneeritud summasid sihitusele mitte vastavalt, võib töökaitsekomisjon nõuda nende taastamist ja nende summade arvel abinõude ellurakendamist, mis on ette nähtud kokkuleppes.

Aasta lõpul on töökaitsekomisjon kohustatud hoolikalt kontrollima kokkuleppe täitmist kõikides punktides, osutades erilist tähelepanu teostatud tööde kvaliteedile. Seejuures annab komisjon hinnangu iga teostatud abinõu kohta, analüüsib, millist mõju avaldas see töötingimuste parandamisele, kontrollib kulutatud summade vastavust teostatud tööde maksumusele. Kokkuvõtlikult koostatakse akt, milles komisjon teeb oma järeldused ja esitab pretensioonid administratsioonile, kui kokkuleppe mõnes osas jäi täitmata või täideti ebarahuldavalt. Üksikuil juhtudel võib töökaitse-

komisjon nõuda administratsiooni poolt ebarahuldavalt teostatud, kokkuleppes ettenähtud tööde ümbertegevist.

Seadusega on ette nähtud perioodiline (kord kvartalis) aruandlus summade ärakasutamise kohta töötingimuste tervendamise nomenklatuursetele abinõudele. Aruanded koostatakse kindla vormi kohaselt ettevõtte administratsiooni poolt ja saadetakse vastavatele ametiühingu ja kõrgemalseisvatele majandusorganisatsioonidele, kokkuvõtlik koondaruanne aga tööstusharude järgi ministriumide, ametkondade ja ametiühingute keskkomiteede poolt — Üleliidulisele Ametiühingute Kesknõukogule.

Töökaitsekomisjoni ja ühiskondlike tööinspektorite kohus on jälgida, et ettevõtete administratsioonid esitaksid aruanded sihtkohta kindlaksmääratud tähtaegadeks.

Töökaitse seisukorra järelevaatused

Töökaitsekomisjoni tööplaanis on vajalik ette näha töökaitse seisukorra järelevaatuste korraldamine tsehhides, ettevõtte üksikutes osades või kogu ettevõttes. Seejuures ei tohi järelevaatus piirduda ainult töökaitse seisukorra kontrollimisega. Järelevaatusmaterjalide põhjal tuleb välja töötada ja ellu rakendada praktilised abinõud järelevaatusel avastatud puuduste kõrvaldamiseks.

Järelevaatus võib teostada mitut moodi, olenevalt sellest, milline ülesanne on püstitatud. Selle eesmärgiks võib olla töökaitse üldise seisukorra väljaselgitamine ettevõttes, abinõude väljatöötamine ja ellurakendamine töötingimuste parandamiseks tootmises. Järelevaatus mastaap laieneb tunduvalt, kui samaaegselt kontrollitakse töökaitse seisukorda igal töökohal, ja siis on see tõeliselt töökaitse ühiskondlikuks ülevaatuses.

Teostatakse aga ka palju kitsama iseloomuga järelevaatusi, näiteks töötingimuste parandamiseks tööstuse mingis ühes jaoskonnas, ohutute töövõtete alal tööliste instrueerimise põhjalikkuse, kvaliteedi, sepikoja ventilatsiooni seisukorra, valtsimispingi ohutustehnilise seisukorra, töötajate individuaalkaitsevahenditega varustamise, tervendavatele abinõudele assigneeringute kasutamise jne. kontrollimiseks. Lõppeks võib teostada ka niinimetatud jooksvaid (kontroll-) järelevaatusi nende töötingimuste parandamise abi-

nõude täitmise üle, mille kohta administratsioonile olid varem tehtud ettepanekud.

Järelevaatuste kord võib muutuda vastavalt nende ülesannetele.

Töökaitse üldise olukorra järelevaatusi ettevõttes teostatakse tavaliselt töökaitsekomisjonide ja ühiskondlike tööinspektorite poolt või ametiühingute keskkomiteede tehniliste inspektorite või ametiühingute nõukogude juures asuvate ÜAÜKN töökaitseosakonna tehniliste inspektorite poolt töökaitseaktiivi osavõtul. Jooksvaid kontrollkäike võivad otseselt teostada vanemad ühiskondlikud tööinspektorid ja tehnilised inspektorid. Ühiskondlikest ülevaatustest osa võtma tõmmatakse mitte ainult töökaitseaktiivi, vaid ka teisi töotajaid, sealhulgas insener-tehnilist personali.

Kontrollimisviisi valimisel on vajalik lähtuda kohalikest tingimustest, töökaitsekomisjoni ja ühiskondlike inspektorite töökogemustest ning nendest ülesannetest, millised antud juhul on neile püstitatud.

Järelevaatuste läbiviimise kord

Enne kui alustada töökaitse üldise olukorra järelevaatust ettevõttes, arutab ametiühingu käitis- või kohaliku komitee töökaitsekomisjon läbi järelevaatuse peamised ülesanded ja selle läbiviimise korra. Väljatöötatud ettepanekud kooskõlastab komisjon ametiühingu käitis- või kohaliku komiteega, mille järele vanem ühiskondlik tööinspektor või tehniline inspektor, teostades üldjuhtimist, teeb töökaitsekomisjoni liikmeile ja ühiskondlikele inspektoritele ülesandeks läbi viia töökaitse seisukorra järelevaatust, jaotab nende vahel tööalad, instrueerib neid üksikasjaliselt, varustab kõigi töö vormistamiseks vajalike materjalidega, määrab kindlaks selle vormistamise korra, aitab lahendada üksikuid küsimusi, mis kerkivad üles järelevaatuse protsessis, kõrvaldab eettulevad raskused.

Aja kokkuhoiu ja järelevaatuse kvaliteedi tõstmise eesmärgil organiseeritakse suurtes ettevõtetes töökaitsekomisjonide liikmeile abiks nende poolt juhitud brigadid ühiskondlikest tööinspektoritest ja töökaitseaktiivist. Brigadidele võib teha ülesandeks töökaitse seisukorra kontrollimise tsehhides ja üksikutel tööaladel (ehitus, tehase sisetransport ja teised), või jällegi eraldada brigade puuduste kõr-

valdamiseks ettevõtte ventilatsiooni-, valgustus-, elektro- tehnilises majanduses või sanitaar-eluolustikuliste seadeldiste, kaitsetehnika jne. seisukorra parandamiseks.

Brigaadid töötavad koos tsehhi administratsiooni ja ühiskondlike tööinspektoritega. Suurtes tsehhides, kus on olemas arstlik personal ja ohutusinsener, lülitatakse nad samuti brigaadi töösse.

Brigaadi vanem — töökaitsekomisjoni liige (brigadiir) — määrab igale brigaadi liikmele kindla tööloigu. Samuti töötab brigadiir ise ühel tööloigul ning abistab samal ajal kõiki brigaadi liikmeid ning kontrollib nende tööd.

Brigaadide tööd korraldatakse nii, et nad ei piirduks ühe või teise tööseaduse, ohustehnika- ja tööstustervishoiueeskirja või normi rikkumise fakti registreerimisega, vaid märgiksid samuti ära ka saavutused töökaitse alal ja, mis kõige tähtsam, saavutaksid järelevaatuse ajal avastatud puuduste maksimaalse kõrvaldamise. Erilist tähelepanu osutatakse ohustehnika seisukorrale, eriti aga kaitsetehnikale, ohutute töövõtete alal instrueerimise tõhususele, samuti aga ka tootmis- ja eluolustikuliste ruumide sanitaarsele seisukorrale. Siin tuleb saavutada vajaliku korra kehtestamist: tootmisruumide ja õue territooriumi prahistumise likvideerimist, kohustada tsehhide ülemaid korraldama akende, valguslaternate ja valgustite klaaside pesemist, ventilatsioonitorustiku puhastust; võtta tarvitusele abinõud töötajate paremaks varustamiseks heakvaliteedilise joogiveega, kuumades tsehhides aga gaseeritud soolaveega.

Kõige paremaid tulemusi võib saavutada, kui töökaitse seisukorra järelevaatatus viiakse läbi igakülgset ja põhjalikult, kui avastatakse peamised sõlmküsimused, mille positiivne lahendamine võimaldab parandada kõigi või tunduva osa töötajate töötingimusi, kui järelevaatuse materjalide põhjal töötatakse välja praktilised abinõud töötingimuste edasiseks parandamiseks tootmises.

Brigaadide poolt välja töötatud praktilisi ettepanekuid töötingimuste parandamiseks tsehhide kaupa, üksikute puuduste kõrvaldamiseks ventilatsioonisüsteemides, loomulikus ja kunstlikus valgustuses, sisseseadete paigutuses ja elektriseadmete seisukorras, tootmisruumide ja sanitaar-eluolustikuliste seadmete korrashoius, peab töökaitsekomisjon üldistama kogu ettevõtte ulatuses, arvestama, mis neist on juba teostatud järelevaatuse perioodil ja milliseid nõud-

misi on vaja esitada administratsioonile töökaitse parandamiseks.

Ühte dokumenti koondatud materjal annab ammendava pildi töökaitse olukorrast ettevõttes ning samal ajal võimaldab lahendada mõningaid töökaitse parandamise küsimusi kogu ettevõtte ulatuses üheaegselt. Näiteks tehti järelevaatuse käigus kindlaks, et elektrilampide puuduse tõttu laos oli mõnes tsehhis töökohtade valgustustugevus kunstlikust valgusallikast madalam kehtivatest normidest. Kui käesoleval juhul esitada nõudmine kunstliku valgustuse suurendamiseks igale tsehhi ülemale eraldi, kujuneb see kahtlemata vähem efektiivseks, kui et niisugune nõudmine esitatakse ettevõtte juhtkonnale — direktorile või peainsenerile.

Või teine näide. Väljast sissevooluventilatsiooni süsteemi tuleva õhu eelsoojendamiseks vajatava auru vähesuse korral, kui see on tingitud aurukatelde mitteküllaldasest võimsusest, esitada üksikutele tsehhide ülematele nõudmisi auru lisamiseks on asjatu, kuna katlamajandus ei kuulu nende alluvusse.

Töökaitse seisukorra järelevaatuse tulemused ja praktilised abinõud järelevaatuse käigus avastatud puuduste likvideerimiseks ühes nende täitmise tähtaegadega arutatakse kohustuslikult läbi töökaitsekomisjoni istungil. Ettevõtte töökaitse seisukorra järelevaatuse üldkokkuvõtte esitab komisjon seejärel arutusele ametiühingu käitis-, kohalikus, või tsehhikomitees (kui järelevaatatus toimus ühes tsehhis), ametiühinguliikmete konverentsil või üldkoosolekul.

Selleks määrab ametiühinguorganisatsioon koos komisjoniga kindlaks istungi läbiviimise päeva, töötab välja päevakorra, valmistab ette otsuse projekti, teeb kollektiivi liikmeile ja tsehhi või ettevõtte juhtkonnale teatavaks istungi aja.

Päevakorra esimeseks punktiks on otstarbekohane panna ettevõtte direktori või peainseneri ettekanne töötingimuste seisukorrast ettevõttes ja nende parandamise abinõudest. Kaasaruande järelevaatuse tulemustest teeb töökaitsekomisjoni esimees.

On vajalik, et vanem ühiskondlik tööinspektor enne istungit saavutaks administratsioonilt nõusoleku komisjoni poolt soovitatud töötingimuste parandamise abinõude teostamiseks kokkulepitud tähtaegade jooksul. Kui antud küsimuses tekivad lahkeliid, siis lahendatakse need kohalike ametiühinguorganisatsioonide istungitel.

Peale administratsiooni ettekande läbiarutamist ametiühinguorganisatsiooni istungil annab ettevõtte direktor käskkirja töökaitse parandamise abinõude elluviimiseks.

Edaspidi seisab töökaitsekomisjoni ja ühiskondlike tööinspektorite ülesanne selles, et jälgida ametiühinguorganisatsioonide poolt vastu võetud otsuste ja administratsiooni käskkirja täitmist. Esmajärjekorras tuleb esitada nõudmised neile isikutele, kellele on tehtud ülesandeks ühe või teise töötingimuse parandamise abinõu rakendamine. Seejuures ei tule oodata ühe või teise abinõu teostamiseks määratud tähtaja möödumist. Kogu tööde käigu süstemaatiline kontroll on parimaks tagatiseks, et ametiühinguorganisatsioonide otsused täidetakse tähtjaks.

Kui korduv kontroll on näidanud, et ametiühinguorganisatsioonide otsuseid ja administratsiooni käskkirju ei täideta määratud tähtaegadeks, on töökaitsekomisjon kohustatud oma istungil nõudma seletust neilt insener-tehnilistelt töötajatelt, kellele oli ülesandeks tehtud ühe või teise abinõu teostamine. Üksikuil juhtudel peab töökaitsekomisjon pöörduma abi saamiseks käitis- või kohaliku komitee või ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori poole, kes siis võtavad tarvitusele vastavad mõjutusabinõud administratsiooni suhtes. Niisugune kord tagab kahtlemata järelevaatusel äramärgitud abinõude täitmise.

Kui töökaitse olukorra järelevaatust teostab tehniline inspektor, jääb selle läbiviimise kord samaks, ainult järelevaatuse üldjuhtimist teostatakse tehnilise inspektori poolt.

Töökaitse jooksvad (kontroll-) järelevaatused.

Ettevõtte jooksvaid järelevaatusi teostatakse töökaitseolukorra kontrollimiseks seoses asetleidnud tööõnnetustega või ühiskondlike tööinspektorite, ametiühingu keskkomitee tehniliste inspektorite ettekirjutuste ellurakendamise kontrolli eesmärgil, samuti ka varematel järelevaatustel töötingimuste parandamise alal märgitud abinõude täitmise kontrollimiseks.

Jooksvaid (kontroll-) järelevaatusi teostavad tehnilised inspektorid, ühiskondlikud tööinspektorid ja töökaitsekomisjonid. Järelevaatuse tulemused vormistatakse samuti aktiga, mille põhjal esitatakse administratsioonile vastavad nõudmised.

Töökaitse ühiskondlik ülevaatus

Töökaitse ülevaatus läbiviimisele tõmmatakse kaasa võimalikult suurel arvul ettevõtte töötajaid. Ühiskondliku ülevaatus peamine praktiline ülesanne seisab töötingimuste parandamises igal töökohal. Sel eesmärgil kontrollitakse iga töökoha seisukorda, korjatakse tööliste ettepanekuid ja võetakse tarvitusele abinõud nende ettepanekute maksimaalseks realiseerimiseks ülevaatus teostamise perioodil.

Üksikutes ettevõtetes organiseeritakse ühiskondlik ülevaatus ametiühingu käitiskomitee poolt koos ettevõtte juhatajaga, mingi tööstusharu kõigis ettevõtetes — ametiühingu keskkomitee presiidiumi poolt koos ministeeriumi või ametkonnaga.

Vastavalt sellele annavad ettevõtete direktorid, ministeeriumide ja ametkondade juhatajad välja käskkirjad, mis kohustavad administratiiv-tehnilist personali võtma aktiivselt osa ülevaatus läbiviimisest ning kõrvaldama ülevaatus poolt avastatud töökaitse rikkumised, mis omab suurimat tähtsust ülevaatus edukaks läbiviimiseks.

Ülevaatus juhtimiseks luuakse ülevaatus-komisjonid tsehhides, samuti ka ületehaseline ülevaatus-komisjon. Ülevaatus-komisjoni koosseisu tõmmatakse parimad tootmistöölised, stahaanovlased, töökaitsekomisjonide liikmed ja ühiskondlikud tööinspektorid, insener-tehnilised töötajad ja teenistujad.

Ületehaselise ülevaatus-komisjoni ja tsehhide ülevaatus-komisjonide esimeesteks on ettevõtte ja tsehhide vanemad ühiskondlikud tööinspektorid, asetäitjateks aga — vastavalt peainsener ja tsehhide ülemad.

Ülevaatus-komisjonid loovad ühiskondliku ülevaatus läbiviimiseks brigaadid, kelledele tehakse ülesandeks töötingimuste kontrollimine igal töökohal.

Kui ühiskondlik ülevaatus viiakse läbi üheaegselt mingi tööstusharu kõigis ettevõtetes, siis luuakse ametiühingute vabariiklike, oblasti-, krai-, rajooni- ja linnakomiteede juures samuti ülevaatus-komisjonid ettevõtete ülevaatus-komisjonide juhtimiseks nende komiteede ühe presiidiumiliikme eesistumisel. Esimeeste asetäitjateks on vastavad majandusjuhid. Nende komisjonide peamine ülesanne seisab ettevõtete ülevaatus-komisjonide operatiivses juhtimises.

Ülevaatus-komisjonid töötavad välja plaanid ja kalendaarsed graafikud töökaitse ühiskondliku ülevaatuse läbiviimiseks, kinnitavad need vastavate ametiühinguorganisatsioonide komiteede istungitel ja populariseerivad neid laialdaselt ettevõtte töötajate hulgas.

Väga suurt tähtsust ühiskondliku ülevaatuse edukaks kordaminekuks omab selle ettevalmistuse õige organiseerimine, esmajärjekorras töötajate laialdastele massidele selle tähtsuse ja ülevaatusele seatavate ülesannete selgitamine.

Ühiskondliku ülevaatuse propaganda organisatsioonilisel ettevalmistusperioodil peab olema korraldatud väga laialdaselt. Kõik ettevõttes olemasolevad propagandavahendid kasutatakse ära täielikult. Seinalehtedesse ja suure tiraažiga tehase ajalehtedesse, samuti ka tööstusharu eriajakirjadesse paigutatakse töökaitse aktivistide, insener-tehniliste töötajate, paremate tootmistööliste kirjutusi ülevaatuse tähtsusest ja selle läbiviimise korrast. On soovitatav välja anda ajalehtede erinumbreid, mis on pühendatud töökaitsele ja ülevaatuse läbiviimisele.

Suurt tähelepanu neile küsimustele peab osutatama ka kohaliku võrgu raadiosaadetes. Ühiskondliku ülevaatusega seotud teemadel organiseeritakse loenguid, ettekandeid ja vestlusi, mis aitavad aktiveerida ettevõtte kollektiivi. Samal eesmärgil korraldatakse ohutustehnika- ja tööstustervishoiu-alaste plakatite näitusi (välja arvatud need plakatid, mis on alaliselt tsehkhides välja pandud). Tsehkhides on vajalik organiseerida ohutustehnika nurgad, panna välja loosungid, mis kutsuvad üles ametiühinguaktiivi lülituma ülevaatuse läbiviimisesse.

Pärast ettevalmistuse lõpetamist asuvad ülevaatus-komisjonid ühiskondliku ülevaatuse läbiviimisele. Igasse tööstuse jaoskonda saadetakse brigaadid. Nad vaatavad järele iga töökoha ja peavad töölistega nõu, mida on vaja teha töökaitse parandamiseks. Kui avastatakse niisugused puudused töökaitse alal, mida võib kiiresti likvideerida, siis esitab brigaad siinsamas vastavad nõudmised administratiiv-tehnilisele personalile.

Brigaadid märgivad üles kõik abinõud, mis on vajalikud töötingimuste parandamiseks töökohtadel, nii need, mis ülevaatuse perioodil on teostatud, kui ka need, mis on veel teostamata. Ülevaatus-komisjonid osutavad brigaadidele praktilist abi, võtavad tarvitusele abinõud nende töös esinevate mitmesuguste takistuste kõrvaldamiseks, nõuavad

tsehhi või ettevõtte administratsioonilt töötajate ja brigaadide poolt ettepanud abinõude rakendamist töötingimuste tervendamiseks.

Brigaadid informeerivad iga päev tsehhi ülevaatus-komisjoni tema poolt tehtud tööst. Tsehhi ülevaatus-komisjonid saadavad samasuguse informatsiooni ületehasele, see aga omakorda linna- või oblasti ülevaatus-komisjoni.

Nende informatsioonide põhjal on ülevaatus-komisjonidel võimalus ülevaatus-käigu reguleerimiseks tarvitusele võtta vajalikud abinõud.

Ühiskondliku ülevaatus-kokkuvõttena koostab ületehasele ülevaatus-komisjon abinõude loetelu töökaitsealaste puuduste kõrvaldamiseks.

Ülevaatus-komisjonide tegevus lakkab peale seda, kui ülevaatus-tulemused on läbi arutatud käitis- või kohaliku komitee istungitel. Ülevaatus-tulemusi soovitatakse läbi arutada samuti ka tsehhi koosolekutel, tehase üldkoosolekutel või ettevõtete tööliste ja teenistujate konverentsidel.

Edaspidiselt kinnitatakse tähendatud ametiühingu komiteede poolt soovitatud töötingimuste parandamise abinõud tehase direktori käskkirjaga, kus on näidatud nende rakendamise tähtsajad ja selle eest vastutavad isikud.

Kui töökaitsealane ühiskondlik ülevaatus viidi läbi üheaegselt mingi tööstusharu ettevõtetes, siis saadetakse aruanded ühiskondliku ülevaatus-tulemustest üksikute ettevõtete kohta ametiühinguorganisatsioonide poolt ametiühingu keskkomiteele, majandusorganisatsioonide poolt aga — vastavale ministriumile. Tööstusharus läbi viidud ühiskondliku töökaitse ülevaatus-tulemused tuleb läbi arutada ametiühingu keskkomitee presiidiumi istungitel ja ministriumi kolleegiumil, mille järele ministrium annab vastava käskkirja.

Kontroll ühiskondliku ülevaatus-tulemusena ettevõetud abinõude täitmise üle pannakse peamiselt töökaitse-komisjonidele ja ühiskondlikele tööinspektoritele, samuti aga ka ametiühingute keskkomiteede tehnilistele inspektoritele.

Ametiühinguorganisatsioonid ja tehnilised inspektorid peavad osutama igakülgset abi ülevaatus-komisjonidele ühiskondliku ülevaatus-läbiviimisel, jälgima, et administratsioon ülevaatus-komisjonide poolt välja töötatud töötingimuste parandamise praktilised abinõud täielikult realiseeriks.

Töökaitse ühiskondlike ülevaatuste läbiviimise praktika on näidanud, et need on tõhusateks vahenditeks tervislike ja ohutute töötingimuste kindlustamisel tootmises.

Instrueerimine ohutute tööviiside alal

Tüüpeeskirjad riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike ettevõtete ning asutuste tööliste ja teenistujate töö sisekorra kohta kohustavad administratsiooni tutvustama töölist ja teenistujat tema tööleasumisel töökorraga tööstuses ja asutuses, tööpinkide, masinate, tööriistade käsitlemise viisidega, samuti ka ohustustehnika ja tööstustervishoiuga. Töö sisekorra eeskirjad kohustavad administratsiooni kindlustama masinate, tööpinkide ja muu sisseseade korrasolekut, kinni pidama tööseadustest ja täitma ohustustehnika ning tööstustervishoiu eeskirju, töölisi ja teenistujaid aga — mitte rikkuma tootmistehnilist-ega töödistsipliini.

Kohustuslik eelnev instrueerimine ohutute töömeetodite alal on kindlaks määratud kehtivate ohustustehnika eeskirjadega. Tootmise juhatajad peavad tutvustama töölisi neile antavate tööde ohtlikkuse ja tervistkahjustavate mõjudega ning jälgima kõigi ettevaatusabinõude täitmist töö ajal.

Tootmistraumatismi analüüs on näidanud, et suur arv tööõnnetusi tekib seetõttu, et töötajad ei tunne ohutuid töömeetodeid, et nad kasutavad ebaõigeid töövõtteid. Siit on selge, kuivõrd tähtis ja vajalik on tööliste, eriti ettevõttesse võetud uute tööliste instrueerimine ohustustehnika alal.

Instrueerimise peamine ülesanne on tööliste tutvustamine ohutute tööviisidega.

«On vajalik, et tootmisalases elus oleks range kord, et tsehides oleksid tehnilised eeskirjad ja instruksioonid, et neid eeskirju ja instruksioone hästi tunneksid vastavad töötajad, et neid instrueeriks insenerid igapäevases töös, et kogu seda tööd kontrolliks direktor ja tema abid. Meie ettevõtetes on palju uusi tööpinke, masinaid, tehnilisi sisseseadeid jne. Nende uute sisseseadetega ei saa töötada, ilma vastavaid tehnilisi eeskirju ja instruksioone tundmata, ilma tööliste igapäevase elava instrueerimiseta nende eeskirjade ja instruksioonide rakendamise alal, ilma selle ürituse tõsise organiseerimiseta. Ainult ebakultuurse suhtumisega tootmisse võib seletada sellest üritusest mitte-

hoolimist». (V. M. Molotovi ettekandest ÜK(b)P Keskkomitee pleenumil 1937. a. veebruaris-märtsis).

Ohutute tööviiside alal teadmiste süvendamiseks töötasid paljud ministeeriumid välja üksikasjalikud instruksioonid, andsid neile meelespeavormi ja varustavad nendega oma ettevõtete töölisi. Niisugused meelespead on välja töötatud Rasketööstuse Ettevõtete Ehitamise Ministeeriumi¹ poolt, mõnede masinaehitustööstuse ministeeriumide ja teiste poolt. Seda head algatust tuleb levitada kõigi ministeeriumide ja ametkondade ettevõtetes. On vajalik töölisi mitte ainult varustada trükitud instruksioonidega ohutustehnika ja tööstustervishoiu alal (peale nende vastavat instrueerimist), vaid need instruksioonid ka välja riputada raamilt ja klaasitult töökohtade juurde.

Kontroll ohutute tööviiside õige ja õigeaegse instrueerimise üle pannakse ametiühingute keskkomiteede tehnilistele inspektoritele, käitis- ja kohalikele komiteedele, samuti aga ka töökaitsekomisjonidele ja ühiskondlikele tööinspektoritele.

Praktiliselt kasutatakse ohutustehnika alal järgmisi instrueerimisvorme.

Sissejuhatav instrueerimine viiakse tavaliselt läbi ettevõtte ohutustehnika-ala töötajate poolt. Selle eesmärk on — uute tööliste tutvustamine üldiste töötingimustega antud ettevõttes, selle tootmise spetsiifiliste iseärasustega. Instrueerimise käigus tutvustatakse kõiki töölisi kohustuslikult kaitsevahenditega elektrivoolu mõju vastu inimese organismile.

Peale sissejuhatava instrueerimise ohutute töömeetodite alal on meister või tsehhi ülem kohustatud kõiki uusi, samuti ka ühelt töölt teisele üleviidud töölisi instrueerima töökohal. Nad tutvustavad töölist tööpingi, masina ja muu tööstusliku sisseseadega, näitavad, millised masinate ja mehhanismide osad, millised tööstuse kohad võivad olla ohtlikud tööprotsessis ja missuguseid abinõusid tuleb kasutada võimalike ohtude kõrvaldamiseks.

Tsehhi ülem või meister on kohustatud kohe esimeste päevade jooksul kontrollima, kas tööline omandas tema instruksioonid, kas ta kasutab õigeid, ohutuid töövõtteid.

¹ NSV Liidu Ülemnõukogu 15. märtsi 1953 seadusega ühendati NSV Liidu Rasketööstuse Ettevõtete Ehitamise Ministeerium ja NSV Liidu Masinatööstuse Ettevõtete Ehitamise Ministeerium üheks ministeeriumiks — NSV Liidu Ehitusministeeriumiks. (Tõlk.).

Kui tööline ei ole omandanud õigeid tööviise, instrueerib tsehhi ülem või meister teda veelkordselt.

Instrueerimise läbiviimine fikseeritakse kohustuslikult eri raamatus ja kinnitatakse sissejuhatavat instrueerimist teostanud isiku ja instrueeritud töölise allkirjadega. Samal viisil vormistatakse ka tööliste instrueerimisi töökohtadel.

Sissekirjutus instrueerimise kohta ohutustehnika alal tehakse ka töötaja isiklikku toimikusse.

Kategooriliselt keelatakse võtta töölistelt allkirju, et nad võtavad enesele vastutuse kõigi tööõnnetuste eest, mis võiksid nendega juhtuda tööstuses. Niisuguse allkirja olemasolu ei võta administratsioonilt vastutust juhtunud tööõnnetuste eest.

Keerulise tehnoloogilise protsessiga ettevõtetes teostatakse paralleelselt üldise, sissejuhatava ja töökohal antava instrueerimisega perioodiliselt — kaks-kolm korda aastas — kõigi tööliste korduv instrueerimine ohutute tööviiside üle. Korduva instrueerimise eesmärgiks on süvendada ohutute tööviiside tundmist, anda edasi stahhaanovlaste ja tootmisnovaatorite saavutusi kõige ohutumate tööviiside kasutamise alal kogu tööliste kollektiivile. Korduv instrueerimine on otstarbekohane läbi viia ühesuguse kutsealaga tööliste gruppidele (eraldi seppadele, keevitajatele, vormijatele, valajatele jne.). Niisugust instrueerimist on soovitatav läbi viia mitte eeskirjade kuiva ettekandmise näol, vaid vestluse kujul.

Eriti tuleb peatuda keerulisi agregate, seadmeid või mehhanisme teenindavate tööliste instrueerimisel.

Kehtiva seadusandluse kohaselt võib niisuguste agregaatide ja mehhanismide teenindamisele lubada ainult töölisi, kellel on kirjalikud tõendid selle kohta, et nad on omandanud mitte ainult seadme käsitlemise oskuse ja hästi tunnevad tootmisohutude tekkimise vältimist, vaid et nad omavad ka vajalikku tehniliste teadmiste miinimumi, et nende teadmised on kontrollitud erikomisjoni poolt ja nad on sooritanud vastavad eksamid. Niisuguse tõendi omamine on kohustuslik, näiteks kütjatele, masinistidele ja nende abidele, elektrimontööridele, õlitajatele, tööstuslike ahjude pottseppadele, kontrollmõõteriistu teenindajaile ja teistele.

Nende kutsealade tööliste tuleb korraldada pikemaajalisem tehniline õppus, sealhulgas ka ohutute töövõtete kohta, mille omandamiseta neid vastavalt seadusele ei või lasta

keerulise tööstussisseade teenindamisele. Tehniline miinimum viiakse harilikult läbi vastavate ministeeriumide või ametkondade poolt välja töötatud programmide alusel. Programmi võetakse kohustuslikult ohutustehnika ja tööstustervishoiu küsimused.

Keerulisi agregate, seadmeid ja mehhanisme teenindama võetud uusi töölisi, sõltumata sellest, kas neil on tõendid tehnilise miinimumi sooritamise kohta, ei vabastata enne tööle asumist instrueerimisest ohutustehnika alal — sissejuhatavast ja töökohal antavast instrueerimisest. Ohutute tööviiside alal instrueerimist teostavad ettevõtte insener-tehnilised töötajad. Neile pannakse ka kohustus jälgida, et töötajad täidaksid ohutustehnika instruksioone, järelikult kannavad nad ka vastutust instruksioonide mittetäitmise eest.

Paralleelselt ohutustehnika alal tööliste instrueerimise õige organiseerimise kontrollimisega on töökaitsekomisjonid ja ühiskondlikud tööinspektoriidid kohustatud nõudma peainsenerilt insener-tehnilistele töötajatele ohutustehnika eeskirjade kohta süstemaatilise õppuse läbiviimist ja nende poolt omandatud teadmiste kontrollimist erilistes komisjonides vanema ühiskondliku tööinspektori osavõtul. Kui mõned insener-tehnilised töötajad omandasid nõrgalt või ei tunne ohutustehnika eeskirju, ei või neile usaldada tööliste juhtimist.

Administratsioon on kohustatud tööstuses sisse seadma niisuguse korra, et mitte ükski tööle võetud uus tööline ei pääse tööle enne tema instrueerimist ohutute tööviiside alal. Töökaitsekomisjon ühiskondlike inspektorite abil kontrollib süstemaatiliselt instrueerimise teostamist, kontrolli tulemusi aga arutab oma istungitel. Seejuures ei tohi komisjoni liikmed kunagi unustada kõige karmima võitluse pidamise vajadust instrueerimise läbiviimisel kehtiva korra rikkujatega. Töökaitsekomisjon ja ühiskondlikud tööinspektoriidid toimivad õigesti, kui nad üksikuil juhtudel teevad tsehhis administratsioonile esilduse üle viia vähemvastutavale tööle isikuid, kes ei ole saanud instruktööri ohutustehnika alal või ei oma vastavat tõendit keerukate agregaatide teenindamiseks.

Töökaitsekomisjonil on soovitatav moodustada alaline erigrupp selleks, et kontrollida instrueerimise läbiviimist, et süstemaatiliselt jälgida tööliste instrueerimise ja õpetamise õiget organiseerimist ohutute töömeetodite kasutamise alal

ning kontrollida õppuse ja instrueerimise kvaliteeti, igati võidelda tsehhi või ettevõtte administratsiooni formaalse suhtumise vastu sellesse vastutusrikkasse üritusse.

Töökaitsekomisjoni mitte vähem tähtsaks ülesandeks on töökaitsealaste teadmiste laialdane propageerimine, iseäranis ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide tundmise alal. Niisugune propaganda soodustab tunduvalt ohutute tööviiside omandamist ja tootmiskultuuri tõstmist.

Töökaitse propagandaks tuleb ära kasutada kõik ettevõttes olemasolevad võimalused: vestlused, loengud, ettekanded, raadio ja perioodiline ajakirjandus. Ettevõtte töökaitsekomisjon valmistab ette esinemisi raadios, kasutab seks otstarbeks ohutustehnika instruksioone sisaldavaid heliplaate või organiseerib töökogemuste vahetamiseks inseneritehniliste töötajate ja paremate tootmistööliste esinemisi sel teemal. Komisjon informeerib kollektiivi korratustest, mis on töökaitse alal avastatud üksikutes tsehhides ja nende kõrvaldamiseks tarvitusele võetud abinõudest.

Komisjon kasutab töökaitsealaseks propagandaks ka seinalehti ja suure tiraažiga tehase ajalehti. Ajalehtede abil on kõige kergem tööliste laiadele massidele selgitada töökaitse tähtsust töötajate elu ja tervise alalhoidmiseks, juhtida nende tähelepanu sellele suure riikliku tähtsusega üritusele.

Töökaitsekomisjon organiseerib samuti loenguid ja ettekandeid üksikutes töökaitseküsimustes, ohutustehnika ja tööstustervishoiu-alaseid näitusi ja nurki, kasutades selleks ÜAÜKN Töökaitse Muuseumi kogemusi ja abi.

Erilist tähelepanu peab töökaitsekomisjon osutama ohutustehnika-alastele plakatitele. Plakatite valikul tuleb arvestada, et nad peavad eelkõige peegeldama meie nõukogude tegelikkust, õpetama kasutama õigeid ja ohutuid tööviiteid ning olema kunstipärased.

Laialdane töökaitse propaganda osutab suurt abi aktiivile tema töös töötingimuste parandamisel, üldise tootmiskultuuri ja tootmisdistsipliini tõstmisel.

Tööõnnetuste registreerimine, arvelevõtmine ja uurimine

Tootmisega seosesolevate õnnetusjuhtumite registreerimise, arvelevõtmise ja uurimise kord on kindlaks määratud «Tootmisega seosesolevate õnnetusjuhtumite registreerimise ja arvelevõtmise määrusega» (vt. lk. 76).

Üldkontroll määrusest kinnipidamise üle on pandud ametiühingute keskkomiteede tehnilistele inspektoritele, igapäevast kontrolli teostavad aga kohalikud ametiühinguorganisatsioonid töökaitsekomisjonide ja ühiskondlike tööinspektorite kaasabil.

Asetleidnud tööõnnetuste põhjuste õigeaegne ja täielik uurimine on sama tähtis kui kontrolli teostaminegi majandusjuhtide poolt ohutuid töötingimusi kindlustavate abinõude rakendamise üle. Niisugused uurimiste materjalid abistavad töökaitse-aktiivi välja töötada abinõud edaspidiseks tööõnnetuste vältimiseks.

Avastada asetleidnud tööõnnetuste põhjused, selgitada, missuguste ohutustehnika eeskirjade ja normide rikkumise tagajärjel nad juhtusid, töötada välja abinõud nende kõrvaldamiseks ja saavutada viimaste ellurakendamist — need on töökaitsekomisjonide ja ühiskondlike tööinspektorite peälesanded tööstusliku traumatismi likvideerimisel. Et saavutada sel alal positiivseid tulemusi, on vaja omada täpset informatsiooni juba varem esinenud õnnetusjuhtumite kohta, eriti aga teada, kus ja mistõttu kõige sagedamini tekivad need juhtumid. Niisugust informatsiooni võivad anda ainult määruses ette nähtud õnnetusjuhtumite aktid. Seepärast võimaldab nende aktide hoolikas koostamine anda täielikuma ettekujutuse tööõnnetustest ja selle iseloomust ühes või teises tsehhis, ettevõttes.

Registreerimisele (aktide koostamisele) kuuluvad 24 tunni jooksul, lugedes juhtumi momendist, kõik tööõnnetused, kus kannatanu kaotas töövõime ja sai haiguslehe üheks päevaks või kauemaks. ÜAÜKN sekretariaat on ära keelanud väljamaksete teostamise haiguslehtede järgi, mis on väljastatud kannatanule tööõnnetuse tagajärjel, kui samaaegselt pole esitatud akti selle juhtumi uurimise kohta. See akt, nagu on allpool tähendatud, omab suurt tähtsust ka kannatanu jaoks hagi esitamisel (vt. lk. 51) administratsiooni vastu seoses saadud vigastusega.

Õnnetusjuhtumi asjaolude ja põhjuste uurimist teostab tsehhi ülem, kes kirjutab alla aktile neljas eksemplaris, millest üks antakse ametiühingu käitiskomiteele. Akte õnnetusjuhtumite kohta asutustes ei koostata. Vanema ühiskondliku inspektori kohustuseks antud juhul on tsehhi administratsiooni poolt akti koostamise õiguse üle kontrolli teostamine. Tal on tarvis jälgida, et aktis oleks võimalikult täielikumalt kirjeldatud õnnetusjuhtumi tekkimise

asjaolud ja põhjused, ja et praktilised* abinõud, mis on tsehhi administratsiooni poolt välja töötatud asetleidnud juhtumi põhjuste kõrvaldamiseks, tõesti hoiaksid ära taoliste juhtumite kordumist edaspidi.

Kui akt on tsehhi ülema poolt koostatud ebaõigesti, kui selles on vääralt kindlaks tehtud tööõnnetuse põhjus, ei ole ära näidatud või on puudulikult välja töötatud abinõud selle põhjuse kõrvaldamiseks, ei ole määratud tähtsajad nende abinõude läbiviimiseks, — on vaja tsehhi ülemalt nõuda aktis vajalike paranduste tegemist või akti ebaõige koostamise küsimus panna arutusele töökaitsekomisjoni istungil.

Ettevõtte peainsener ja ametiühingu käitiskomitee esimees on kohustatud kontrollima, kas on täidetud tsehhi ülema poolt ette pandud abinõud tööõnnetuste ärahoidmiseks edaspidi (akti p. 14), ning kinnitama nende tegelikku läbiviimist oma allkirjadega aktil (akti p. 15).

Kui registreerimisele kuuluvad kõik tööõnnetused, mis põhjustavad kannatanu töövõimetust kas või üheks päevaks, siis arvele võetakse ainult need, millede tagajärjel kannatanu vabastati töölt enam kui kolmeks päevaks.

Ettevõtte peainsener koostab tööõnnetuste aktide põhjal igas kvartalis aruanded ja saadab need kõrgemalseisvale majandusorganisatsioonile, ametiühingu käitiskomiteele, samuti aga ka ametiühingu oblasti- või keskkomiteele.¹

Töökaitsekomisjonil tuleb süstemaatiliselt kontrollida administratsiooni poolt tööõnnetuste, traumade arvelevõtmise õigsust, võrrelda kontrolli tagajärgi ametiühingu käitiskomitee poolt olemasolevate haiguslehtede alusel tehtava arvestuse tulemustega, samuti aga jälgima, et administratsioon õigeaegselt esitaks aruanded traumatismi kohta ametiühingu- ja kõrgemalseisvatele majandusorganisatsioonidele.

Tööõnnetuste registreerimise ja arvelevõtmise määrust ei laiendata õnnetusjuhtumite kohta, mis toimuvad väljaspool tootmist, millede põhjustel ei ole midagi ühist tootmisega. Töökaitsekomisjon jälgib, et väljaspool tootmist saadud traumasid ei registreeritaks kui tööstuslikke õnnetusjuhtumeid ja vastupidi, et tööõnnetusi ei arvataks väljaspool tootmist toimunuiks.

Oleks ebaõige arvata, et töökaitse aktiivi kogu töö kont-

---

¹ Eesti NSV-s — vabariiklikule komiteele.

rolli osas abinõude rakendamise üle töötajate isikliku ohutuse kindlustamiseks tööstuses piirduv ainult tsehhide administratsiooni poolt juba toimunud traumade uurimisaktide õigsuse ja õigeaegse koostamise ning arvelevõtmise kontrollimisega. Palju tähtsam on ära hoida niisuguste traumade tekkimise igasugune võimalus, osata õigel ajal likvideerida nende põhjused. Seepärast tuleb töökaitsekomisjonidel ja ühiskondlikel tööinspektoritel pöörata erilist tähelepanu niisuguste töötingimuste kiireimale likvideerimisele, mis võivad põhjustada õnnetusjuhtumit. Selles suhtes on kõige suuremad võimalused ametiühingu rühma ühiskondlikel inspektoritel, kuna kogu tööpiirkond asub nende pideva vaatluse all kogu tööpäeva kestel.

Ametiühingu rühmade ühiskondlikud inspektorid on kohustatud otsekohe teatama tsehi vanemale ühiskondlikule inspektorile igast õnnetusjuhtumist, mis tema piirkonnas on aset leidnud.

Nagu juba öeldud, organiseerib töökaitsekomisjon alalise grupi kontrolli teostamiseks ettevõtte administratiiv-tehnilise personali poolt ohutustehnika eeskirjadest ja normidest kinnipidamise üle. Oma töö käigus kogub grupp vajalikud materjalid olukorra iseloomustamiseks traumatismi alal tsehhis ja kogu ettevõttes. Tema ülesandeks on perioodiliselt informeerida töökaitsekomisjoni traumatismi olukorrast ja abinõudest, mis rakendatakse nende põhjuste kõrvaldamiseks. Grupil on võimalus traumade registreerimise, arvelevõtmise ja uurimismaterjalide põhjal perioodiliselt teatada komisjonile, kas tööstuslike traumade arv vaadeldaval ajavahemikul, võrreldes eelnevaga, on suurenenud või vähenenud, iseloomustada traumade põhjusi ja abinõusid nende tekkimise ärahoidmiseks tulevikus, näidata tarvitusele võetud abinõusid süüdlaste suhtes, kes rikkusid keh tivaid ohutustehnika eeskirju ja norme.

Õnnetusjuhtumite registreerimise ja arvelevõtmise määruse kohaselt teostab avarii-, raskete ja surmajuhtumite uurimist ametiühingu keskkomitee tehniline inspektor, tema puudumisel aga ametiühingu käitiskomitee esimees või tema ülesandel vanem ühiskondlik tööinspektor. Uurimisakti koostamine neil juhtudel on kohustuslik, vaatamata sellele, et sama juhtumi kohta koostab akti ka administratsioon.

Vanem ühiskondlik tööinspektor teostab uurimist ametiühingu käitiskomitee ülesandel, tsehi või ettevõtte admi-

nistratsiooni esindaja juuresolekul. Uurimisakti vorm nendeks puhkudeks ei ole kindlaks määratud. Seda võib koostada näiteks järgmiselt:

«20. augustil 195... a. .... tehase vanem ühiskondlik tööinspektor sm. .... tehase peainseneri (tsehhi ülema) sm. ...., ohutustehnika van. inseneri sm. .... juuresolekul uuris .... tsehhi töölisega sm. .... toimunud õnnetusjuhtumi asjaolusid ja tegi kindlaks ..... » (edasi järgneb toimunud juhtumi asjaolude üksikasjalik kirjeldus).

Uurimisakt peab enesest kujutama õieti ainult fotot asjaoludest, mille juures tekkis trauma, ega tohi sisaldada mingisuguseid järeldusi. Aktile kirjutavad alla vanem ühiskondlik inspektor (esimene allkiri) ja juures viibivad administratsiooni esindajad, kes sellega kinnitavad aktis kirjeldatud asjaolude õigsust.

Kui tööõnnetuse asjaolude uurimisel vanem ühiskondlik inspektor vajab konsultatsiooni spetsialistidelt, on tal õigus ametiühingu käitiskomitee kaudu selleks kaasa tõmmata insener-tehnilisi töötajaid kas oma või teistest ettevõtetest. Uurimise tulemustest ja oma järeldustest teeb vanem ühiskondlik inspektor ettekande ametiühingu käitiskomitee istungil.

Õnnetusjuhtumite uurimisel ei saa piirduda ainult nende tekkimise materiaalsete põhjuste kindlakstegemisega, — tähtis on kindlaks teha ka organisatsioonilis-tehnilised põhjused.

Tööõnnetuse materiaalseteks põhjusteks võivad olla: laialipaiskuvad metalliosakesed metalli töötlemise juures käial ning käia enda osakesed tööriista teritamisel, lahtised hammasrattad, ketta kaitsmata osa, sissevarisev muld mullatöödel, elektrilöök ebaõigete töövõtete juures pinge all või kaitsevahendite puudumisel.

Tööstusliku traumatismi põhjuste analüüs näitab, et materiaalsed põhjused võivad tekkida neil juhtudel, kui insener-tehniline personal rikub sisseseade tehnilise eksploatatsiooni eeskirju, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirju ja norme.

Irduvad osakesed metalli töötlemisel võivad sattuda treialile silma seepärast, et tsehhi administratsioon ei hoolitsenud treipingi supordile lõiketera taha purunemiskindlast klaasist ekraani asetamise eest, või ei sundinud treialit ette panema temale väljaantud kaitseprille; lahtised hammas-

rattad ja ketassae kaitsmata osad on tsehhi administratsiooni poolt kehtivate ohutustehnika eeskirjade rikkumise tulemus; ebaõigete töövõtete kasutamine pinge all töötamisel annab tunnistust vajaliku tehnilise järelevalve puudumisest elektrimontööride tööde üle, ohutustehnika-alase instrueerimise puudumisest või selle madalast kvaliteedist; needsamad põhjused tekitavad mulla varisemisi mullatöödel jne.

Õnnetusjuhtumite uurimise praktika on näidanud, et peamiselt tekivad õnnetused selle tagajärjel, et töötajad kasutavad ebaõiged töövõtteid, et administratiivi-tehniline personal rikub ohutustehnika eeskirju, et puudub tehniline järelevalve teostatavate tööde üle, töö ebaõige organiseerimise (näiteks tormamise), ohutustehnika-alal mitteküllaldase instrueerimise või selle puudumise tagajärjel jne.

Et piltlikult näidata, mida tuleb mõista materiaalsete ja mida organisatsioonilis-tehniliste põhjuste all, toome järgmise näite:

Oletame, et ehitustellingu üks põrandalaudadest oli paljude oksakohtadega. Raskuse mõjul laud murdus, kaks töölist kukkus alla 10 meetri kõrguselt. On selge, et antud juhul materiaalseks põhjuseks on halva kvaliteediga laud tellingu põrandas. Kuid uurimisel tehti kindlaks, et see põhjus oleks olnud kergesti kõrvaldatav, kui ehitusel oleks teostatud uute tellingute hoolikat vastuvõtmist. Teiste sõnadega, tööõnnetuse materiaalne põhjus tekkis organisatsioonilis-tehnilise põhjuse tagajärjel, s. t. selle tagajärjel, et puudus tehniline järelevalve ja et administratiiv-tehniline personal rikkus ehitusel kehtivaid ohutustehnika eeskirju ja norme.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata niisugustele põhjustele, nagu töötajate «ettevaatamatus». Kui õnnetusjuhtumi uurimisaktides tuuakse põhjusena «ettevaatamatus», siis tuleb vanema ühiskondlikul tööinspektoril otsekohe nõuda administratsioonilt õige põhjuse kindlakstegemist ja akti uuesti koostamist. Vihje kannatanu «ettevaatamatusele» tuuakse sageli ette seepärast, et antud juhtumi uurimisel selle põhjust ei tehtud kindlaks, või see tuuakse administratsiooni poolt ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide ilmse rikkumise varjamiseks ja veel ka seepärast, et kannatanu oma teadmatuse tõttu kasutas ebaõiged töövõtteid.

Asetleidnud tööõnnetuste uurimise praktiline tähtsus seisab selles, et see annab võimaluse viivitamatult kõrvaldada õnnetuste põhjused ohtlikes kohtades kaitsmete ülessead-

mise, tootmise organiseerimises vajalike paranduste tege-
mise, töö üle tehnilise järelevalve tugevdamise, töolistele
ohutute töömeetodite instrueerimise organiseerimise paran-
damise jne. teel. Kõik see annab tunnistust sellest, et
traumatismi organisatsioonilis-tehniliste põhjuste kõrval-
damine soodustab tootmise organiseerimise, töötingimuste,
töolistele ohutute töövõtete õpetamise parandamist, admin-
istratiiv-tehnilise personali vastutuse tõstmist töö õigema
organiseerimise eest.

Töötajate isikliku ohutuse kindlustamiseks tehtav töö võib
olla edukas, kui tekkinud tööõnnetuste põhjusi hoolikalt ja
igakülgsest analüüsitakse. Niisugune analüüs, selgitades
välja tööstuslike õnnetusjuhtumite tekkimise tingimused,
võimaldab anda õige suuna tööle nende likvideerimiseks.

Traumatismi põhjuste analüüsi teostatakse nende uuri-
mise aktide järgi.

Töökaitseaktiivil on eelkõige vaja teada, kui sagedasti
toimuvad traumad antud ettevõttes. Nende arvuline muutu-
mine teatud kindlate ajavahemike jooksul (traumatismi
dünaamika) omab suurt praktilist tähtsust töökaitseaktiivi
töös.

Traumatismi sagedus (sageduskoeffitsient — K_s) määra-
takse tinglikult iga tuhande töölise kohta. Selleks õnnetus-
juhtumite üldarv veerand-, poolaasta, aasta jooksul korru-
tatakse 1000-ga ja jagatakse töötajate keskmise nimestiku-
lise arvuga.

Matemaatiliselt väljendub see järgmiselt:

$$K_s = \frac{A \cdot 1000}{B} ,$$

kus A — on õnnetusjuhtumite arv, B aga töötajate arv
(keskmine nimestikuline).

Traumatismi sageduskoeffitsient annab võimaluse võrrelda
tööõnnetuste arvulist muutumist kvartalite, aastate kaupa
tsehhis, ettevõttes, tööstusharus, rahvamajanduses üldse,
samuti aga ka võrrelda seda näitajatega teistes ettevõtetes,
teistes tööstusharudes.

Samuti tähtis on teada ka toimunud traumade raskust,
s. o. mitu tööpäeva kaotab ettevõtte keskmiselt iga toimunud
tööõnnetuse kohta. Traumatismi raskuskoeffitsiendi (K_r)
leidmiseks jagatakse kindlas ajavahemikus lõpetatud hai-
guslehtede järgi arvestatud tööpäevade üldarv (C) sama

ajavahemiku jooksul toimunud õnnetusjuhtumite, mille kohta haiguslehed on lõpetatud, üldarvule (A), või $K_r = \frac{C}{A}$.

Oletame, et ettevõttes on kolmandas kvartalis K_s võrdne 12, K_r — 10. See tähendab, et antud ettevõttes toimus kolmandas kvartalis iga tuhande töölise kohta 12 õnnetusjuhtumit, mille juures iga juhtum viis kannatanu rivist välja keskmiselt 10 tööpäevaks.

Tööõnnetuste sagedus- ja raskuskoefitsientide võrdlemisel teatud kindlate ajavahemike vältel võib saada küllaltki selge ettekujutuse traumatismi arvulisest ja kvaliteedilisest muutusest.

Kui näiteks möödunud aasta kolmandas kvartalis ülaltähendatud ettevõttes oli K_s võrdne 15, K_r aga — 12, siis tähendab, et aasta jooksul langes traumatismi sagedus 20 protsenti, raskus aga — 16,6 protsenti.

Õnnetusjuhtumite statistika väljatötamisel ei tohi segada nende erisuguseid tekkimise põhjusi. Järeldused ei ole õiged kui kõigi juhtumite (100 protsendiliselt) põhjustena üheaegselt figureerivad materiaalsed, organisatsioonilistehtnilised põhjused, administratsiooni süüdi olek jne.

Õnnetusjuhtumite statistika peab vastama küsimusele, kus, nimelt millises tööpiirkonnas on ohutustehnika seisukord kõige ebarahuldavam. Selleks liigitatakse asetleidnud juhtumid nende tekkimise koha järgi umbes nii:

- 1) Treimistsehh . . . . — 25%
- 2) Lihvimistsehh . . . . — 18%
- 3) Teritustsehh . . . . — 10%
- 4) Lukksepatsehh . . . . — 12%
- 5) Montaažtsehh . . . . — 10%
- 6) Autogaraaž . . . . — 15%
- 7) Raudteed . . . . — 10%

Võib leida traumade allikate teise jaotuse, kui (teiselt poolt) kõik traumad liigitada nende tekkimise allikate järgi. Näiteks:

- 1) Sisseseade liikuvad osad — 25%
- 2) Käsitööriistad . . . . — 10%
- 3) Transpordivahendid . . — 15%
- 4) Elektrilööök . . . . — 15%
- 5) Seadised . . . . — 20%
- 6) Muud põhjused . . . . — 15%

Kuid ka peale seda jäävad õnnetusjuhtumite tõelised põhjused veel teadmatuks. Õnnetusjuhtumite põhjuste väljaselgitamiseks teeb vanem ühiskondlik tööinspektor uurimisaktide läbivaatamisel kindlaks õnnetusjuhtumite organisatsioonilis-tehnilised põhjused ning teeb igale aktile vastava lühikese märke edasise arvestuse hõlbustamiseks. Liigitades kõik traumad nende märgete järgi võib näiteks välja selgitada tööstuses tööde organiseerimise alal esinevad järgmised puudused, mille tõttu õieti tekivadki õnnetusjuhtumid:

tööde tehnilise järelevalve kindlustamatus;

kehtivate ohutustehnika eeskirjade rikkumine administratiiv-tehnilise personali poolt;

tehnilise eksploatatsiooni eeskirjade rikkumine administratiiv-tehnilise personaali poolt;

ohututest tööviisidest instrueerimise puudumine või selle läbiviimise puudulikkus;

sisseseade mittekorrasolek ja rida teisi põhjusi.

Nende näidete järgi otsustades ei piisa kui administratsioonilt nõuda ainult sisseseade liikuvatele (pöörlevatele) osadele kaitsmete ülesseadmist, vaid on vaja veel tarvitusele võtta vajalikud abinõud tehnilise järelevalve tugevdamiseks nende kaitsmete õige kasutamise üle. Statistika andmed võivad näidata, et ettevõttes on halvasti korraldatud instrueerimine ohutute tööviiside alal. Ilmselt võib siin tööõnnetuste põhjused likvideerida vaid sel juhul, kui iga tööline kasutab ohutuid töövõtteid ja seejuures tööde juhtimist teostavad küllalt kogunud töötajad, s. t. tööde üle tehnilise järelevalve kõvendamise ja ohutustehnika-alase instrueerimise kvaliteedi tõstmise teel.

Õnnetusjuhtumite statistilise läbitöötamise kohta toodud näited annavad töökaitseaktiivile võimaluse leida õige suuna oma töös töötajate ohustamatuse tõstmiseks ning ühtlasi aitavad kindlaks teha selle töö olemuse. Just seepärast tulebki õnnetusjuhtumite statistikast tulenevad järeldused võtta töökaitsekomisjoni ja ühiskondlike tööinspektorite tööplaani aluseks.

Sellist statistikat soovitatakse teostada iga aasta. Lühema ajavahemiku kohta säärane statistika võib viia ebaõigete järelduste tegemisele.

Tööõnnetuste statistilise käsitlemise tulemused arutatakse kohustuslikult läbi töökaitsekomisjoni istungitel ja nendega tuleb arvestada tööplaanide koostamisel.

Tööõnnetuste ja kutsehaiguste põhjuste perioodiline arutelu töökaitsekomisjonide istungitel annab samuti võimaluse kindlaks teha nende põhjuste likvideerimiseks rakendatavate abinõude efektiivsust.

Õigesti talitavad töökaitsekomisjonid ja ühiskondlikud tööinspektorid, kui nad esmajärjekorras pööravad tähelepanu selles suhtes just kõige halvematele tööpiirkondadele ja nõuavad administratsioonilt seal ohutute ja tervislike töötingimuste taastamist. Neil juhtudel, kui kutsehaiguste põhjuste kõrvaldamine lühikese ajaga on millegipärast raskendatud, peab töökaitsekomisjon saavutama administratsioonilt vajalike abinõude plaanilist rakendamist temaga kooskõlastatud tähtaegadel.

Taotledes majandusjuhtidelt statistiliste andmete käsitlelul välja selgitatud tööstuslike traumade põhjuste kõrvaldamist, tõstab töökaitseaktiiv töötajate isiklikku ohutust ja samaaegselt aitab täiustada tootmise organiseerimist. Selles seisnebki töökaitseaktiivi töö tähtsus tööõnnetuste põhjuste kõrvaldamisel.

Regresshagid

Kehtiva seadusandluse kohaselt on administratsioon tööõnnetustes süüdi oleku korral kohustatud ettevõtte arvel tasuma ametiühinguorganisatsioonile kõik kulud seoses toetuste maksimisega ajutise töövõimetuse puhul arstimiseks, tugevdatud toitlustamiseks, proteesimiseks jne. (regresshagid).

Tööstuses asetleidnud õnnetusjuhtumi tagajärjel kannatanu saab ajutise töövõimetuse toetusraha vastavalt oma pidevale tööstaažile. Kui uurimisega on kindlaks tehtud, et administratsioon on süüdi asetleidnud juhtumis, on kannatanul õigus saada ettevõttelt hüvitust (hagid seoses saadud vigastusega) ka kõigi tema poolt antud juhul kantud kaotuste eest, sõltumata tema pidevast tööstaažist, juhul, kui ta ei saanud juba ametiühinguorganisatsioonilt täielikku hüvitust nende kaotuste eest.

Juurdemaks haiguspäevade eest kuni täieliku töötasuni (kui kannatanul polnud õigust niisugusele tasule), kulutuste tasumine arstimisele, tugevdatud toitlustamisele, proteesimisele, sanatooriumituusiku muretsemisele ja muudeks kuludeks, mis on seotud tööõnnetuse tagajärgede likvideeri-

misega, võivad olla kannatanu hagi objektiks ettevõtte administratsiooni vastu.

Praktikas esinevad ka niisugused juhused, kus kannatanu sai õnnetusjuhtumi tagajärjel kestva invaliidsuse, mille tõttu ta ei saa endale kindlustada keskmist töötasu endisel tööl. Keskmise töötasu väljamaksmine või selle ulatuseni juurdemaksmine kogu invaliidsuse aja kestel võib olla samuti hagi objektiks ettevõtte vastu. Tööõnnetuse tagajärjel surmasaanu perekonnal on õigus esitada ettevõttele hagi töövõimetute perekonnaliikmete ülalpidamiseks, kui nad jäid ilma ülalpidamisvahenditeta.

Ametiühinguorganisatsioonidele kõigi nende poolt seoses õnnetusjuhtumitega kantud kulutuste hüvitamised, samuti ka kõik juurdemaksud kannatanule ettevõtte kulul toimuvad rahvakohtute kaudu vastavate hagide esitamise teel, juhul kui ettevõtte administratsioon ei nõustu seda tegema vabatahtlikult.

Ametiühingu kohalik või käitiskomitee saadab regresshagide materjalid rahvakohtusse ettevõtte asukoha järgi.

Praktiliselt toimub nende hagide vormistamine järgmisel viisil.

Töökaitsekomisjon valib kõigi olemasolevate tööõnnetuste aktide hulgast välja need, kus administratsiooni süü asetleidnud juhtumis ei tekita mingit kahtlust ja on kinnitatud ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori arvamusega. Peale inspektori arvamuse tuleb hagiavaldisele juurde lisada: õnnetusjuhtumi akt, õiend ajutise töövõimetuse puhul väljamakstud toetusraha suuruse kohta, õiend teiste kulutuste kohta seoses õnnetusjuhtumiga, hagiavaldise ära-kiri.

Kannatanu hagi vormistamiseks ettevõtte administratsiooni vastu, et saada hüvitust kõigi kahjude eest, mida kannatanu kandis seoses tootmises saadud traumaga, on tal vajalik pöörduda kas ametiühingu käitise-, või kohaliku komitee poole, ametiühingute nõukogu juriidilise konsultatsiooni või juriidilisse nõuandlasse. Hagejal peab kaasas olema akt õnnetusjuhtumi kohta ja tehnilise inspektori arvamus administratsiooni süü kohta asetleidnud juhtumis, õiend oma keskmise töötasu kohta viimase kolme kuu jooksul, ametiühinguorganisatsiooni teatis temale haiguslehe järgi välja makstud toetusraha suuruse kohta, kohtu-meditsiinilise ekspertiisi otsus töövõime kaotamise määra kohta, pensioniraamat (invaliididel) ja teised dokumendid, mis

kinnitavad tema poolt tehtud mitmesuguseid kulutusi seoses saadud vigastusega.

ÜAÜKN Presiidium kohustas ametiühingu vabriku-, tehase- ja kohalikke komiteesid osutama töölistele ja teenistujatele, kes on kaotanud töövõime seoses tootmises saadud traumaga, vajalikku abi ettevõtete ja asutuste administratsiooni vastu hagide esitamisel täiendava kahjutasu saamiseks, juhul kui trauma toimus administratsiooni süü läbi ja kui pension või sotsiaalkindlustuse abiraha ei hüvita täielikult kahju, mida kandis kannatanu.

VNFSV Tsiviilkoodeksi (§ 44) ja liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavate sätetega on määratud kindlad aegumistähtjad ettevõtte administratsiooni vastu hagide esitamisel, ja nimelt: poolteist aastat vaielusküsimustes ettevõtte ja ametiühinguorganisatsioonide vahel ning kolm aastat ettevõtte ja eraisikute vaheliste vaielusküsimuste alal.

LÜHIANDMED TÖÖKAITSEALASEST SEADUSANDLUSEST, EESKIRJADEST JA NORMIDEST

Tööseadusandlus

Tööle võtmine. Alalisele tööle võtmisel on administratsioonil õigus antava töö jaoks töötaja kõlblikkuse kontrollimiseks määrata katseajaga mitte üle kuue tööpäeva töölistele, mitte üle kaheteistkümne tööpäeva teenistujatele, mitte üle kahekümne nelja tööpäeva vastutavatele töötajatele (TööK § 38). Kui selle perioodi vältel administratsioon ei vabasta töötajat, loetakse ta lõplikult tööle võetuks. Katseajal võib tööleastunu töölt lahkuda ainult üldistel alustel, s. t. administratsiooni loal.

Tööliste ja teenistujate üleviimine ühest ettevõttest teise või nende ümberpaigutamine ühest maakohast teise kuigi koos ettevõtte või asutusega, võib toimuda ainult nende nõusolekul (TööK § 37).

Erandina sellest üldreeglist on NSV Liidu ministritele ja mõnedele vabariiklikele ministritele antud õigus üle viia teatud töötajate kategooriaid (insenere, konstruktoreid, tehnikuid, meistreid, joonestajaid, raamatupidajaid, ökonomiste, arve-finants- ja plaaniala töötajaid ning kuuenda ja kõrgema liigi kvalifitseeritud töölisi) ühtedest ettevõtetest või

asutustest teistesse, sõltumata nende territoriaalsest paiknemisest.

Tootmisest tingitud vajaduse korral on administratsiooni õigus töötaja üle viia mitte kauemaks kui üheks kuuks, tööseisakute ajal aga — kogu tööseisaku ajaks teisele tööle samas ettevõttes, majandis või teise ettevõttesse või majandisse samas asukohas. Üleviimisest keeldumine ilma mõjuvate põhjusteta on käesoleval juhul töödistsipliini rikkumine (TööK § 37). Tööseisaku puhul üleviimisel madalama töötasuga tööle säilitatakse 5-nda ja kõrgema liigi töölistele nende keskmine töötasu sel tingimusel, kui nad täidavad töönorme uuel töö. Ülejäänud töölistele keskmist töötasu ei säilitata, ning nad saavad tasu vastavalt nende poolt tehtud tööle.

On keelatud kvalifitseeritud töölisi üle viia õuetöödele ning kandmise, koristamise ja transporditöödele, välja arvatud juhud, kus nende tööde teostamine on tingitud stiihlistest õnnetustest.

Töötaja vallandamine toimub ranges vastavuses kehtiva seadusandlusega, seaduses näidatud motiividel (TööK §§ 37, 44, 47 ja 49).

Ametiühingu vabriku-, tehase-, kohaliku ja tsehhikomiteede, hinde-vaidekomisjonide töölispoole liikmete vallandamine on lubatav ainult kõrgemalseisva ametiühinguorganisatsiooni nõusolekul (TööK § 160). Rasedaid naisi, samuti ka üksikuid naisi, kes omavad alla ühe aasta vanuseid lapsi, võib vallandada ainult vastava ametiühingu oblasti-, krai- või keskkomitee loal. Vallandamiseks antud tööle kõlbmatuse korral (TööK § 47 p. «c») on vajalik eelnevalt hinde-vaidekomisjoni nõusolek. Vallandatava tööraamatusse tuleb teha sissekirjutus ranges vastavuses seaduses ettenähtud vallandamise motiividega. Tööraamatusse mingisuguste halvustavate andmete sissekandmine vallandatava kohta on keelatud.

Kaebused vallandamiste kohta TööK § 47 p. «c» ja «d» põhjal antakse kohustuslikult (kui esimesse astmesse) kohalikku hinde-vaidekomisjoni (HVK) neljateist päeva jooksul arvates töötajale lõpuarve esitamise päevast. Lõpuarve saamine peale vallandamist ei takista kaebuse läbivaatamist.

Kui hinde-vaidekomisjonis ebaõige vallandamise kohta kaebuse läbivaatamisel administratsiooni ja ametiühinguorganisatsiooni esindajad ei tule kindlale otsusele («pooled

ei saavutanud kokkulepet»), siis võib ebaõige vallandamise kohta edasikaebuse esitada ainult rahvakohtusse neljateist päeva jooksul, arvates päevast, mil kaebuse esitaja sai teate, et hinde-vaidekomisjon küsimust ei otsustanud (lisades juurde väljavõtte HVK istungi protokollist antud küsimuses).

Hinde-vaidekomisjoni otsuse peale («pooled saavutasid kokkuleppe») võib edasi kaevata ainult kõrgemalseisvasse ametiühinguorganisatsiooni — ametiühingu oblasti-, vabariiklikku ja keskkomiteesse. Ametiühingu keskkomitee presiidiumi otsus niisugustel juhtudel on lõplik.

Vastutavad töötajad (ametialade erinimekirja järgi) võivad saata kaebused ebaõige vallandamise kohta ainult kõrgemalseisvatele majandusorganisatsioonidele. Hinde-vaidekomisjonides ja rahvakohtutes neid kaebusi läbi ei vaadata.

Vallandustoetusi kaheteist tööpäeva töötasu ulatuses makstakse neil vallandamise juhtudel, kui ettevõtte, asutus või majanduskas täielikult või osaliselt likvideeritakse, kui neis tööd vähendatakse (TööK § 47 «a»), kui töö katkestatakse rohkem kui kuuks ajaks tootmisest tingitud põhjustel (TööK § 47 p. «b»), kui selgub töölevõetu tööks kõlbmatus (TööK § 47 p. «c»), samuti ka siis, kui töölevõetu ametikohale kohtu või hinde-vaidekomisjoni poolt ennistatakse sellel kohal varem olnud töötaja (TööK § 47 p. «h»). Administratsioonil on õigus (TööK § 88) vallandustoetuse väljamaksmise asemel kirjalikult ette teatada töölisele vallandamisest kaks nädalat enne vallandamise tähtaega. Vallandustoetust ei või asendada etteteatamisega juhul, kui vallandamine toimub TööK § 47 p. «h» põhjal ning kui töötaja läheb Nõukogude Armees rida-desse.

Koosseisude koondamise, samuti ettevõtte või asutuse likvideerimise puhul on vallandatul õigus uuele tööle astumisel saada sotsiaalkindlustuse toetust pideva tööstaaži arvestamisega sel juhul, kui töövaheaeg peale vallandamist ei ole pikem kui üks kuu.

Pidev tööstaaž säilitatakse samuti ka ÜAÜKN seletuses toodud tingimustel valitavale ametikohale ülemineku puhul, ühiskondlike organisatsioonide otsuste põhjal teisele tööle ülemineku puhul, konkursi teel pedagoogilisele tööle minekul, tööle astumisel peale ajutist invaliidsust töövigastuse tagajärjel või peale vallandamist üle kahe kuu kestnud

haiguse tagajärjel, tööle asumisel peale õppeasutuse lõpetamist, üleminekul tööle teise asukohta.

Tööaja režiim. Tööpäeva pikkus ei tohi ületada kaheksat tundi. Hooajatöödel erinimekirja järgi võib tööpäeva pikkust muuta neil juhtudel, kui looduslike ja tehniliste tingimuste tõttu teatud ajavahemikus on nõutav eriti pingerikas töö. Neil töödel, kus ametiühinguorganisatsioonidega kooskõlastatult peetakse tööaja arvestust kuu kaupa, lähtutakse selle arvestuse juures samuti kaheksatunnilisest tööpäeva pikkusest.

Lühendatud tööpäev kuue, viie, neljatunnilise kestusega määratakse kindlaks sõltuvalt tootmistingimuste kahjulikkusest kutsealade järgi, mille nimekiri on kinnitatud valitsuse poolt 1. juunil 1940. a. Kuuetunniline tööpäev on kehtestatud ka alaealistele, kes pole veel kuusteist aastat vanaks saanud, olenemata nende poolt sooritatava töö iseloomust.

Seitsmetunniline tööpäev on kehtestatud neile kutsealadele, missugused enne 1940. a. 1. juunit omasid õigust kuuetunnilisele tööpäevale, kuid eespooltähendatud nimekirja ei ole võetud. Lühendatud tööpäeva õigust omavate kutsealade nimekirja täiendamist või muutmist võib teostada ainult NSV Liidu Ministrite Nõukogu loal vastava ministeeriumi taotlusel.

Töötamine üle normaaltööpäeva ei ole lubatav. Erandi moodustavad TööK § 104 ettenähtud ületunnitööd, mida võib teostada ametiühingute oblasti komiteede või keskkomiteede presiidiumide loal ametiühingu vabriku-, tehase- või kohaliku komitee otsuse ja ministeeriumi või peavalitsuse taotluse põhjal.

Ületunnitöödele ei rakendata isikuid aktiivse tuberkuloosiga, töölisnoorte koolide õpilasi õppuse päeval, Isamaasõja invaliide, tööinvaliide, rasedaid naisi neljandast rasedusekuust alates, imikuid toitvaid emasid imetamise perioodil, kuni 16. aasta vanuseid alaealisi.

Ei ole lubatav teostada ületunnitöid tööle hilinemisel kaotatud aja asendamiseks või kehtestatud töönormide täitmiseks.

Ületunnitööde hüvitamine vabaaja andmisega on ebaseaduslik. Neid töid võib kompenseerida ainult töötasuga — pooleteistkordselt kahe esimese tunni eest ja kahekordselt kõigi järgnevate tundide eest. Normeerimata tööpäevaga töötajail, kellede nimekiri koostatakse administratsiooni

poolt kooskõlastatult ametiühinguorganisatsiooniga, ei ole õigust lisatasule ületunnitöö eest. Nende üleajatööd kompenseeritakse täiendava puhkusega mitte üle kaheteistkümne tööpäeva ulatuses, olenevalt töökoormusest.

Ületunnitööde üldine kestus iga töötaja kohta ei tohi ületada aasta jooksul sada kahtkümmend tundi; siinjuures ei või ületunnitöödele kulutatud aeg kahe teineteisele järgneva päeva jooksul ületada nelja tundi (Töök § 106).

Administratsioonil ületunnitööde tegemiseks vastava loa puudumine ei saa takistada nende eest tasu maksmist.

Juhul, kui administratsioon loobub ületunnitööid tasumast, on töötajail õigus pöörduda vastava avaldusega kohaliku hinde-vaidekomisjonini.

Süüdlasi ebaseaduslike ületunnitööde tehalaskmises võetakse administratiiv- või kohtukorras vastutusele.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 26. juuni 1940. aasta seadlusega on määratud kindel puhkepäev — pühapäev või teised nädalapäevad vastavalt liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide Ministrite Nõukogude otsusele olenevalt rahvuslikest ja elukondlikest tingimustest. Puhkepäevade ülekandmist võib seepärast igal üksikul juhul ja olenemata nende arvust lubada ainult valitsus vastava ministeeriumi taotluse põhjal. Ametiühinguorganisatsioonidele ei ole antud puhkepäeva ülekandmiseks loa andmise õigust (ÜAÜKN Sekretariaadi määrus 21. septembrist 1949. a.).

Korralised puhkused on töötajaile kindlaks määratud kestusega kaksteist tööpäeva peale üheteistkuulist pidevat töötamist ühes ettevõttes või ühes asutuses. Sama tingimus on vajalik ka lisapuhkuste saamiseks. Alates teisest tööaastast antud ettevõttes või asutuses võib korralisi puhkusi anda avansina ilma kohustusliku üheteistkuulise pideva töötamiseta tööaastal.

Korralisi puhkusi antakse tööaasta eest, arvates tööliste tööle asumise momendist antud ettevõttesse või asutusse.

Iga kalendriaasta algul töötab administratsioon välja korraliste ja lisapuhkuste graafiku projekti jooksuks aastaks. See projekt esitatakse kohuslikus korras läbivaatamiseks hinde-vaidekomisjonile, kes määrab kindlaks puhkuste aja, korra ja järjekorra kõigile töötajaile, arvestades nende avaldise puhkuste andmise tähtaegade suhtes. Peale hinde-vaidekomisjoni otsust astub korraliste puhkuste graafik jõusse, olles kohustuslik kõigile ettevõtte või asu-

tuse töötajatele ja administratsioonile. Selle muutmine või täiendamine võib toimuda ainult hinde-vaidekomisjoni või töötaja enda nõusolekul. Puhkuse kasutajate arv jaotatakse aasta kuudele võrdselt. Niisugune korraliste puhkuste andmise kord on kehtiv kõigis ettevõtetes ja kõigis asutustes.

Üheaegselt korraliste puhkustega antakse ka lisapuhkust neile isikutele, kes omavad selleks õigust. Lisapuhkused seoses tervistkahjustavate töötingimustega antakse tööliste, insener-tehnilistele töötajatele ja teenistujatele kooskõlas kutsealade erinimekirjaga.

Ettevõtte või asutuse administratsioon on kohustatud rangelt kinni pidama sellest nimekirjast lisapuhkuste andmisel. Nagu eespool öeldud, antakse normeerimata tööpäevaga töötajatele lisapuhkust kestusega kuni kaksteist tööpäeva, olenevalt nende töökoormusest, ettevõtte või asutuse administratsiooni äranägemise järgi. Alaealised, kes ei ole saanud kuueteistaastaseks (puhkuse saamise õiguse tekkimise päevaks), saavad kuuajalist puhkust, mille juures puhkus antakse neile suvisel ajal. Kui puhkuse saamise õiguse tekkimise momendiks alaealine sai kuueteistaastaseks, siis määratakse tema korralise puhkuse kestus üldistel alustel.

Kehtivate eeskirjade kohaselt tuleb töötasu puhkuse aja eest välja maksta mitte hiljemalt kui viimasel tööpäeval enne puhkuse algust. Haiguse aeg puhkuse vältel, vastavalt töövõimetuse lehele, ei arvata puhkuse hulka, ning puhkuse kestus pikeneb automaatselt haiguse perioodi tööpäevade ulatuses.

Kehtiv seadusandlus keelab kategooriliselt töötaja vallandamise tema puhkuse ajal, välja arvatud juhud, kui ettevõtte või asutus täielikult likvideeritakse, kui neis töö katkestatakse kauemaks kui kuuks ajaks ja kui astub jõusse süüdimõistev kohtuotsus süüteoasjas, mis on otseselt seotud tööga antud ettevõttes või asutuses. Puhkuse mitteandmine jooksval aastal on lubatav erandjuhtudel töötaja ja administratsiooni vahelisel kokkuleppel. Juhul, kui töötaja ei nõustu puhkuse ülekandmisega, lahendatakse puhkuse tähtpäeva küsimus hinde-vaidekomisjonis.

Kategooriliselt on keelatud töötajatele tervistkahjustavate töötingimustega seotud lisapuhkuste mitteandmine, samuti ka korraliste puhkuste mitteandmine järjest kahe aasta vältel.

Puhkuse eest, mis on kasutamata administratsiooni süü tõttu, võib töötajale hinde-vaidekomisjoni otsuse põhjal aasta lõpul välja maksta rahalise kompensatsiooni või kasutamata jäänud puhkus ühendada järgmise aasta korralise puhkusega. Rohkem kui kahe aasta puhkuste liitmine on keelatud.

Naiste ja alaealiste töö

Nõukogude seadusandlus osutab erilist hoolitsust naistele ja alaealistele. Mitte kusagil mujal maailmas ei kaitsta emasid ja lapsi nii, nagu Nõukogude Liidus. NSV Liidu Konstitutsiooni § 122 annab naistele meestega võrdsed õigused tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele.

Kehtiva seadusandluse kohaselt on rasedatel naistel õigus vabaneda töölt kolmkümmend viis kalendripäeva enne sündimist ning neljakümne kahe kalendripäeva vältel pärast sündimist. Juhul, kui sünnitus ei ole normaalne või sünnivad kaksikud, suurendatakse sünnitusjärgset perioodi neljateist kalendripäeva võrra. Korraline puhkus ühendatakse tingimata sünnituspuhkusega.

Lapse rinnaga toitmiseks võimaldatakse naisele tööpäeva kestes vaheajad mitte harvemini kui kolme ja poole töötunni järele ja igakordse kestusega mitte vähem kui kolmkümmend minutit. Vaheajad lapse toitmiseks arvatakse tööaja hulka ja tasutakse vastavalt keskmisele töötasule.

Neis ettevõtetes, kus töötab mitte vähem kui sada naist vahetuses, seatakse sisse spetsiaalsed toad laste toitmiseks. Kui naiste arv vahetuses ulatub üle kolmesaja, siis peab peale selle olema sisse seatud ka veel naiste hügieenitoad.

Raseda naise tööle võtmisest keeldumise eest raseduse motiividel, kui ta omab üldist tööstaaži mitte vähem kui üks aasta ja viimane töövaheaeg ei ületa üht kuud, on kehtestatud kriminaalvastutus. Vastutusele võetakse samuti ka isikud, kes loobuvad tööle võtmast imetavaid emasid või vähendavad nende töötasu tähendatud motiividel.

Rasedad naised, kes arstliku otsuse põhjal vajavad üleviimist kergemale tööle, viiakse tingimata üle niisugusele tööle, säilitades neile viimase kuue kuu keskmine töötasu.

Kui naistöötaja lapse imetamise tõttu ei saa enam jääda endisele tööle, kvalifikatsiooni ja töötasu suhtes samasugust tööd temale aga ei leidu, siis viiakse ta kogu imetamise ajaks teisele tööle samas ettevõttes või asutuses, säilitades

talle endise töötasu, lähtudes viimase kuu keskmisest, arvestamata rasedus- ja sünnituspuhkuse aega.

Naisi peale neljandat raseduse kuud, imetavaid naisi aga kogu lapse imetamise perioodil, ei tohi rakendada ületunnitöödele. Öötöödele ei lubata naisi kogu raseduse ja lapse imetamise ajal.

Rasedaid ja üksikuid naisi, kes omavad kuni ühe aasta vanuseid lapsi, võib töölt vallandada erandjuhtudel ja ainult ametiühingu oblasti-, krai-, keskkomitee nõusolekul. Rasedatele ja üksikutele emadele kuni ühe aasta vanuste lastega antakse õigus üle minna tööle teise ettevõttesse või asutusse nende elukohtade läheduses, säilitades neile pideva tööstaaži.

Naisi ei lubata eriti rasketele ja tervistkahjustavatele töödele ning eelkutsedele eriloetelu järgi. Selle loetelu kohaselt keelatakse kategooriliselt kasutada naiste tööjõudu reas kahjulike töötingimustega tööstustes ja rasketel töödel, samuti kui kõigil töödel, mis on seotud üle 20 või kahekesi üle 50 kilogrammiliste raskuste käsitsi ümberpaigutamisega.

Naiste üleviimine keelatud töödelt teistele peab toimuma kaotuseta töötasus ja soodustustes väljateenitud aastate eest. Vajaduse korral tuleb neid kindlustada ümberkvalifitseerimise või kvalifikatsioonitõstmise võimalustega.

Suurt poliitilist tähtsust omab noorsoo — meie kommunismi ehitajate uue vahetuse — tervise kaitse. Kõik töölised kuni 18 aasta vanuseni peavad läbi käima kohuslikust arstlikust läbivaatusest tööle võtmisel ja perioodiliselt (iga aasta) töötamise ajal.

Kuni kuuteist aasta vanuseid alaealisi tööle ei võeta. Erandjuhtudel võib ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori loal tööle võtta mitte alla neljateist aasta vanuseid alaealisi. On keelatud kasutada kuni kaheksateist aasta vanuste alaealiste tööd kahjulikel, ohtlikel ja rasketel töödel erinimekirja järgi. Alla kaheksateist aasta vanuseid alaealisi peale- ja mahalaadimistöodele ei lubata.

Ohutustehnika

Ohutustehnika olemus ei peitu ainult kaitsetehnikas, mitte ainult tööstusliku sisseseade ohtlike osade kaitsmises. Mõiste «ohutustehnika» hõlmab ka organisatsioonilisi abinõusid, mis samuti omavad määratu suurt tähtsust töös-

tusliku traumatismi põhjuste kõrvaldamisel. Sääraste abinõude hulka kuulub kõigepealt instrueerimine ja ohutute töömeetodite õpetamine, ilma milliste teadmisteta ei või lubada tööle ühtegi töölist tööstuses, samuti aga kõigi võimalike vahenditega nende meetodite laialdane propageerimine.

Ohutute töövõtete omandamine tööliste poolt, ohutus- ja sanitaartechnika nõuete, eeskirjade ja normide kindel tundmine ja kõrvalkaldumata täitmine insener-tehniliste töötajate poolt, samuti uute, sotsialistlike töövormide igakülgne arendamine, eriti täiuslikemate, stahhaanovlike töövõtete tarvituselevõtmine omab tööstusliku traumatismi põhjuste kõrvaldamisel hoopis suuremat tähtsust, kui ainult paljas kaitsetehnika rakendamine.

Pealegi ei nõua tööstusliku traumatismi põhjuste (ebaõigete töömeetodite kasutamine, mitteküllaldane tehniline järelevalve töö üle, ohustetehnika eeskirjade rikkumine administratiivtehnilise personali poolt jt.) kõrvaldamine rõhuvas enamuses ka mingeid materiaalseid kulutusi.

Sellest siiski ei järgne, et võib alahinnata kaitsetehnikat, mitte osutada tõsist tähelepanu tööstusliku sisseseade ohtlike kohtade kaitsmisele.

Laialdase mehhaniseerimise läbiviimine käsitsi teostataval ja palju jõukulu nõudvatel töödel, esmajärjekorras peale- ja mahalaadimistöodel, kogu ettevõtte ulatuses tööde kompleksne mehhaniseerimine — selles peitub töö edu pant tööstusliku traumatismi ja kutsehaigestumiste põhjuste likvideerimisel. Mitte vähem tähtsaks tuleb lugeda ka tööstusliku sisseseade hermetiseerimise abinõude teostamist.

Töökaitse seisukorrale ettevõtte abitsehhides (tehase sise- ja raudteetranspordis, peale- ja mahalaadimise- ning ehitustöödel jne.) on vajalik osutada mitte vähem tähelepanu kui põhitsehhides. Sageli on ohutuse tõstmiseks täiesti vältimatu rakendada tehase transpordis rida tehnilisi abinõusid, nagu: juhtidele hoiatussignaalide, märkide ja juhiskirjade ülesseadmine teedel, ülekaigusillakeste ehitamine, neile teedele tööstushoonetest suunduvate väljapääsude kaitsetõkestamine, tõkkepuude ülesseadmine, öisel ajal transportteede küllaldane valgustamine, tehase sisetranspordi kõigi käsitsi transporteerimisvahendite üleviimine kuul- või rull-laagritele ning nende konstruktsiooni kaalu vähenda-

mine, koorma ümberpaigutamise ajal selle lagunemise vältimiseks mitmesuguste vahendite tarvitusele võtmine, ja paljud teised abinõud.

Peale- ja mahalaadimistöodel tuleb erilist tähelepanu osutada trosside, köite ja veerepuude kvaliteedile, tõstemehhanismide korrasolekule, raskuse tõstmise mittelubamisele üle nende mehhanismide jaoks kindlaksmääratud töökoormuse. Samuti on vajalik jälgida, et tööd toimuksid kogenud juhataja järelevalve all, kelle puudumisel tuleb töö viivitamatult katkestada, ja et täiskasvanud meestöölised ei kannaks käsitsi üle 80 kg raskusi.

Tööõnnetuste vältimiseks ehitustööl on tarvilik süstemaatiliselt kontrollida ehitus-montaažtööl kehtivate ohutustehnika eeskirjade täitmist.

Ohutute töötingimuste kindlustamisel tootmises omab suurimat tähtsust süstemaatiline kontroll aurukatelde, survemahutite ja tõstemehhanismide eksploatatsiooni-eeskirjade täitmise üle. Tõstemehhanismide ning rõhuga üle 0,7 atü töötavaid aurukatlaid ja survemahuteid ei lubata viia eksploatatsiooni ilma katlajärelevalve inspeksiooni¹ nõusolekuta. Nende seadmete järelevaatust ja proovimist peab teostatama katlajärelevalve inspeksiooni poolt seda tüüpi seadmete tehnilistes passides kindlaks määratud tähtaegadel. Vastutus aurukatelde, survemahutite ja tõstemehhanismide korrasoleku eest lasub kehtivate eeskirjade järgi ettevõtte peamehaanikul, kellele tulebki adresseerida selle majanduse ekspuaterimise parandamist käsitlevad nõudmised. Kontrolli nimetatud majanduse õige ekspuaterimise, õigeaegsete järelevaatuste või proovimiste üle teostavad ühiskondlikud tööinspektorid. Kõigil korrapäratuste või puuduste avastamise juhtudel on nad kohustatud peamehaanikult nõudma nende viivitamatut kõrvaldamist või ettevõttesse katlajärelevalve inspektori väljakutsumist, üksikutel juhtudel aga vahetult teatama ametiühingu keskkomitee tehnilisele inspektorile ja katlajärelevalve inspektorile.

Kontroll kogu elektrimajanduse ohutuse parandamiseks teostatavate abinõude üle on tõsiseks tööloiguks töökaitseaktiivile. Elektrimajanduses on ohutuse tõstmise elementaarseteks abinõudeks: elektriseadmestiku voolujuhtivate

---

¹ Eesti NSV-s on vastavaks organiks Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv Riiklik Tehniline Inspeksioon. (Tõlk.)

osade ja elektrijuhtmete tugev isoleerimine ja kaitsmine; kogu tööstusliku sisseseade maandamine ja selle korrasoleku perioodiline kontrollimine; ohutute kantavate elektrilampide ja madalpingega kohaliku (töökohal) valgustamise lampide kasutamine (kuivades kohtades kuni 36 V ja niisketes — 12 V); kõigi ajutist tüüpi elektrijuhtmete kõrvaldamine; remondi juures elektriseadmete väljalülitamise eeskirjadest kinnipidamine; elektri-õhuliinide vanade kandemastide perioodiline vahetamine ja elektrikute varustamine individuaalkaitsevahenditega elektrilöögi vastu (dielektriliste, voolu mitte juhtivate kummist mattide, kalosside ja botikutega, sõrmikutega); elektrikute varustamine proovitud isolatsiooniga lülituskeppidega, pingeproovijatega (-indikaatoritega) jne.; elektriinstrumentidega töötamisel nende korpuse hea maandamine. Samuti on hädavajalik kontrollida elektrotsehhides töötajate praktilisi teadmisi elektrilöögi puhul tehtava kunstliku hingamise viiside kohta.

Kõlbmatu käsitööriista kasutamine põhjustab tööliste vigastumisi. Sellepärast on vajalik käsitööriistu riistakambrites perioodiliselt üle vaadata, eraldada tööks kõlbmatud ja kohustada tsehi administratsiooni need kas korda seadma või hävitama ning äravõetud tööriistade asemel täiendama riistakambreid korrasolevate tööriistadega.

Samuti ei tohi ühiskondlikud tööinspektorid lubada töötamist mitte korras oleval tööstuslikul sisseseadel. On tarvis kaotada isikliku vastutuse puudumist selle ekspluateerimisel ja remontimisel ning teostada määratud tähtaegadel plaanilis-ennetavat remonti.

Abrassiivvahendite ekspluatatsiooni-eeskirjad on kehtestatud riikliku üleliidulise standardiga (ГОСТ¹ 3881-47). Vastavalt sellele standardile kontrollitakse smirgelkäiad enne ülesseadmist koputlemise teel, mille järel kontrollitakse vastupidavust spetsiaalsel pingil pöörlemisega kiiruse juures, mis ületab tema töökiiruse 50% võrra. Alles pärast neid proovimisi tohib käiasid üles seada tööpinkidele. Need tuleb kinnitada täpselt vertikaalselt, vähemagi kallakuta, ning tugevdada kokkusurutavate külgekinnitusäärikutega, millede diameeter on vähemalt üks kolmandik käia läbimõõdust. Käia ja ääriku vahele pannakse elastsed vahelehed. Käia mittetöötavad osad suletakse terasest kaitse-

¹ Riikliku üleliidulise standardi venekeelse nimetuse — Государственный общесоюзный стандарт — lühend. (Tõlk.)

kesta (malmist kaitsekatete valmistamine on keelatud). Tööpink varustatakse tingimata tugialusega (töödeldava eseme jaoks), milline seatakse ketta pinnast mitte üle 3 mm kaugusele. Käia tööpinna hea valgustamine, samuti ta silindrikujulise vormi säilitamine töö ajal on kohustuslik.

Töökaitsekomisjonid ja ühiskondlikud tööinspektorid teostavad kontrolli ka elekter- ja gaaskeevitustööde ohutuse üle.

Elekterkeevitustöid ei lubata teostada isolatsiooni vigastuste puhul elektrijuhtmetes.

Elekterkeevitustöödel on kõige enam ohustatud keevitaja, tema abiliste ja läheduses viibijate nägemine. Seetõttu ei tohi elekterkeevitajat tööle lubada ilma spetsiaalse kaitsekilbita või kiivrita. Vähemgi läbipaiste kaitsekilbis või kiivris viib keevitaja nägemise vigastusele. Ka keevitaja abiliste silmad peavad olema kaitstud spetsiaalsete prillide või kaitsekilpidega. Läheduses töötajate nägemise kaitseks on vajalik piirata keevitaja töökoht ümberpaigutatavate vineerist sirmidega. Kui keevitaja omab alalist töökohta, tuleb talle sisse seada spetsiaalne kabiin. Sirmide kasutamine pole kohustuslik juhul kui elekterkeevitustöid teostatakse päeval vabas õhus.

Gaaskeevitustöid teostatakse kõige sagedamini atsetüleen ja hapniku abil. Nende gaaside segu põlemisel saadakse leek, mille temperatuur on küllaldane metalli sulatamiseks. Vahest toimetatakse atsetüleen töökohale terasest balloonides, surve all kuni 30 atm, kusjuures atsetüleen on lahustatud olekus (atsetoonis). Kuid sagedamini toodetakse atsetüleenit töökohtadel kaltsiumkarbiidist atsetüleenigeneraatorites. Gaasigeneraatorid atsetüleenit valmistamiseks võivad olla mittestatsionaarsed (kuni 10 kg kaltsiumkarbiidiga ühekordseks täislaadimiseks), gaasigeneraatorid ühekordse täislaadimisega üle selle normi seatakse tingimata spetsiaalsetesse ruumidesse. Gaasilises olekus on atsetüleen õhuga segunemisel plahvatusohtlik. Sellepärast ei saa lubada gaasigeneraatorites säärase segu tekkimist. Atsetüleenit gaasigeneraatori iga uue käivitamise juures tema kupli all (gaasikogujas) moodustuv plahvatav segu (atsetüleenist ja õhust) tuleb kohustuslikult juhtida välja atmosfääri. Samuti tuleb meeles pidada, et gaasikoguja kaanele (kuplile) igasuguse lisakoormuse (telliste, raskete detailide ja teiste esemete) pealeasetamine võib põhjustada plahvatusohtu, tingituna surve suurenemisest.

Atsetüleeni plahvatusvõime suureneb järsult veega kaaliumkarbiidi lagundamisel tekkivate teiste gaaside (fosforvesinik jt.) olemasolu puhul. Selleks, et vältida plahvatusohtu monteeritakse generaatorile spetsiaalne puhastaja. Atsetüleeni täielikku keemilist puhastamist lisandeist teostatatakse puhastajas, mis selleks otstarbeks laaditakse geraatooliga¹. Töötanud geraatooli perioodiline vahetamine värskega osutub vajalikuks olenevalt gaasigeneraatori tegevuse kestusest. Hädavajalik on samuti jälgida, et nimetatud keemilise segu asemel puhastajat ei täidetaks telliste tükikesega, luudega ega söega.

Juhuslik leegi tungimine põletisse (leegi tagasilöök), sealt voolikusse ja gaasigeneraatorisse, moodustab samuti atsetüleeni generaatori plahvatamise ohu. Selle ohu vältimiseks atsetüleeni kulgemise teele gaasigeneraatorist põletisse seatakse üles vesilukk. Lukus olev vesi on tõkkeks leegi läbitungimisele gaasigeneraatorisse. Seetõttu ei lubata töötamist ilma vesilukuta või ilma veeta selles. Töökaitseaktiivi kohustatakse gaasigeneraatori seisukorra kontrollimisel pöörama erilist tähelepanu vee olemasolule gaasigeneraatori vesilukus.

Gaasikogujast liigse gaasi väljalaskmiseks on olemas toru, mille ots mittestatsionaarsetel gaasigeneraatoritel jäetakse lahti gaasigeneraatori kogu töötamise ajaks. Statsionaarsete gaasigeneraatorite kaitsetõrle pannakse otsa veel kummist toru, mille kaudu liigne atsetüleen juhitakse õhku. Kuna mittestatsionaarse generaatori kaitsetõrust kergesti süttiva atsetüleeni eraldumine tulekolde läheduses võib põhjustada plahvatust, siis ei lubata atsetüleeni-gaasigeneraatori ülesseadmist lahtisele tulele lähemale kui 10 m. Suitsetamine gaasigeneraatori läheduses on keelatud. Samuti ei tohi sulgeda kaitsetõrle otsa ükskõik millisel viisil, kuna see võib põhjustada ohtlikku atsetüleeni survet gaasikogujas (kupli all).

Hapnik teatavasti soodustab põlemist, ehkki ta ise ei põle. Hapniku voolamise teel asuvad rasva osakesed võivad süttida, hapnik nendes tingimustes toetab rasva põlemist. See põhjustab antud kohal temperatuuri tunduvalt tõusu. Sel viisil rasv, mis on sattunud juhuslikult ballooni, võib

---

¹ Kaaliumbikromaadi lahusega väävelhappes läbi immutatud eriline poorne puhastusmass, mis oksüdeerib fosforvesiniku ja väävelvesiniku.

(Tõlk.)

asetada terasest balloonis 150 atm surve all oleva hapniku plahvatusohtu. Hapniku balloone on vajalik töö ajal ja nende transportimisel hoolsalt kaitsta rasvainetega määrdumisest. Ei tohi puudutada ballooni määrdunud, higiste kätega või pühkida ballooni stutserit sõrmedega.

Gaasiballooni plahvatus võib tekkida ka temaga ebaõigel ümberkäimisel, samuti aga mehaanilise vigastuse juures. Väga hoolikalt on tarvis balloonidega ümber käia transportimisel ja tööpositsioonile asetamisel, mitte lubades nende kukkumist jne.

Töökaitsekomisjon (koos tuletõrje töötajatega) on kohustatud perioodiliselt kontrollima ettevõttes hapete, sööbivate ja plahvatusohtlike ainete, lahustite, kütuste jne. transportimise, säilitamise ning tehnoloogilistes protsessides kasutamise eeskirjadest kinnipidamist.

Loetletud küsimused on üldised kõigi tööstusharude jaoks ning ei ammenda kaugeltki kogu ohutustehnikat. Igas tööstusharus, igas tööstuses töökaitseaktiivi praktilises töös puututakse kindlasti kokku ka paljude teiste ohutustehnika küsimustega, millised on ette nähtud üksikutes ministeeriumides ja keskasutustes kehtivate eeskirjade ja normidega ning on kohustuslikud täitmiseks. Peale selle on olemas ÜAÜKN-i poolt kinnitatavaid üldisi, kõigi rahvamajanduse harude kohta kehtivaid ohutustehnilisi eeskirju (transmissioonidega, kompressoritega jm. töötamisel).

Töökaitsekomisjon ja ühiskondlikud tööinspektorid on kohustatud põhjalikult tutvuma antud ettevõtte kohta kehtivate eeskirjadega¹ ning oma igapäevases töös visalt taotlema nende täitmist. Ohutustehnika eeskirjade ja instruksioonide täpne ja kõrvalekaldumatu täitmine, tehnilise eksploatatsiooni eeskirjadest kinnipidamine insener-tehniliste töötajate poolt, tehnilise järelevalve tugevdamine tööde üle, ohutute töövõtete kasutamise ja töödistsipliini tõstmise üle, aitab kaasa tööstusliku traumatismi ja kutsehaigestumiste põhjuste täielikule kõrvaldamisele.

---

¹ «Справочник по технике безопасности и промышленной санитарии», Профиздат, 1950. (Autor)

Eesti keeles on tähtsamaid eeskirju refereeritud ja selgitatud raamatus «Ohutus- ja sanitaartehnika käsiraamat», Eesti Riiklik Kirjastus, 1950. (Tõlk.)

Tööstustervishoid

Uued ettevõtted tuleb ehitada ja sisustada ranges vastavuses tööstusettevõtete projekteerimise sanitaarnormidele (HCP 101-51).

Nende normide täitmist kontrollib kindlaks määratud korras NSV Liidu Tervishoiu Ministeeriumi Riiklik Sanitaarinspeksioon ja tema kohalikud organid ettevõtete ehitusprojektide järgi. Riikliku Sanitaarinspeksiooni nõusolekuta ei tohi ettevõtte ehitamist alustada. Äsja ehitatud ja sisustatud ettevõtte eksploatatsiooni võtmist lubatakse ainult ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori (vt. TööK § 138) ja riikliku sanitaarjärelevalve organite sanktsioonil. Säärase kontrolli teostamine enne tööstusettevõtte ehitamise alustamist ja eksploatatsiooni võtmist kindlustab töötajaile tervislikud ja ohutud töötingimused.

On vajalik igati taotleda sanitaarnormidest kinnipidamist ka töötavates ettevõtetes, iga-aastastesse töökaitsealastesse kokkulepetesse vajalike kapitaalse iseloomuga abinõude sisselülitamise teel. Muud abinõud, vastavalt NSV Liidu Tervishoiu Ministeeriumi instruksioonide nõuetele tööstusettevõtete korrashoiu kohta (vt. lk. 86), teostatakse vanema ühiskondliku tööinspektori või ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori ettekirjutuste kohaselt.

Iga töötaja kohta peab tootmisruumis olema õhumahtu mitte alla 13 m³ ja pinda mitte alla 4 m². Tootmisruumide kõrgus ei tohi olla alla 3,25 m.

Tööstusterritooriumi on vajalik hoida puhtana ja korras, tema vaba osa tuleb haljastada. Ettevõtte kultuurse seisundi saavutamine on kogu kollektiivi auasjaks.

Hea joogivesi ja tema mugav tarvitamine omab olulist tähtsust normaalsete töötingimuste loomisel. Seepärast on töökaitseaktiivi täiesti edasilükkamatuks ülesandeks töötajate joogiveega varustamise süstemaatiline kontrollimine. Joogivee kvaliteet, samuti toore vee kasutamise kõlblikkus määratakse kindlaks kohalike tervishoiu osakondade sanitaar-epidemioloogilise teenistuse organite poolt. Kõik kuumad tsehhid varustatakse kohustuslikult saturaatorseadistega nendes tsehhides töötajate varustamiseks gaseeritud soolaveega, mis väljastatakse töölistele tasuta.

Kõigis ettevõtetes seatakse üles dušid arvestusega üks dušš 6—10 inimese kohta olenevalt töötingimustest.

Juhul kui tootmistingimused ei võimalda suitsetamist

tööstusruumides, siis tuletõrjega kooskõlastades seatakse ettevõtetes sisse spetsiaalsed kohad suitsetamiseks.

Eriti vastutusrikas on töökaitseaktiivi töö ventilatsiooniseadmete töötamise kontrollimisel. Sotsialistlike ettevõtete, eriti suurettevõtete kaasaegsed ventilatsioonisüsteemid kujutavad endast märkimisväärseid tehnilisi sisseseadeid. Nende korrapärase tegevuse, õigeaegse remondi teostamise ja õhutorustiku puhastamise järelevalveks on ettevõtte administratsioon kohustatud eraldama spetsiaalsed töötajad.

Töökaitsekomisjonidel ja ühiskondlikel tööinspektoritel on esmajärjekorras vajalik saavutada ventilatsiooni sisseseadmist nendes tsehhides, kus esineb suitsu, gaaside, tolmu või mitmesuguste aurude eraldumist. Siinjuures on eelkõige vajalik lahendada küsimus hea reguleeritava loomuliku tuulutuse organiseerimise võimaluste kohta (ruumide aeratsioon), ilma eksploatatsioonis kulukate mehaaniliste ventilatsiooniseadmeteta. Seal, kus loomuliku ventilatsiooni abil pole võimalik ruumidest eemaldada kahjulikke auru ja tolmu, tuleb üles tõsta mehaanilise ventilatsiooni sisseseadmise küsimus.

Suurt väärtust omab tööstusliku sisseseade hermetiseerimine, s. t. selle säärane katmine, mis kas täiesti tõkestab kahjulike aurude, gaaside, tolmu tootmisruumide õhku eraldumist, või igal juhul viib need miinimumini. Tööstusliku sisseseade hea hermetiseerimise puhul langeb sageli ära vajadus ventilatsiooni järele.

Nendel tingimustel võib piirduda ainuüksi tootmisruumide aeratsiooniga.

Töötavate ventilatsiooniseadmete süsteemi efektiivsust tuleb perioodiliselt kontrollida mitmesuguste aparaatide abil ning selle juures ventilatsiooni tegevuses avastatud puudused viivitamatult likvideerida. Ventilatsioonisüsteemide töötamise efektiivsuse mõõdupuuks peab olema analüüsidega kindlaks määratud kahjulike aurude, gaaside ja tolmu hulk tootmisruumide õhus. Nende piirkontsentratsioonid õhus on kindlaks määratud tööstusettevõtete projekteerimise riiklike sanitaarnormidega (vt. lk. 96).

Tootmisruumide õhu perioodilist analüüsi teostatakse harilikult ettevõtte laboratooriumi või teiste laboratooriumide (ÜAÜKN-i töökaitse instituutide, kohalike tervishoiu osakondade sanitaar-epidemioloogiliste jaamade) poolt.

Töökaitsekomisjon on kohustatud administratiiv-tehniliselt personalilt (peaenergeetikult või vanem-elektrikult, pea-

mehaanikult jt.) nõudma ventilatsiooniseadmete töötamise graafiku koostamist tsehhide kaupa ja rangelt jälgima selle täitmist. Paralleelselt sellele töötatakse välja instruksioon ventilatsiooniseadmete ekspluateerimiseks ning graafik nende plaanilis-ennetava remondi ja õhutorustiku puhastamise kohta. Talvel on vajalik pidevalt jälgida, et ventilatsiooni juurdevoolava õhu temperatuur vastaks ehitusprojektis ette nähtud normidele. Tuleb teha lõpp igasugustele katsetele teostada elektrienergia kokkuhoidmist ventilatsiooni elektrimootorite väljalülitamise arvel.

Töökaitsekomisjonidele soovitatakse töötavate ventilatsiooniseadmete järelevalveks eraldada oma koosseisust spetsiaalne brigaad ühes tsehhi tööliste kaasatõmbamisega aktiivi tööle.

Suurt osatähtsust töötajate töövõime säilitamisel ja nende töötootlikkuse tõstmisel omab samuti töökohtade valgustamine. Mitteküllaldane valgustus mõjub kahjulikult nägemisele ja võib olla töötajate vigastumiste põhjuseks. Talle kaasub toodangu kvaliteedi ja töö produktiivsuse langemine. Tootmisruumides kasutatakse loomulikku valgustust maksimaalselt. Tema minimaalsed normid on kindlaks määratud GOCT-3291-46 («Tööstushooned. Loomuliku valgustuse normid») olenevalt teostatava töö täpsusest.

Tsehhide administratsioon on kohustatud organiseerima aknaklaaside pesemist mitte harvemini kui kaks korda, ruumides aga, kus suurel määral tekib suitsu, nõge jne. mitte harvem kui neli korda aastas. Ruumide aknaid ei tohi väljast ega seestpoolt millegagi täis kuhjata. Väljalöödud klaasid on vajalik viivitamatult sisse panna, neid hoolikalt kittida ja perioodiliselt kontrollida kiti seisukorda, eriti valgustuslaternates¹.

Kunstliku (elektri) valgustuse normid on määratud GOCT-iga 3825-47 («Tööstusettevõtted. Kunstliku valgustuse normid»).

Valgustust jaotatakse üld-, koht- (vahetult tööpinkide juures, töökohal) ja avariivalgustuseks (üld- ja kohtvalgustuse ajutiseks asendamiseks nende katkemisel ühel või teisel põhjusel).

Töökaitsekomisjon teostab raugematut kontrolli selle üle, et: kunstliku valgustuse lampe ei paigutataks silma järgi,

---

¹ Valgustamise otstarbel katusele püstitatud klaasitud väljaehitused.
(Tõlk.)

vaid vastavalt välja töötatud valgus-tehnilisele projektile; paralleelselt üldvalgustusele oleksid kõik töökohad varustatud väikepingelise kohtvalgustusega (36—12 V olenevalt töökoha niiskuse astmest); kõiki valgusteid varustatakse vastavate katetega (abažuuridega), mis kõrvaldab võimaluse valgusvoo langemiseks töötajate silmadesse (pimestav mõju); kõiki valgusteid ja kupleid võimalikult sagedasti puhastatakse tööstuslikust tolmust ja tahmast, läbipõlenud lampe aga otsekohe vahetatakse uute vastu; kõrgel asetsevate valgustusseadiste teenindamiseks oleksid vajalikud vahendid (redelid, redeltrepid, ümberpaigutatavad töölavad jne.). Kunstliku valgustuse lampe ja kupleid peab puhastama mitte harvem kui kaks korda kuus, ja ruumides, kus suurel määral eraldub tööstuslikku tolmu, suitsu ja tahma (sepikodades, valukodades, tsemendi- ja teistes tsehhides) — neli korda kuus.

Suure valgustusmajanduse olemasolul on töökaitsekomisjonil õigus nõuda ettevõtte administratsioonilt töötaja nimeitamist, kes vastutab selle majanduse eest. Kontrolli teostamiseks valgustusmajanduse olukorra üle ja kõigi seal avastatud väärnähetega õigeaegseks kõrvaldamiseks on töökaitsekomisjonidel soovitatav organiseerida alaliselt töötav brigaad laialdase aktiivi kaasatõmbamisega tsehhides.

Tootmisruumide valgustamine on suurel määral ka seinte värvusest. Mida heledamad on värvitud seinad, seda suuremal hulgal nad peegeldavad kunstliku ja loomuliku valguse kiiri, seda rohkem valgust on töökohtadel. Seinte ja lagede puhtana hoidmine — see on eelkõige hool töökohade valgustuse suurendamise, töötajate nägemise säilitamise ja nende tööproduktiivsuse tõstmise eest. Ühtlasi on see hool tootmiskultuuri ja hügieensete töötingimuste eest.

Kehtivate määrustega on ette nähtud eripiima ja eritoidu väljastamine rea elukutsete töölistele erinimekirja alusel.

Ettevõtte administratsioon on kohustatud kehtestama säärase korra, et eripiima saavad töölistes omaksid võimaluse tarvitada seda tööpäeva vältel. Ettevõtte territooriumilt piima väljaviimine ja selle asendamine teiste produktidega on keelatud.

Töökaitsekomisjonide kohustustesse kuulub perioodiline kontroll tööliste eritoiduga õige varustamise üle vastavalt normidele. Eritoit tuleb väljastada enne töö algust kõrgekvaliteedilistest toiduainetest valmistatud sooja hommiku-eine näol.

Töökaitseaktiivi ülesandeks on samuti tööliste erirõivaste ja erijalatsitega õige varustamise kontrollimine.

Ametiühingute X kongress nõudis ametiühingute organisatsioonidelt «kontrolli tugevdamist tööliste õigeaegse ja häireteta varustamise üle kõrgekvaliteediliste erirõivaste ja erijalatsitega vastavalt kehtivatele normidele».

Käesoleval ajal varustatakse kõiki juhtivate rahvamajanduse harude töötajaid, kellel tuleb töötada terviskahjulikes, ohtlikes, tugevasti keha määrivates tingimustes, samuti ka madala temperatuuri juures, — erirõivaste ja erijalatsitega tasuta.

Kõigi erirõivaste valmistamist lubatakse ainult teatud kindlastest riidesortidest ja vastavuses riiklike üleliiduliste standardite nõuetega. Igasugust kõrvalekaldumist nendest standarditest karistatakse seadusega. Näiteks, valajatele pole lubatud taskuid pluusil: nendesse võib sattuda sulametalli tilku ning põhjustada põletusi. Määrijate ja rihmaõmblejate (sadulseppade) kombinatsioonid tuleb tingimata valmistada väga kergest riidest.

Erirõivaste ja erijalatsite tasulist väljaandmist teostatakse vastavalt ÜAÜKN-iga kooskõlastatud normidele ja tähtaegadele.

Selles töölõigus kuulub töökaitseaktiivi kohustuste hulka kontrolli sisseseadmine erirõivaste, erijalatsite, individuaalkaitsevahendite (kindad, põlled, sõrmikud jm.) kvaliteedi ning nendega töötajate õigeaegse varustamise üle.

Sel eesmärgil töökaitsekomisjon ja ühiskondlikud tööinspektorid nõuavad ettevõtte administratsioonilt spetsiaalse vastuvõtukomisjoni organiseerimist kõigi ettevõttesse saabuvate erirõivaste, erijalatsite ja individuaalkaitsevahendite kvaliteedi kontrollimiseks ning eraldavad oma koosseisust töötajaid sellest komisjonist osavõtuks.

Vastuvõtukomisjon on kohustatud kontrollima erirõivaste ja erijalatsite kvaliteeti ning väljapraagitud esemed tagastama hankijale ühes vastava reklamatsiooniga. Üsikutel juhtudel võib vastuvõtukomisjon erirõivaste ja erijalatsite kvaliteedi määramiseks juurde tõmmata riiklikke kaubanduseksperte kohalikest kaubandusosakondadest; ja mitte ainult erirõivaste kvaliteedi kindlakstegemiseks, vaid olevalt sellest ka nende maksumuse ja kandmise aja kindlaksmääramiseks.

Mittekvaliteetsete erirõivaste ja erijalatsite avastamisel

on töökaitsekomisjon kohustatud käitis- ja kohalike komiteede kaudu vastutusele võtma praagitegijaid.

Komisjonil on samuti vajalik perioodiliselt kontrollida erirõivaste ja erijalatsite õiget jaotamist ja tähtajalist väljastamist vastavalt kehtivatele normidele, tarvitusele võtta abinõusid töötajate kindlustamiseks erirõivaste ja erijalatsite talletamise kohtadega (kappidega, rõivastumisruumidega jne.) ning õigeaegse pesemise, parandamise, kuivatamise ja desinfitseerimise organiseerimiseks.

*   *

*

Toodud andmed ei ammenda kaugeltki tööseadlusandluse aluseid, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirju ja norme. Nad siiski näitavad töökaitsekomisjonidele ja ühiskondlikele tööinspektoritele, eriti neile, kes esmakordselt asuvad ühiskondlikule tööle sel alal, teid töötingimuste parandamiseks tööstuses, abistavad neid oma tööplaani välja töötada ning õigesti paigutada töökaitseaktiivi jõude. Aktivistide praktiline töö nõuab neilt kahtlemata palju sügavamalt nõukogude tööseaduste tundmaõppimist. Aidata neid sel alal oma teadmisi süvendada on kohalike ametiühingute organisatsioonide ja ametiühingute keskkomiteede tehniliste inspektorite kohustuseks.

LISAD

Vabriku-, tehase-, kohaliku (tsehhi-) komitee töökaitsekomisjoni

PÕHIMÄÄRUS

Kinnitatud ÜAÜKN Presiidiumi poolt 8. veebruaril 1951. a.

1. Vabriku-, tehase- või kohaliku (tsehhi-) komitee töökaitsekomisjon moodustatakse ametiühinguliikmete laialdaseks kaasatõmbamiseks töötingimuste tervendamise tööle ning kontrolli teostamiseks ettevõttes töökaitseaduste, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja normide täitmise üle.

Komisjoni organiseerimine

2. Töökaitsekomisjonid organiseeritakse vabriku-, tehase-, kohalike ja tsehhikomiteede juurde.

3. Töökaitsekomisjoni koosseis kinnitatakse vabriku-, tehase- või kohaliku (tsehhi-) komitee poolt ühiskondlike tööinspektorite, stahhaanovlaste, insener-tehniliste töötajate ja teiste aktivistide hulgast koosseisus 3 kuni 21 inimest (olenevalt töötajate arvust ettevõttes, asutuses või tsehhis).

4. Töökaitsekomisjoni eesotsas on vabriku-, tehase- või kohaliku komitee liige, tsehhis aga — tsehhikomitee liige. Komisjoni esimeheks ei või olla isik administratiiv-personali hulgast.

Vabriku-, tehase- või kohaliku komitee töökaitsekomisjoni esimees on samal ajal ettevõtte või asutuse vanemaks ühiskondlikuks tööinspektoriks, kuna tsehhikomisjoni esimees on tsehhi vanemaks ühiskondlikuks tööinspektoriks.

Komisjoni töö

5. Töökaitsekomisjon:

a) kontrollib seadusandlusest kinnipidamist ettevõtte või asutuse administratsiooni poolt tööaja, puhkepäevade, puhkuste, naiste ja alaealiste töökaitse alal; kontrollib ületunnitööde tegemise seaduslikkust;

b) hoolitseb töökultuuri tõstmise, töökohtadel puhtuse ja korra loomise ning töö sanitaar-hügieeniliste tingimuste parandamise eest;

c) võtab osa töökaitsealase kokkuleppe ja kollektiivlepingu ettevalmistamisest ja täitmise kontrollimisest, samuti aga kontrollib töökaitsealastele abinõudele eraldatud summade kasutamise õigsust;

d) teostab kontrolli elu-olustikuliste ruumide sanitaarse seisukorra ja otstarbeka kasutamise üle, nõuab kinnipidamist sanitaarnormidega kindlaks määratud kohtade arvust rõivastamis- ja dušširuumides, kraanide arvust pesemisruumides, naiste hügieeniruumide sisustamisest, duššide ja pesemiskohtade pidevast varustamisest kuuma veega;

e) jälgib tööliste varustamist heakvaliteedilise joogiveega, kuumades tsehhides aga — gaseeritud soolaveega;

f) nõuab vastavalt sanitaarnormidele ventilatsiooniseadmete ülesseadmist ja nende pidevat töötamist, töökohtade normaalset valgustamist, valgustusseadmete õiget eksploateerimist, samuti aga hädavajalike abinõude teostamist tolmu, gaaside ja kõrgete temperatuuride kõrvaldamiseks tööstusruumidest;

g) kontrollib instruktaazi ja tööliste ohutute töövõtete õpetamise organiseerimist ja kvaliteeti;

h) teostab kontrolli tööriistade ning tööpinkide ja masinate kaitsete korrasoleku üle;

i) uurib tööstustraumatismi ja kutsehaigestumiste põhjusi ning võtab administratsiooni kaudu tarvitusele abinõud nende likvideerimiseks, kontrollib tööõnnetuste arvestuse õigsust;

k) vaatab läbi ettevõtte (tsehhi) ettevalmistamise plaane tööks suve- ja talvetingimustes, ning kontrollib nende täitmist;

l) jälgib tööliste õigeaegset varustamist erirõivaste, erijalatsite, kaitseprillide, respiraatorite ja teiste individuaal-kaitsevahenditega, erirõivaste pesemist ja parandamist; teostab kontrolli tööliste eripiima ja eriseebi väljastamise üle.

6. Töökaitsekomisjon organiseerib ühiskondlike tööinspektorite töökogemuste vahetamist ja võtab tarvitusele abinõud nende töö parandamiseks.

7. Töökaitsekomisjonil on õigus teostada igal ajal tsehhide ja töökohtade järelevaatust, samuti tutvuda töökaitsealasse puutuvate dokumentidega.

Komisjoni töö kord

8. Töökaitsekomisjon tõmbab oma tööle kaasa aktiivi, organiseerib grupid: a) tööseadusandlusest, b) ohutustehnika eeskirjadest ja normidest, c) tööstustervishoiu eeskirjadest ja normidest kinnipidamise kontrollimiseks.

Grupid töötavad komisjoni liikmete juhtimisel.

9. Töökaitsekomisjoni istungid toimuvad mitte harvemini kui kaks korda kuus, tööst vabal ajal. Komisjoni ettepanekud esitatakse ettevõtte, asutuse administratsioonile täitmiseks.

10. Komisjon töötab vabriku-, tehase-, kohaliku (tsehhi-) komitee juhtimisel kinnitatud plaani alusel ning annab regulaarselt temale aru oma tööst.

11. Ametiühingu keskkomitee tehnilised inspektorid on kohustatud abistama komisjoni tema töös.

Ühiskondliku tööinspektori

PÕHIMÄÄRUS

Kinnitatud ÜAÜKN Presiidiumi poolt 21. jaanuaril 1944. a.

1. Ühiskondlik tööinspektor teostab kontrolli tööseadusandluse täitmise üle, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja juhendite täitmise üle, abinõude tarvituselevõtmise üle õnnetuste vältimiseks tööstuses ja haigestumiste vähendamiseks.

2. Ametiühingu rühma ühiskondlik tööinspektor on kohustatud:

a) kontrollima, kas meistrite poolt teostatakse uute tööliste ja ühelt töölt teisele üleviidavate tööliste õigeaegset instrueerimist ohutute töömeetodite suhtes vahetult töökohal ja kas neid tutvustatakse ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja juhenditega;

b) selgitama töökohtadel seadmete, tööpinkide, tööriistade, kaitsmete, elektriseadmete korrasolekut, ventilatsiooniseadmete töötamist ja valgustuse olukorda ning rikete ja puuduste avastamisel teatama neist meistrile ja tema kaudu võtma tarvitusele abinõusid nende kõrvaldamiseks;

c) kontrollima, kas peetakse kinni allmaatöödel toetuste passidest ning tolmu-gaasi režiimist; jälgima, et liiklemiseks määratud käigud, ventilatsiooniseadmed, elektrimajandus ja kaevandustransport oleksid korras, et lõhketöid teostataks õigesti ning et tõstemehhanismid oleksid korras;

d) nõudma tootmisjäätmete ja valmistoodete õigeaegset äraviimist töökohalt, tööpinkide ja seadmete vahel olevate käikude korrashoidmist, valvama puhtuse ja korra järele töökohtadel;

e) valvama selle järele, et töölisi varustataks õigeaegselt kehtivate eeskirjade põhjal erirõivaste, erijalatsite, respiraatorite, gaasimaskide, kaitseprillide, automaatpäästeabinõudega jne., samuti selle järele, et neid õigesti kasutataks; kontrollima tööliste ja teenistujate õigeaegset varustamist seadusega ettenähtud juhtumel eritoidu, -piima ja -seebiga;

f) teostama igapäevast kontrolli, et töölisel oleksid töökohtadel varustatud kuuma veega, joogiveega ning kuumades tsehhides — gaaseritud veega;

g) viivitamata teatama tsehi vanemale ühiskondlikule tööinspektorile igast õnnetusjuhtumist tootmisloigus, valvama õigeaegse ja eeskirjadekohase akti koostamise järele iga õnnetusjuhtumi puhul tootmises; nõudma meistrilt abinõude tarvituselevõtmist põhjuste kõrvaldamiseks, mis kutsusid esile õnnetusjuhtumi;

h) kontrollima, kuidas peetakse kinni seadusandlusest tööpäeva kestuse, puhkepäevade, puhkuste, lõunavaheaegade ja naiste ning alaliste töö ajal.

3. Ühiskondlik tööinspektor peab taotlema meistrilt (brigadiirilt) töökaitseaduste, ohutustehnika ja tööstustervishoiu eeskirjade ja juhiste rikkumisjuhtude likvideerimist. Juhul, kui meister (brigadiir) ei täida ühiskondliku tööinspektori töökaitsealaseid korraldusi, teatab viimane sellest tsehi vanemale ühiskondlikule tööinspektorile vajalike abinõude tarvituselevõtmiseks.

4. Ühiskondlik tööinspektor valitakse ametiühinguliikmete hulgast ametiühingu rühma üldkoosolekul lahtisel hääletusel ametiühingu rühmaorganisaatori volituste kestuse ajaks. Iga ametiühingu rühm valib ühe ühiskondliku tööinspektori.

5. On keelatud valida ühiskondlikeks tööinspektoreiks: isikuid, kes töötavad administratiiv-majanduslikul alal, samuti administratiiv-tehnilise personali hulka kuuluvaid töötajaid, kes on administratsiooni poolt määratud töökaitse ja ohutustehnika ürituste teostamisele.

6. Ühiskondlik tööinspektor annab aru oma tööst ametiühingu rühma üldkoosolekul.

7. Ühiskondlik tööinspektor töötab töökaitse ja ohutustehnika alal käsikäes sotsiaalkindlustuse delegaadiga.

8. Ühiskondlik tööinspektor täidab oma kohustusi töökaitse alal ühiskondliku töö korras tööst vabal ajal.

9. Käitise või tsehhi vanemale ühiskondlikule tööinspektorile annab käitiskomitee erilise ametitunnistuse.

Tootmisega seosesolevate õnnetusjuhtumite registreerimise ja arvelevõtmise

MÄÄRUS

Kinnitatud ÜAÜKN Presiidiumi poolt 8. septembril 1939. a.

I. Üldalused

1. Käesoleva määruse alla kuuluvad tööstus, transport, ehitustööd, sovhoosid, masina-traktorijaamad ja töökojad, autokolonnid, metsatöötlemise tööd, metsaparvetus- ja kõik tööstusettevõtted teistes rahvamajanduse harudes.

2. Registreerimisele käesoleva määruse korras kuuluvad kõik õnnetusjuhtumid, mis on tekkinud tööliste ja teenistujatega seoses nende tööga tootmises ja mis tekitasid töövõime kaotuse vähemalt üheks tööpäevaks.

Arvelevõtmisele kuuluvad nimetatuid need õnnetusjuhtumid, mis tekitasid üle kolme tööpäeva kestnud töövõime kaotuse.

3. Vastutust õnnetusjuhtumite täieliku ja õigeaegse registreerimise ning arvelevõtmise eest kannab meister, tsehhi ülem ja ettevõtte peainsener.

4. Kontrolli õnnetusjuhtumite täpse ja õigeaegse registreerimise ning arvelevõtmise üle teostavad käitiskomiteed ja tööinspektorid.

5. Süüdlased käesoleva määruse rikkumises võetakse distsiplinaarsele, administratiivsele või kohtulikule vastutusele kooskõlas kehtiva seadusandlusega.

II. Õnnetusjuhtumite registreerimine

6. Igast õnnetusjuhtumist tootmises, mille tagajärjel kannatanu lahukub töökohalt, on kannatanu ise või õnnetusjuhtumi lähim tunnistaja kohustatud viivitamata teatama meistrile või tsehhi ülemale.

Saanud teada õnnetusjuhtumist teatab ka meister sellest viivitamata tsehhi ülemale.

7. Selle tsehhi ülem, kus leidis aset õnnetusjuhtum, on kohustatud tööpäeva jooksul sellest teatama ettevõtte peainsenerile ja käitiskomiteele.

8. Iga tootmisega seosesoleva õnnetusjuhtumi puhul, mis põhjustas töövõime kaotuse vähemalt üheks tööpäevaks, on tsehhi ülem kohustatud 24 tunni jooksul:

a) uurima õnnetusjuhtumi põhjusi;

b) koostama õnnetusjuhtumi kohta akti 4-s eksemplaris vorm N-1 järgi (lisa 1), täites selles punktid 1 kuni 14, viimane kaasa arvatud.

9. Pärast akti koostamist annab tsehhi ülem aktist viivitamata a) ettevõtte peainsenerile, b) käitiskomiteele ja c) tööinspektorile — igapähele ühe eksemplari.

10. Saanud akti, on ettevõtte peainsener kohustatud kindlustama, et teostataks akti p. 14 näidatud abinõud põhjušte kõrvaldamiseks, mis tekitasid õnnetusjuhtumi.

Tähtaegade möödumisel, mis on määratud nende abinõude teostamiseks, kontrollivad nende tegelikku teostamist ettevõtte peainsener ja käitiskomitee. Kontrollimise tulemused kantakse akti p. 15 all ning sellele kirjutavad alla nii ettevõtte peainsener kui ka käitiskomitee esimees.

11. Õnnetusjuhtumist tekkinud ajutise töövõimetuse lõppemisel täidab ettevõtte administratsioon akti p. 16 — õnnetusjuhtumi lõpptulemustest. See punkt täidetakse töövõimetuslehtede põhjal, mis hoitakse ettevõtte arveosakonnas. Akti p. 16 kirjutab alla ettevõtte peainsener.

12. Kui ettevõttes leidis aset õnnetusjuhtum töölise või teenistujaga, kelle sinna oli komandeerinud teine majandus-organisatsioon (moniteerimise, laadimise jne. töödeks), siis see õnnetusjuhtum registreeritakse ja võetakse arvele ettevõttes, kus see aset leidis, kusjuures akti märgitakse ka kannatanut komandeerinud organisatsioon.

Akti ära kirja saadab ettevõtte administratsioon kannatanu alatisse töökohta — administratsioonile ja käitiskomiteele.

III. Õnnetusjuhtumite arvelevõtmine

13. Aktide põhjal koostab ettevõtte administratsioon kvartali «Aruande õnnetusjuhtumest, mis on seoses tootmisega» — vorm N-2 järgi (lisa 2).

Sellesse aruandesse kantakse ainult need tootmisega seotud õnnetusjuhtumid, mis põhjustasid üle kolme tööpäeva kestnud töövõime kaotuse. Aruandele kirjutab alla ettevõtte peainsener.

14. Hiljemalt 10. kuupäeval aruande kvartalile järgneval kuul esitab ettevõtte administratsioon aruandest: a) kõrgemalseisvale majandusorganisatsioonile: trustile või peavalitsusele (või rahvakomissariaadile, kui ettevõtte allub vahetult temale); b) käitiskomiteele; c) kõrgemalseisvale ametiühinguorganisatsioonile: ametiühingu oblasti- või keskkomiteele — igaühele ühe eksemplari.

Märkus: Kui lähemaks kõrgemalseisvaks ametiühinguorganisatsiooniks on ametiühingu rajoonikomitee, siis saadetakse aruanne ametiühingu liinis (p. c) temale.

15. Esitatud aruannete alusel koostatakse vorm N-2 järgi ja esitatakse kõrgemalseisvale majandus- ja ametiühinguorganisatsioonile tootmisega seoses olnud õnnetusjuhtumite kohta kvartali koondaruanded.

Kvartali koondaruanded esitavad: a) trustid peavalitsustele ja peavalitsused rahvakomissariaatidele; b) ametiühingute oblastikomiteed keskkomiteedele ja keskkomiteed — Üleliidulisele Ametiühingute Kesknõukogule.

Kvartali koondaruannete esitamise tähtajad ja korra määravad: majandusorganisatsioonidele — rahvakomissariaadid ning ametiühinguorganisatsioonidele — Üleliiduline Ametiühingute Kesknõukogu.

IV. Avarii-, raskete ja surmaga lõppenud õnnetusjuhtumite registreerimine ja arvelevõtmine

16. Registreerimisele ja arvelevõtmisele käesoleva (IV) jaokorras kuuluvad erandita kõigis ettevõtetes ja asutustes järgmised õnnetusjuhtumid, mis on seotud tööga:

a) avarii-õnnetusjuhtumid — kui õnnetusjuhtum leidis aset üheaegselt kolme või rohkem töötajaga;

b) rasked õnnetusjuhtumid, mis põhjustavad invaliidisuse;

c) surmaga lõppenud õnnetusjuhtumid.

17. Avarii-, raske või surmaga lõppenud õnnetusjuhtumi korral on selle tehhi ülem, kus leidis aset õnnetusjuhtum, kohustatud viivitamata sellest teatama telefoni teel või käskjalaga ettevõtte peainsenerile või ettevõtte või asutuse juhatajale, samuti käitiskomiteele.

18. Ettevõtte peainsener või ettevõtte või asutuse juhataja, saanud teate avarii-, raskest või surmaga lõppenud õnnetusjuhtumist, on kohustatud viivitamata sellest teatama telegraafi või telefoni teel või käskjalaga kõrgemalseisvale majandusorganisatsioonile (trustile, peavalitsusele või rahvakomissariaadile) ja tööinspektorile.

Kui algul teatati õnnetusest kui raskest õnnetusjuhtumist, mõne aja pärast aga kannatanu suri (õnnetusjuhtumil saadud vigastusse), siis on ettevõtte peainsener või ettevõtte või asutuse juhataja kohustatud täiendavalt teatama kannatanu surmast.

19. Inimohvritega avariide ja hulgaliste mürgituste puhul on ettevõtte või asutuse juhataja kohustatud sellest viivitamata teatama telegraafi või telefoni teel kõrgemalseisvatele majandus- ja ametiühinguorganisatsioonidele: trustile, peavalitsusele ja rahvakomissariaadile, ametiühingu oblasti- ja keskkomiteele ning Üleliidulisele Ametiühingute Kesknõukogule.

20. Iga avarii-, rasket või surmaga lõppenud õnnetusjuhtumit peab tööinspektor (kus teda aga ei ole, seal käitiskomitee) viivitamata juurdlema.

21. Surmaga lõppenud õnnetusjuhtumi juurdluse andmete põhjal koostab tööinspektor (kus teda aga ei ole, seal käitiskomitee) veel peale juurdlusakti vorm N-3 järgi teate tööga seoses olnud ja surmaga lõppenud õnnetusjuhtumi juurdluse kohta (lisa 3).

Hiljemalt 3 päeva jooksul pärast kannatanu surma saadab tööinspektor (kus teda aga ei ole, seal käitiskomitee) sellest teadaandest kinnises ümbrikus ametiühingu oblasti- ja keskkomiteedele, samuti trustile ja peavalitsusele (või rahvakomissariaadile, kui ettevõtte allub vahetult temale) — igapähele ühe eksemplari.

22. Hiljemalt iga kuu 5. kuupäevaks saadavad ametiühingute keskkomiteed Üleliidulisele Ametiühingute Kesknõukogule, peavalitsused aga rahvakomissariatidele eelnenud kuu kohta «Teatis surmaga lõppenud õnnetusjuhtumitest, mis olid seoses tööga» vorm N-4 järgi.

23. Sõltumata spetsiaalsest registreerimisest ja arvelevõtmisest käesoleva jaokorras kuuluvad avarii-, rasked ja surmaga lõppenud õnnetusjuhtumid, mis leidsid aset tööstusettevõtetes, üldisele registreerimisele ja arvelevõtmisele määruse p. 6—15 korras.

AKT

tootmisega seotud õnnetusjuhtumi kohta

Nr. ....

(Koostatakse tsehhi ülema poolt 4 eksemplaris ja antakse tema poolt ettevõtte peainsenerile, käitiskomiteele ja tööinspektorile)

1. Ettevõtte nimetus .....
2. Rahvamajanduse haru .....
3. Ettevõtte aadress .....
4. Kannatanu perekonna-, ees- ja isanimi .....
5. Kas mees või naine (alla kriipsutada) .....
6. Vanus .....
7. Tsehh, kus kannatanu alatiselt töötas .....
- Tabeli nr. ....
8. Millist tööd tegi (amet) .....
9. Staaž: a) kui kaua töötas antud töodel (ametis) selles tsehhis? .....
- b) mitu aastat töötas üldse antud kutsealal? .....
10. Õnnetusjuhtum oli kell ....., ... kuupäeval .....
- ..... kuus 19..... a., ... tundi pärast töö algust.
11. Õnnetusjuhtumi koht (osakond, tsehh, töökoda jne.) .....
12. Õnnetusjuhtumi asjaolude ja põhjuste üksikasjaline kirjeldus .....
- .....
- .....
13. Kas kannatanu on läbi teinud õppuse ohutute töömeetodite alal, tehnilise miinimumi, instruktaaži? .....
14. Abinõude loend õnnetusjuhtumit põhjustanud asjaolude kõrvaldamiseks ühes nende teostamise tähtaegadega .....
- .....
- .....
- Uurimine toimetati ja akt koostati kell .....
- .....kuupäeval ..... kuus 19..... a.
- Tsehhi ülem .....
15. Andmed akti p. 14 ettenähtud abinõude teostamise kohta .....
- .....
- .....
- Peainsener .....
- Käitiskomitee esimees .....

16. Õnnetusjuhtumi lõpptulemus (näidata: asus uuesti tööle, määratud invaliidsus, lõppes surmaga) .....
- .....
- .....

Jrk. nr.	Diagnoos töövõimetuslehe järgi	Töölt vabastatud		Töövõimetus päevi (tööpäevades)
		mis kuu- päevast	mis kuu- päevani	
1.	.....	.....	.....	.....
2.	.....	.....	.....	.....
3.	.....	.....	.....	.....
Kokku		.....	.....	.....

Peainsener .....

Lisa nr. 2
Vorm N-2

ARUANNE

Õnnetusjuhtumest, mis on seoses tootmisega ..... kvartalis
..... 19.....a.
(märkida kvartali kuud)

1. Ettevõtte nimetus	Aruande koostab ettevõtte administratsioon. Hiljemalt 10. kuupäeval aruandekvartalile järgnevas
2. Rahvamajanduse haru	kuus saadab ettevõtte administratsioon a) kõrgemalseisvale majandusorganisatsioonile: trustile või peavalitsusele või rahvakomissariaadile, kui ettevõtte allub vahetult temale; b) käitiskomiteele; c) endast kõrgemalseisvale ametiühinguorganisatsioonile: ametiühingu oblasti- või keskkomiteele — igapähele ühe eksemplari.
3. Ettevõtte aadress: vabariik, krai, oblast	.....
rajoon	.....
linn (küla)	.....
tänav	.....
maja nr.	.....
telefoni nr.	.....
4. Ametiühing	.....

Keskmine töötajate arv nimekirjade järgi		Aruande-kvartalis olnud õnnetusjuhtumite arv, mis tekitasid üle kolme tööpäeva kestnud töövõimetuse		Kuidas jagunevad töövõimetuse kestuse järgi (tööpäevades) õnnetusjuhtumid, mille järgi aruande-kvartalis lõppes ajutine töövõimetus				Töövõimetuse päevade (tööpäevades) arv õnnetusjuhtumite aktide järgi, mis on arvele võetud lahttris 8
Üldse	Nende hulgas töölisi	Üldse	Nende hulgas töölisestega	4—6 päeva	7—12 päeva	13 päeva ja rohkem	Kokku juhtumiteid laht-rite 5, 6 ja 7 järgi	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

..... " ..... a

Ettevõtte peainsener .....

Lisa nr. 3
Vorm N-3

TEATIS

juurdlusest surmaga lõppenud õnnetusjuhtumi üle, mis oli seoses tööga
Nr. ....

1. Ettevõtte nimetus .....
2. Surnu perekonna-, ees- ja isanimi .....
3. Õnnetusjuhtum oli ..... kuupäeval ..... kuus 19..... a.
4. Õnnetusjuhtumi põhjused .....
5. Juurdlus toimus ..... kuupäeval ..... kuus 19..... a.
Juurdluse akt saadeti: 1. eks. .... 2. eks. ....
3. eks. .... 4. eks. ....
«.....» ..... 19..... a.
6. Õnnetusjuhtumi juurdluse tagajärjel on võetud vastutusele .....

(näidata ametinimetused ja perekonnanimed)

7. Andmed vastutusele võtmise tulemustest (kohtu otsus) .....

Tööinspektor .....

TEATIS

juurdlusest surmaga lõppenud õnnetusjuhtumi üle, mis oli seoses tööga

Nr. ....

(Teatise koostab tööinspektor, kus teda aga ei ole, seal käitiskomitee. Hiljemalt 3 päeva jooksul pärast kannatanu surma saadab tööinspektor, kus teda aga ei ole, seal käitiskomitee kinnises ümbrikus ühe eksemplari teatisest ametiühingu oblasti- või keskkomiteele, samuti trustile või peavalitsusele või rahvakomissariaadile, kui ettevõtte allub vahetult viimasele.)

1. Ettevõtte nimetus .....
2. Rahvamajanduse haru .....
3. Ettevõtte aadress .....
4. Surnu perekonna-, ees ja isanimi .....
5. Kas mees või naine (alla kriipsutada) .....
6. Vanus .....
7. Tsehh (alaline töökoht) .....
- Tabeli nr. ....
8. Millist tööd tegi (amet) .....
9. Staaž: a) kui kaua töötas antud töö (ametis) selles tsehhis?
.....
.....
    b) mitu aastat töötas üldse antud kutsealal? .....
10. Õnnetusjuhtum oli kell ....., ... kuupäeval .....
- kuus 19..... a., ... tundi pärast töö algust.
11. Õnnetusjuhtumi koht (osakond, tsehh, töökoda jne.) .....
12. Õnnetusjuhtumi asjaolude ja põhjuste üksikasjaline kirjeldus.
Kirjeldusest peab ilmnema: a) missuguste tööde sooritamisel leidis aset õnnetusjuhtum; b) missuguse masina, tööriista vms. läbi tekkis vigastus või missugune mürkaine kutsus välja mürgistuse; c) mis on õnnetusjuhtumi põhjusteks (tehnilist ja organisatsioonilist laadi); d) kes on süüdi õnnetusjuhtumis .....
13. Kas kannatanu tegi läbi õppuse ohutute töömeetodite alal, tehnilise miinimumi, instruktööri? .....
14. Õnnetusjuhtumi juurdluse tulemusena esitatud kaitsevahendid
.....
.....

Tööinspektor .....

TEATIS

surmaga lõppenud õnnetusjuhtumite üle, mis olid seoses tööga

..... kuu 19..... a.

(ametiühingu või peavalitsuse nimetus)

(Teatis saadetakse mitte hiljem kui iga kuu 5. kuupäeval ametiühingute keskkomiteede poolt ÜAÜKN-le, peavalitsuste poolt aga ministriumidele)

Ettevõtte nimetus ja aadress	Surnu perekonna-, ees- ja isanimi ning vanus	Sooritatud töö	Surmaga lõppenud õnnetusjuhtumi asjaolude ja põhjuste lühike kirjeldus

(Aruande esitava organisatsiooni juhataja allkiri)

«.....» ..... 19..... a.

(„ÜAÜKN Bülletään“ 1939. a. nr.12)

Ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori

PÕHIMÄÄRUS

Kinnitatud ÜAÜKN Presiidiumi poolt 21. jaanuaril 1944. a.

I. Üldised alused

1. Ametiühingu keskkomitee tehniline inspektor teostab kontrolli ohutu töö üle ettevõtetes, transpordis, ehitustel, majandeis ja asutustes, mis kuuluvad vastava ametiühingu teenindamisele.

2. Tehniline inspektor juhindub oma töös kehtivast tööseadusandlusest, samuti ka Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu ja ametiühingu keskkomitee määrusest.

3. Tehnilise inspektori kinnitab ametiühingu keskkomitee pleenum. Tehniliseks inspektoriks võib olla kõrgema või keskmise tehnilise haridusega isik, kes hästi tunneb antud tööstusharu.

4. Tehniline inspektor töötab ametiühingu keskkomitee juhtimisel, kui on olemas aga ametiühingu vabariiklikud, krai- või oblastikomiteed — ametiühingu keskkomitee erimääruse kohaselt nende juhtimisel.

5. Tehniline inspektor on kohustatud oma tööle kaasa tõmbama käitis- ja kohalikke komiteesid, töökaitsekomisjone ja ühiskondlikke tööinspektoreid.

II. Ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori kohustused

6. Ametiühingu keskkomitee tehniline inspektor on kohustatud:

a) regulaarselt külastama tema teenindamisel olevaid ettevõtteid ja asutusi ning kontrollima, kuidas täidetakse üldisi ja spetsiaalseid kohustuslikke määrusi, eeskirju ja norme ohutustehnika ja tööstusliku sanitaartehnika alal;

b) tarvitusele võtma abinõusid ohutustehnika ja tööstusliku sanitaartehnika alal avastatud rikkumiste ja puuduste kõrvaldamiseks ning kindlustama töötingimuste parandamiseks profülaktiliste abinõude rakendamist ja õnnetusjuhtumite, kutsealaste mürgistuste ja haigestumiste vältimist.

7. Teostades järelevalvet töö ohutuse üle, ametiühingu keskkomitee tehniline inspektor kontrollib:

a) ettevõtte ja asutuse administratsiooni poolt tööliste instrueerimise läbiviimist ohutute töövõtete alal, samuti ka nende varustamist ohutustehnika eeskirjade ja instruksioonidega;

b) jõumasinate, transmissioonide, masinate, tööpinkide, aparaatide jne. kaitsekatete olemasolu ja korrasolekut;

c) õhuvahetuse organiseerimist ruumides, töhusa üld-, kui ka kohtventilatsiooni sisseadmist ja selle õiget ekspuaterimist;

d) töökohtade, tsehhide, läbikäikude, läbisõiduteede ja õue territooriumi küllaldast ja ratsionaalset loomulikku ning kunstlikku valgustust;

e) tööliste varustamist vastavate erirõivaste, erijalatsite ja individuaalkaitsevahenditega (kaitseprillid, respiraatorid, kiivrid, kaitsekilbid jne.).

f) masinate, tööpinkide ja muu sisseseade õiget paigutamist, sisseseade ja tööriistade korrasolekut, töökohtade, läbisõiduteede, läbikäikude ja ettevõtte territooriumi puhtust;

g) ohutuseeskirjade täitmist elektriaparaatide ja -seadmete ülesseadmisel ning ekspuaterimisel;

h) ohutus-eeskirjadest kinnipidamist gaas- ja elekterkeevitustööde teostamisel ja kompressorige, atsetüleen- ja hapnikuseadmete ning aparaatide ekspuaterimisel;

i) mürgiste, tule- ja plahvatusohtlike ainete alalhoidmise ja tootmises tarvitamise ohutust ning eeskirjadele vastavust;

k) ohutustehnika plakatite ja hoiatuspealkirjade olemasolu tsehhides;

l) tööstus- ja abihoonete ning -ehituste, vahelagede ja valgustuslaternate seisukorda, sisse- ja väljapääsude, treppide, ülekäikude jne. õiget asetamist ja ehitamist;

m) tööstusruumide mahu vastavust neis asuvatele seadmetele ja neis töötavate tööliste ja teenistujate arvule;

n) töömahukate, raskete, ohtlike ja terviskahjulike tööde mehhaniseerimise teostamist;

o) tehnoloogiliste protsesside ohutute meetodite rakendamise kindlustamist;

p) kõigil transpordiliikidel ning peale- ja mahalaadimistöödel ohutustehnilistest eeskirjadest kinnipidamist;

r) ettevõtete administratsioonide ja käitiskomiteede vaheliste kokkulepete õigeaegset sõlmimist ja täitmist töötingimuste tervendamise abinõude läbiviimise alal, samuti aga ka selleks otstarbeks eraldatud summade õiget ja täielikku kasutamist.

8. Tehniline inspektor teostab kontrolli Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu poolt kinnitatud «Tootmisega seosesolevate õnnetusjuhtumite registreerimise ja arvelevõtmise määrusest» kinnipidamise üle.

III. Ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori õigused

9. Tehniline inspektor omab õigust:

a) NSV Liidu RKN-i poolt 27. novembril 1937. a. kinnitatud «Tööinspektori tunnistuse väljastamise ja kasutamise eeskirjade» alusel Ametiühingu Keskkomitee poolt välja antud tööinspektori tunnistuse esitamisel takistamatult pääseda tema teenindamisel olevate ettevõtete, asutuste, majandite ja ehituste territooriumile ning teostada järelevaatus kõigis nende osades, töökohtadel, ladudes, abiruumides jne. igal ajal, nii päeval kui öösel;

b) nõuda administratsioonilt töökaitse küsimuste alal dokumentide, õiendite, materjalide ja seletuskirjade esitamist;

c) anda ettevõtete, ehituste, majandite ja asutuste administratsioonile ning üksikutele ameti-isikutele kohustuslikke tähtjalisi ettekirjutusi ohutustehnika ja tööstusliku sanitaartehnika eeskirjade ja normide rikkumiste kõrvaldamiseks ning jälgida oma ettekirjutuste täitmist;

d) teostada ettevõtetes ohutustehnika ja tööstusliku sanitaartehnika eeskirjade rikkumisjuhtude vahetut uurimist ning osa võtta avariide põhjuste juurdluskomisjonide tööst;

e) võtta vastutusele isikuid, kes on süüdi ohutustehnika ja tööstusliku sanitaartehnika eeskirjade rikkumises ja tehnilise inspektori ettekirjutuste tähtjaks mittetäitmisel;

f) üle anda juurdlusmaterjale juurdlusorganitele süüdi olevate isikute kohtulikule vastutusele võtmiseks;

g) määrata tööseadusandluse, ohutustehnika ja tööstusliku sanitaartehnika eeskirjade rikkumistes süüdi olevatele isikutele rahatrahvi vastavalt kehtivale seadusandlusele;

h) katkestada (ettevõtte direktori või ehituse juhataja kaudu) töötamist tootmis-, ehitus- ja remonditööde üksikutes lõikudes juhul kui on vahetus ohus töötajate elu ja tervis;

i) mitte lubada vastutavatele ja ohtlikele töödele ohutustehnika eeskirju ja instruktsioone mitte tundvaid töölisi;

k) jälgida, et igas ettevõttes (ehitusel) määrataks kompetentsed ohutustehnika ala töötajad;

l) osa võtta uute või uute seadmetega varustatud ettevõtete või nende osade vastuvõtukomisjonidest.

10. Kaebused ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori ebaõige tegevuse kohta (ettekirjutuste, määratud trahvide jne. ebaõigsus) vaadatakse läbi ametiühingute vabariiklike, krai-, oblasti- ja keskkomiteede poolt vastavalt sellele, kelle juhtimisel nad töötavad.

11. Tehniline inspektor kannab vastutust ametiühingu keskkomitee ees käesolevas põhimääruses ettenähtud kohustuste täitmise ja õiguste kasutamise eest.

INSTRUKTSIOON

tööstusettevõtete¹ sanitaarse korrastuse kohta

I. Ettevõtte territoorium

1. Ettevõtte territoorium tuleb hoida puhtana. Läbisõiduteed ja läbikäigud peavad olema liiklemiseks vabad, tasandatud, ilma lohkude ja aukudeta ning öisel ajal küllaldaselt valgustatud.

Tehniliseks otstarbeks tehtud augud peavad olema kaitsetarastatud. Läbisõiduteid ja läbikäike, mis viivad tööstus-, administratiiv- ja kõrvalruumidesse, on suvel vajalik pühkida, talvel aga puhastada lumest ja jäätumise korral liivaga üle puistata.

2. Veerenne (kraave) vihmavee ärajuhtimiseks tuleb regulaarselt puhastada ja süstemaatiliselt remontida.

3. Tunnelid, sillad, ülekäigukohad, estakaadid, samuti ka kaitsetarad (käsipuud, kaitseäärised, poordid) tuleb hoida korras.

4. Valmistooted, poolfabrikaadid ja tooraine tuleb alal hoida nende jaoks eraldatud spetsiaalsetel platsidel ja üles laduda selliselt, et nende peale- ja mahalaadimine oleks mugav ja ohutu.

5. Tööstusjätmed (jätted) ja prügi tuleb ettevõtte territooriumilt regulaarselt välja vedada või hävitada. Ettevõtte territooriumil prügi ja tööstusjätete ajutisel hoidmisel, samuti poolfabrikaatide ja tooraine alalhoidmisel on nõutav vajalike abinõude tarvitusele võtmine maapinna, vee ja õhu reostumise vältimiseks.

Prügikogujad peavad olema ehitatud tihedalt suletavate kaantega.

Märkus: Sanitaar-epideemiavastase teenistuse organite nõusolekul lubatakse mittemädanevat prügi ja tööstusjätteid kasutada ettevõtte maa-ala planeerimiseks, mädanevat prügi aga teha kompostiks.

6. Mürgiste või infektsiooni mõttes ohtlike ainete jäätmed (jätted) tuleb hoida, transportida ja hävitada spetsiaalsetes instruksioonides ettenähtud juhiseid silmas pidades.

Tööstuslikuks otstarbeks või läbikäikudeks ja sõiduteedeks mitte kasutatav ettevõtte õue territoorium tuleb haljastada.

7. Õuekäimlad ja nende sillutatud juurdepääsuteed tuleb hoida puhtana ja öisel ajal valgustatuna. Kuivkäimlate kaevud tuleb õigeaegselt puhastada, lubamata nende liigset täitumist.

8. Ettevõtte territooriumil asuvaid hooneid ei lubata elamiseks kasutada.

II. Tootmisruumid

A. ÜLDNÕUDED

9. Tootmisruum peab olema iga töötaja kohta vähemalt 13 m³ õhu mahtu ja mitte alla 4 m² põrandapinda.

10. Neil juhtudel, kui eriliste põhjenduste olemasolul kasutatakse tootmise otstarbeks keldrikorruse ruume, peavad viimased olema ku

¹ Käesolev instruksioon on koostatud vastavalt «Tööstusettevõtte projektierimise sanitaarnormide» HCPI 101-51 nõuetele ja kinnitatud NSV Liidu riikliku peasanitaarinspektori poolt 9. juunil 1951.

vad, omama küllaldast valgustust ning olema varustatud efektiivse ventilatsiooniga.

11. Tootmisprotsessid, mis tekitavad rohkesti soojust, gaasi ja auru, tuleb reeglipäraselt paigutada aeratsiooni organiseerimiseks sobivatesse ruumidesse.

12. Tootmisprotsesse, millele kaasneb intensiivne ja läbilõikav müra, on vaja võimaluste piires paigutada eraldiseisvatesse hea helisolatsiooniga hoonetesse või ruumidesse.

13. Töökohti, läbikäike ja läbisõiduteid ei tohi üle kuhjata toorainete, poolfabrikaatide ja valmistoodanguga.

Läbikäikude ja alalhoiukohtade piirid tuleb ära märkida hästinähtavate valgete joontega, mille laius on vähemalt 50 mm.

14. Tootmisruumides on söömine keelatud.

15. Kõik tootmis- ja kõrvalruumid, samuti ka töökohad ja sisseaadetud tuleb hoida puhtad ja korras. Kõigi tootmis- ja kõrvalruumide jaoks tuleb sisse seada kindel koristamise kord, arvestades tootmistingimusi. Jätteid ja prügi peab regulaarselt koguma ning eemaldama spetsiaalselt selleks otstarbeks eraldatud kohtadesse.

16. Jätete ja prügi kogumiseks peab olema tootmisruumides üles pandud kättesaadavates ja sobivates kohtades prügikastid või anumad, milliseid tuleb puhastada vähemalt kord päevas ning süstemaatiliselt desinfitseerida.

Mürgiste jätete ja prügi kogumiseks peab olema ette nähtud eraldi kastid, mis tuleb hoida ja puhastada erieeskirjadega kindlaks määratud korras.

17. Kõik töö- ja kõrvalruumid varustatakse küllaldase arvu süljekauksidega, mida tuleb puhastada ja desinfitseerida iga päev.

18. Tööruumide põrandad, seinad ja laed tuleb hoida korras, ning õigeaegselt remontida. Äravoolumakanalid, kraavid, rennid tuleb regulaarselt puhastada ja kindlustada, et nad oleksid alati kaetud.

19. Ruumides, mis on niiskete või soojust juhtivate põrandatega (kivist, plaatidest, betoonist jne.), peavad viimased alatistel töökohtadel olema varustatud katetega, restidega jne. jalgade kaitseks märjasaamise ja jahenemise vastu.

20. Mürgiste ainete laialipuistamisel või mahavalamisel peab neid viivitamatult kahjutuks tegema ja kõrvaldama vastavalt erieeskirjadele.

21. Agregaadid, millede töö on seotud kahjulike aurude, gaaside või tolmu eraldumisega, peavad olema alatise järelevalve all; aparatuuri ja transpordiseadiste juures tuleb teostada õigeaegselt plaanilise ennetavat remonti nende hermeetilisuse kindlustamiseks. Ekspluaterimisel avastatud ebatihedused kuuluvad viivitamatult kõrvaldamisele.

22. Lahtiselt teostatavate tolmu tekitavate protsesside puhul tuleb kõigil juhtudel, kus seda võimaldab tootmistehnoloogia, kasutada peamiselt töötlemise märgmenetlusi (märglihvimine, -peenendamine jt.).

B. VENTILATSIOON JA KÜTE

23. Kõik tootmis- ja abiruumid, olenemata õhu riknemise määra, peavad olema varustatud kas loomuliku või mehaanilise ventilatsiooniga, ehitatuna vastavalt «Tööstusettevõtete projekteerimise sanitaar-normide» HCII 101-51 nõuetele.

24. Kõigis ruumides, kus inimesed viibivad pidevalt või pikemaaja-

liselt, peab küte kindlustama töö alguseks ja kogu tööpäeva kestel meteoroloogilised tingimused, mis on ette nähtud lisas nr. 3.

25. Kütte-ventilatsiooniseadmed tuleb hoida täiesti korras ja ekspluateerimiskõlblikuks seisukorras, süstemaatiliselt üle vaadata ja puhastada, rikete korral viivitamatult remontida.

26. Kütte- ja ventilatsiooniseadmete õige ekspluateerimise üle järelevalve teostamiseks on vajalik määrata tehnilise ettevalmistusega isik.

27. Plaanipärane ja jooksev remont, samuti ventilatsiooniagregaatide seisukorra kontroll tuleb teha ülesandeks spetsiaalsetele brigaadidele. Brigaadide kasutuses peab olema vastav aparatuur (pneumomeetrilised torud, manomeetrid, tahhomeetrid jne.)

28. Ventilatsiooni- ja kütteseadmete seisukorra eest vastutava isiku teadmata ja loata ei ole lubatud teostada mingisuguseid muudatusi, mis võiksid häirida ventilatsiooni õiget tööd, näiteks täiendava sisseseade juurdeühendamist, seadmete üksikute elementide äravõtmist või vahetamist (näit.: mootorid, ventilaatorid jm.).

29. Kõik ventilatsiooniseadmed, nii uuel ehitatud kui ka pärast rekonstrueerimist või kapitaalremonti töösse võetavad, kuuluvad instrumentaalsetele vastuvõtuproovimistele, kusjuures määratakse ühtlasi kindlaks nende efektiivsus.

30. Ventilatsiooni- ja kütteseadmete ekspluateerimise ja hooldamise kord peab olema igas ettevõttes kindlaks määratud kooskõlas selleks otstarbeks väljatöötatud eeskirjadega. Eeskirjad peavad sisaldama juhiseid iga agregadi või süsteemi reguleerimisviiside kohta olenevalt tsehhi või osakonna töörežiimist tööpäeva kestel, erinevatel aastaaegadel ning mitmesuguste meteoroloogiliste tingimuste juures. Eeskirjades näidatakse õhujuhtmestiku, ventilaatorite, tolmu- ja gaasieraldamisseadmete jne. puhastamise tähtjad, samuti ka plaanilis-ennetava remondi tähtjad.

31. Kõigi olemasolevate ja uute vastuvõetavate ventilatsiooniseadmete kohta koostatakse kindla vormi kohaselt passid.

Passi kantakse sisse kõiki seadmetes tehtud muudatused, samuti ka järgnevate tehniliste ja hügieeniliste katsete tulemused.

32. Iga ventilatsioonisüsteemi jaoks peab olema ekspluatatsiooni žurnaal. Žurnaalid hoitakse alal tsehhiülema juures.

33. Ruumides, kus võib esineda mürgiste aurude, gaaside ja tolmu õhku eraldumist, tuleb süstemaatiliselt uurida õhu koosseisu sanitaar-epideemiavastase teenistuse organitega kooskõlastatud tähtaegadel.

34. Kõiki mehhanisme ja seadiseid valgusavade mehhaaniliseks või käsitsi avamiseks aeratsiooni otstarbel, nii laternatel kui ka hoonete akendel, tuleb süstemaatiliselt puhastada, määrada ja kontrollida.

Aeratsiooni õigeks teostamiseks tootmishoonetes tuleb koostada üksikasjalised instruksioonid, milles on arvestatud meteoroloogilised tingimused erinevatel aastaaegadel ja tuulte suunad.

35. Kütte- ja ventilatsioonisüsteemide ekspluateerimise kontrollimisel, samuti ka vastuvõtukatsete juures peab olema kindlustatud alljärgnevate hügieeniliste normatiivide täitmine:

a) meteoroloogilised tingimused vastavalt lisale nr. 1¹;

b) gaaside, aurude ja tolmude lubatavad piirkontsentratsioonid vastavalt lisadele nr. 1 ja 2².

¹ Võetud normidest HСII 101-51 (vastavad lisad nr. 5 ja 6).

² Võetud normidest HСII 101-51 (vastavad lisad nr. 3 ja 4).

C. VALGUSTUS

a) Loomulik valgustus.

36. Kõigis tootmis- ja abiruumides tuleb võtta tarvitusele abinõud loomuliku valgustuse maksimaalseks ärakasutamiseks. Valgustusavasid ei ole lubatav nii hoone seest kui ka väljastpoolt varjata tootmisseadmetega, valmistoodanguga, poolfabrikaatidega jne.

Valgustusavade (akende, laternate jne.) klaasitud pinnad tuleb perioodiliselt puhastada tsehhi määrumistingimustele vastavalt kindlaksmääratud tähtaegadel (lisa nr. 4 A)¹.

37. Kaitseks tugeva insolatsiooni vastu tuleb lõunarajoonides suvisel ajal kasutusele võtta kaitsevahendeid (rulood või klaasistuse valgendamine).

b) Kunstlik valgustus

38. Tootmis- ja kõrvalruumides, samuti ka tööstusettevõtete territooriumidel tuleb kinni pidada kehtivatest normidest hõõglampidega valgustamise alal (ГОСТ 3825-47 «Тööstusettevötteд. Kunstliku valgustuse normid»).

39. Valgustid tuleb hoida puhtana ja korras.

Valgustite puhastamise tähtajad määratakse kindlaks vastavalt kohalikele tingimustele, kooskõlas nr. 4 B² nõuetega.

40. Järelevalve valgustite seisukorra ja eksploatatsiooni üle pannakse selleks otstarbeks määratud tehnilise ettevalmistusega isikutele.

41. Valgustite lampe nende läbipõlemisel või vananemisel tuleb viivitamatult vahetada valgustustehnilises projektis ettenähtud võimsusele vastavate lampidega.

42. Ümberseadistatud valgustite eksploatatsiooni andmisel tuleb neid proovida, et teha kindlaks saadava valgustusefekti vastavust kehtivatele normidele.

43. Tootmisruumi kasutamisetstarbe muutmisel, samuti ühe sisse- seade ümberpaigutamisel või asendamisel teisega peab valgustid vastavalt ümber seadma ja kohandama uutele tingimustele.

44. Kohtvalgustuse valgustid peavad asetsema selliselt, et neid kasutavatele isikutele oleks valgusallika kiirgav keha varjatud läbipaistmatu või tiheda, valgust hajutava kattega ning et oleks kindlustatud tagasipeegelduva valguslääke puudumine.

III. Sanitaar-eluolustikulised ruumid.

45. Igas ettevõttes peab olema tööliste jaoks sisse seatud eluolustikulised ruumid (pesemisruumid, duširuumid, garderoobid või riidekapid, käimlad jm.).

¹ Võetud ГОСТ 3291-46 «Тööstushooned, loomuliku valgustuse normid».

² Võetud ГОСТ 3825-47 «Тööstusettevötteдe kunstliku valgustuse (hõõgniitlampidega) normid». Vastav tabel nr. 7.

Eluolustikuliste ruumide koostis, samuti nende mõõted ja sisustus määratakse kindlaks vastavalt tootmise iseloomule ning nad peavad vastama «Tööstusettevõtete projekteerimise sanitaarnormide» HCP 101-51 nõuetele.

Eluolustikuliste ruumide kasutamine muuks otstarbeks on keelatud. 46. Kõiki eluolustikulisi ruume tuleb iga päev koristada ja regulaarselt tuulutada. Loomuliku tuulutamise võimaluste puudumisel rakendatakse mehaanilist ventilatsiooni.

47. Garderoobe lahtirõivastumis-, duši- ja muid ruume ning seadeldisi tuleb perioodiliselt desinfitseerida.

48. Renne, kanaleid, treppe, pissuaare ja klosetipotte duširuumides ja käimlates tuleb regulaarselt puhastada ja pesta. Pesemis- ja reovee seiskumist põrandal ei lubata. Klosetipottide, pissuaaride jne. pesemisseadmed peavad olema korras. Käimlate põrandaid tuleb hoida pidevalt kuivana.

49. Duširuumide ja käimlate paneele, mis pole kaetud metlahh-, klinkri- või muude mineraalplaatidega, peab perioodiliselt katma õlivärviga või muu veekindla kattega.

50. Duširuumid peavad olema varustatud kuuma veega piisaval määral kõigi dušši kasutavate tööliste tarvis. Järjekordade vältimiseks tuleb koostada duširuumide kasutamise graafikud üksikute vahetuste ja tsehhide tööliste.

Veeseгамisseadmed peavad olema ohutud, kergelt reguleeritavad ja veekindlad. Individuaalsete veeseгаjate puudumisel peab duššide veetemperatuur olema 28—37° piires, olenevalt tootmise iseloomust, kokkuleppel sanitaar-epideemiavastase teenistuse organitega.

51. Pesemisseadiste juures peab olema seep ja regulaarselt vahetatav käterätik või õhuga töötav kätekuivati.

Nii individuaalseks kui ka kollektiivseks tarvitamiseks väljastatud seep ei tohi mehaaniliselt ega keemiliselt ärritada nahka.

52. Toitluspunktid (sööklad, puhvetid) peavad rahuldama ühiskondliku toitlustamise ettevõtetele püstitatud nõudmisi.

53. Eritoit — piim — väljastatakse töölistele toitluspunktides (sööklates, puhvetites) või selleks eraldatud ruumides, mis on varustatud istmetega, külmetuskapiga, pesukausiga ja kuuma veega varustatud pesukünaga nõude pesemiseks. Nõud eripiima joomiseks (kruus, klaas) tuleb anda ettevõtte poolt.

IV. Vesivarustus ja kanalisatsioon.

54. Tööstusettevõtted peavad olema varustatud heakvaliteedilise joogiveega. Toore vee kasutamist joomiseks lubatakse ainult sanitaar-epideemiavastase teenistuse organite nõusolekul.

55. Joogivee kasutamiseks peavad olema üles seatud joogifontäänid, mis on ühendatud kas vesivarustusvõrguga või paakidega. Joogivee paagid valmistatakse kergelt puhastatavatest ja desinfitseeritavatest materjalidest.

Paagid peavad olema tihedalt suletavate lukustatavate kaantega ning asetatud põrandalt 1 m kõrgusele. Vett paakides tuleb vahetada iga päev värskega. Paake on vaja regulaarselt pesta kuuma veega ning desinfitseerida.

56. Joogivee jahutamisel jääga peab vältima vee reostumise võimalust jää sissesattumise läbi.

Joogivee temperatuur ei tohi olla üle 20° ja mitte alla 8°.

57. Kuumades tsehhides tuleb töötajaid varustada gaseeritud soolaveega soola sisaldavusega kuni 0,5% ning arvestusega 4—5 l inimese kohta vahetuses.

Gaseeritud soolavee väljaandmise kioske tuleb hoida puhtana, nad peavad omama kruuside loputamise seadist, valamuid või spetsiaalseid nõusid vee äravalamiseks.

Kioske teenindav personal ja joogivett varuvad töölisel peavad töötama puhtates kitlites, neid peab varustatama regulaarselt puhtate käterättidega ning nad peavad kindlaksmääratud tähtaegadel läbi käima arstlikust järelevaatusest. Uued töölevõetavad isikud alluvad järelevaatusele batsillikandmise suhtes.

58. Satureerimise paake ja paake gaseeritud soolavee väljaandmiseks tuleb perioodiliselt tinutada või katta muude Üleliidulise Riikliku Sanitaarinspeksiooni poolt lubatud koostistega; tinutamisel ei tohi seatina sisaldus tinutises ületada 0,25%.

59. Puhastusseadised, ülepumpamise jaamad ja muud seadmed tööstusettevõtete reovete jaoks tuleb hoida korras, puhtana, ja nad ei tohi muutuda vee, pinnase ja õhu reostumise allikateks.

Puhastusseadiste tehnilise ja sanitaarse seisukorra üle järelevalve peab olema pandud spetsiaalselt määratud isikule.

V. Individuaal-kaitsevahendid.

60. Erirõivastus tuleb töötajatele väljastada määratud tähtaegadel ja peab vastama standarditele. Töötamine ilma nõrmidega ettenähtud erirõivastuse ja kaitsevahenditeta on keelatud.

61. Tööliste erirõivastust tuleb õigeaegselt parandada ja pesta, tööstustes aga, mis on seotud mürgiste ja infektsiooniohtlike produktide mõjustusega — degaseerida ja desinfitseerida. Erirõivaste väljastamise, kasutamise ja hooldamise korda tuleb reguleerida spetsiaalsete eeskirjadega vastavalt antud tööstuse iseärasustele.

62. Töödel, mis on seotud terviskahjulike aurude, gaaside ja tolmu- ja põruumide õhku eraldumise ohuga, irduvate kildude ja laastude ohuga, samuti ka võimsate kiirgusallikate toime puhul tuleb töölisi varustada individuaalkaitsevahenditega: gaasitorbikutega, respiraatoritega, kiivritega, kaitseprillidega, maskidega, kilpidega jne. vastavalt olemasolevatele normidele.

Kui õhk sisaldab hapnikku alla 16%, ei ole filtreerivate gaasitorbikute kasutamine töötajate poolt lubatud.

63. Töötamist kaevudes, tõrtes, reservuaarides, tsisternides jm., kus on võimalik õhu riknemine kahjulike ainetega, tuleb korraldada vastavalt spetsiaalsetele eeskirjadele.

64. Mürgiste ainete eraldumise poolest eriti ohtlikes tööstustes peab peale gaasitorbikute, mis on väljastatud tööliste individuaalseks kasutamiseks, olema kindlustatud gaasitorbikute tagavara avariis puhuks. Neid tuleb hoida kergesti kättesaadavas kohas.

65. Tööstustes, kus individuaalkaitsevahendeid (gaasitorbikuid, respiraatoreid) kasutatavate töötajate arv on suur, tuleb määrata spetsiaalne isik, kellele pannakse tööliste varustamine tähendatud kaitsevahenditega, kontroll nende korrasoleku, filtrite õigeaegse vahetamise, vastavatel juhtudel maskide keemilise degaseerimise üle jne.

66. Metallurgia-, mäe- ja mäemaagiettevõtetes, samuti ka keemia-tööstuse suurtes ettevõtetes tuleb organiseerida gaasipäästepunktid või -jaamad.

67. Töölised, kes saavad vastavalt kehtivatele normidele individuaalkaitsevahendeid, peavad läbi tegema spetsiaalse instrueerimise, õppima nende vahendite korrasoleku kontrollimise lihtsamaid viise ning hoolsalt treenima nende kasutamist.

68. Nendes tootmisruumides, kus töötamisel hapete ja leelistega esineb põletusoht, peavad olema üles seatud hüdrandid ja fontäänid naha pesemiseks ja silmade uhtmiseks otsekohe peale vigastust.

69. Töödel ainetega, mis põhjustavad käte naha ärritust, tuleb töölistele väljastada profülaktilisi pastasid ja võideid, samuti ka maha-pesemise ja desinfitseerimise vahendeid.

70. Käesolev eeskiri laieneb kõigile tööstusettevõtetele.

Märkus: Kohaliku tööstuse ja töönduskooperatsiooni väikestele ettevõtetele lubatakse üksikutel juhtudel sanitaar-epideemiavastase teenistuse kohalike organite nõusolekul teha kõrvalekaldumisi käesoleva instruksiooni nõuetest.

71. Käesoleva instruksiooni väljaandmisega tühistatakse «Eeskiri tööstusettevõtete sanitaarse seisukorra kohta», mis oli kinnitatud Üleliidulise Riikliku Sanitaarinspeksiooni poolt 25. novembril 1948. a. nr. 094-3-117.

Lisa nr. 1¹

Tootmisruumide meteoroloogiliste tingimuste

NORMID

1. Meteoroloogilised tingimused tootmisruumide töötsoonis peavad rahuldama käesoleva lisa tabelis 1 toodud nõudeid.

2. Tsehhide, mida iseloomustab soojuskiirgamine, kiirgusintensiivsusega töökohal üle $1 \text{ cal/cm}^2 \text{ min.}$, peab tööliste pideva viibimise kohtades kasutatama õhuhuõhusteerimist. Õhu temperatuur ja õhu liikumise kiirus peavad rahuldama käesoleva lisa tabelis 2 toodud nõudeid.

3. Tsehhide, mida iseloomustab soojuskiirgus intensiivsusega $0,25 \text{ kuni } 1 \text{ cal/cm}^2 \text{ min.}$ märkimisväärselt suurte kiirgavate pindade juures, tuleb alalistel töökohtadel kindlustada õhu liikuvus (kiirus) $0,3 \text{ m/sek.}$ üldventilatsiooni puhul ja $0,7\text{--}2 \text{ m/sek.}$ paiksete ventilatsiooniseadmete puhul.

4. Neil juhtudel, mil ruumide ehituse ja tehnoloogilise protsessi erisuste tõttu aeratsiooni rakendamine osutub võimatuks, võib suveperioodil töötsoonis ruumi temperatuur ületada välisõhu temperatuuri: tsehhide, soojuseraldumistega kuni $20 \text{ kcal/m}^3\text{h}$ — 5° võrra, tsehhide, soojuseraldumistega $20 \text{ kuni } 50 \text{ kcal/m}^3\text{h}$ — 7° võrra, tsehhide, soojuseraldumistega üle $50 \text{ kcal/m}^3\text{h}$ — 10° võrra.

5. Mürgiste aurude eritustega tsehhide jaoks, kus seoses õhutemperatuuri tõusuga võib esineda ainete aurumise tugevnemine ja mürgistusohu suurenemine (töötamine elavhõbedaga jne.), määratakse me-

¹ Võetud «Tööstusettevõtete projekteerimise sanitaarnormidest» HCP 101-51, vastavalt lisale nr. 5.

teoroloogilised normid talve- ja suveperioodiks spetsiaalsete eeskirjadega, mis antakse vastavate ministeeriumide poolt kooskõlastatult Üleliidulise Riikliku Sanitaarinspeksiooniga.

6. Kõetavates tsehhides, kus iga üksiku töötaja kohta tuleb suur pindala (50 kuni 100 m²), on talveperioodil õhu temperatuuri alane mine lubatud kuni 10° kergetel töödel ja kuni 5° rasketel töödel.

7. Suurtes tootmisruumides (põrandapinnaga ühe töötaja kohta üle 100 m²) võib käesolevas lisas ettenähtud meteoroloogilisi tingimusi kindlustada ainult kindlaksmääratud tööpostidel ja puhkekohtades.

Tabel 1

Meteoroloogilised tingimused tootmisruumide töötsoonis

Tootmisruumide ja töö iseloomustus	Aasta külmal ajal ja ülemineku perioodidel (välistemperatuur alla + 10° C)		Aasta soojadel perioodidel (välistemperatuur + 10° C ja rohkem)	
	Ruumi õhu temperatuur °C	Relatiivne niiskus %	Ruumi õhu temperatuur °C	Relatiivne niiskus %
1	2	3	4	5
1. Tootmisruumid, kus soojuseritus toimub peaaesjalikult konvektsiooni teel				
A. Tähtsusetud soojuseritused: ¹				
a) kerge töö ²	16—20	Ei normeerita	Mitte rohkem kui 3° C üle välistemperatuuri	Ei normeerita
b) raske töö ³	10—15	Ei normeerita	Ei normeerita	Ei normeerita

¹ Tähtsusetuiks loetakse soojuseritused inimestelt, masinatelt ja insulatsioonilt hulgal, mis ei ületa 20 kcal/m³h.

² Kergete tööde kategooriasse loetakse tööd, mida sooritatakse kas istudes, seistes või käies, kui need tööd ei ole seotud tunduvate takistuste süstemaatilise ületamisega või raskuste tõstmise ja kandmisega (näiteks töö instrumentaal- ja mehaanikatsehhis, kudujate, ketrajate, trükiladujate, õmblejate töö).

³ Raske töö kategooriasse loetakse tööd, mis on seotud tunduvate takistuste süstemaatilise ületamisega, samuti aga alalise liikumise ja raskuste kandmisega (näiteks seppade, valtsijate, valajate, laadijate töö).

1	2	3	4	5
B. Tunduvad soojuseritused:				
a) kerge töö	16—25	Sama	Mitte rohkem kui 5° C üle välistemperatuuri	Ei normeerita
b) raske töö	10—20	Sama	Sama	Sama
C. On nõutav kunstlik temperatuuri ja rel. niiskuse reguleerimine	22—23 24—25 26—27	80—75 70—65 60—55	23—24 25—26 27—28 29—30	80—75 70—65 60—55 55—50
2. Tootmisruumid, kus soojuseritus toimub peamiselt kiirgamise teel (kiirgusenergia intensiivsus töötsoonis rohkem kui 600 kcal/m ² h)	8—15	Ei normeerita	Mitte rohkem kui 5° C üle välistemperatuuri	Ei normeerita
3. Tootmisruumid tunduvate niiskuseritustega				
A. Tähtsusetud soojuseritused:				
a) kerge töö	16—20	Mitte üle 80	Mitte rohkem kui 3° C üle välistemperatuuri	Ei normeerita
b) raske töö	10—15	Mitte üle 80	Mitte rohkem kui 3° C üle välistemperatuuri	Ei normeerita
B. Tunduvad soojuseritused:				
a) kerge töö	18—23	Mitte üle 80	Mitte rohkem kui 5° C üle välistemperatuuri	Ei normeerita
b) raske töö	16—19	Mitte üle 80	Sama	Sama

Märkused: 1. Tootmisruumid relatiivse niiskuse kunstliku reguleerimisega kuuluvad paikkondadele suvise temperatuuriga ventila-

siooni arvutuseks vähem kui 25°. Paikkondadele, suvise temperatuuriga ventilatsiooni arvestuseks 25—29°, suurendatakse normeeritavaid õhutemperatuure soojaks perioodiks 2° võrra ja paikkondadele arvestustemperatuuriga 30° või rohkem 4° võrra sama relatiivse niiskuse suuruse säilitamisel.

2. Tekstiiltööstuse tsehhidele (ketramis-, kudumistsehhidele jne.) kus tehnoloogia iseloom nõuab kogu aasta vältel stabiilse õhutemperatuuri ja -niiskuse säilitamist ruumides, lubatakse temperatuuri tõstmist 1—2° võrra võrreldes tabelis 1 jao I grupi C jaoks antud normidega, mitte aga üle 30° tabelis 1 näidatud õhu relatiivse niiskuse suuruse säilitamise juures.

**Õhu dušeerimise meteoroloogilised normid
(temperatuur ja õhu liikumise kiirus)**

Tabel 2

Aasta-perioodid	Kerge töö		Raske töö	
	Õhu temperatuur töökohal °C	Õhu liikumise kiirus m/sek.	Õhu temperatuur töökohal °C	Õhu liikumise kiirus m/sek.
1. Külma aasta-periood (välisõhu temperatuur alla +10°)	15—23	1—3	8—18	2—4
2. Soe aasta-periood (välisõhu temperatuur +10° ja üle selle)	18—28	2—4	16—25	3—5

Märkused: 1. Õhu temperatuuriks ja liikumise kiiruseks töökohal võetakse nende keskmised väärtused õhujoa põiklõikel, mis vastab töölise kere asendile töö ajal.

2. Õhu temperatuuri suurused sooja aasta-perioodi jaoks käivad paikkondade kohta, kus ventilatsiooni arvestuseks võetav suvine temperatuur on vähem kui 25°. Paikkondadele ventilatsiooni arvestuseks võetava suvise temperatuuriga 25—29° suurendatakse normeeritavaid õhu temperatuure soojaks aasta-perioodiks 2° võrra, paikkondadele temperatuuriga 30° ja rohkem aga 4° võrra.

Tööstusettevõtete eluolustikuliste ruumide ja administratiivkontori ruumide temperatuur ja ventilatsiooni õhuvahetuse kordsus

Tabel 3¹

Ruumide nimetus	Sisetemperatuur külmadel ja ülemineku aasta-perioodil °C	Ventilatsiooni õhuvahetuse kordsus või suurus tuunis
1. Rõivistud	16	1
2. Lahtirõivastumis- ja duširuumid kui nad asuvad koos: lahtirõivastumisruumid . . . . . duširuumid	23 25	5 5

¹ Võetud «Tööstusettevõtete projekteerimise sanitaarnormidest» HCP 101-51. Vastavalt lisale nr. 6.

1	2	3
3. Pesemisruumid	16	1
4. Käimlad:	14	
ühe istekoha kohta		50 m ³ /h
üks pissuaar		25 m ³ /h
5. Suitsetamisruumid	14	10
6. Imikute toitmisruum	20	2
7. Naiste hügieeniruum	23	2
8. Administratiiv-kontoriruumid	18	1,5
9. Soojendusruumid töölistele	16	1

Märkus: Eluolustikulistes ruumides, mis asetsevad keldrikorrusel, samuti duširuumides, kus on rohkem kui 5 kohta, peab olema ette nähtud juurdevoolu-väljatõmbe ventilatsioon.

Lisa nr. 2¹

Mürgiste gaaside, aurude ja tolmu lubatavad piirkontsentratsioonid tootmisruumide töötsooni õhus

Aine nimetus	Lubatud piirkontsentratsioonid mg/l
1	2
Akroleiin	0,002
Ammoniaak	0,02
Atsetoon	0,2
Aniliin, toluidiin, ksüliidiin	0,005
Bensidiin, dianisidiin, alfa- ja betaanaftüülamiinid	0,001
Besiin, white spirit, ligroiin, petrooleum, mineraalõli C-ks ümberarvestatult	0,3
Bensool	0,1
Dekaliin, tetraliin	0,1
Divinüül, pseudobutüleen	0,1
Bensooli ja selle homoloogide di- ja trinitro-ühendid (dinitrobensool, trinitrotoluool jt.)	0,001
Ksülool	0,1
Mangaan ja selle ühendid MnO ₂ -ks ümberarvestatult	0,0003
Arseenvesinik	0,0003
Arseen- ja arseenhappeanhüdriidid	0,0003
Küllastamatud alifaatsed alkoholid (allüülalkohol, krotüülalkohol jt.)	0,002
Bensooli nitro- ja dinitrokloorühendid (nitrokloorbensool, dinitrokloorbensool jt.)	0,001

¹ Võetud «Tööstusettevõtete projekteerimise sanitaarnormidest» HЦП 101-51. Vastavalt lisale nr. 3.

1	2
Bensooli ja selle homologide nitroühendid (nitrobensool, nitrotoluol jt.)	0,005
Lämmastikoksüüdid N ₂ O ₅ -ks ümberarvestatult	0,005
Tsinkoksüüd	0,005
Süsinikoksüüd ¹	0,03
Elavhõbe, metalliline	0,00001
Seatina ja selle anorgaanilised ühendid, välja arvatud seatinasulfiid	0,00001
Seatinasulfiid	0,0005
Seleenhapeanhüdriid	0,0003
Väävelhape ja väävelhapeanhüdriid	0,002
Vääveldioksüüd	0,02
Väävelvesinik	0,01
Väävelsüsinik	0,01
Tärpentin	0,3
Solventnafta	0,1
Alkoholid:	
amüül	0,1
butüül	0,2
metüül	0,05
propüül	0,2
etüül	1,0
Sublimaat	0,0001
Tubaka- ja teetolm	0,003
Toluool	0,1
Fenool	0,005
Formaldehüüd	0,005
Fosgeen	0,0005
Fosforhapeanhüdriid	0,001
Fosfor, kollane	0,00003
Fosforvesinik	0,0003
Fluorvesinik	0,001
Fluorvesinikhappe soolad	0,001
Kloorbensool	0,05
Kloreeritud süsivesinikud:	
dikloretaan	0,05
trikloretüleen	0,05
tetrakloorsüsinik	0,05
kloropreen	0,002
Kloorvesinik ja soolhape	0,01
Kroomhapeanhüdriid, kromaadid, bikromaadid	0,0001
Kloornaftaliin ja klooridifenüül	0,001
Kloor	0,001

1 Gaasistatud atmosfääris töötamise kestmisel mitte üle 1 tunni võib süsinikoksüüdi lubatud piirkontsentratsiooni tõsta kuni 0,05 mg/l; töötamise kestmisel mitte üle poole tunni — kuni 0,1 mg/l; töötamise kestmisel mitte üle 15—20 min. (garaazid-parkimiskohad) — kuni 0,2 mg/l. Süsinikoksüüdi kõrgendatud sisalduse juures töötsooni õhus võib korduv töötamine toimuda vaheaegadega mitte alla 2 tunni.

1	2
Tsüaanvesinik ja sinihappesoolad HCN-ks ümberarvestatult	0,0003
Etüül- (dietüül-) eeter	0,3
Aädikhappeestrid (atsetaadid):	
metüülatsetaat	0,1
etüülatsetaat	0,2
propüülatsetaat	0,2
butüülatsetaat	0,2
amüülatsetaat	0,1

M ä r k u s e d:

1. Tabelis toodud terviskahjulike aurude, gaaside ja tolmu kontsentratsiooni normid on kohustuslikud ainult töökohtade suhtes. Töökohta all mõistetakse töölise pideva või perioodilise kohaloleku punkte tootmisprotsesside jälgimiseks või juhtimiseks. Kui tootmisoperatsioonid toimuvad tööruumi mitmesugustes kohtades, loetakse töökohaks kogu tööruum.

2. Töölise lühiajalise viibimise korral tootmisruumides ja üksikjuhtudel tõestatud võimatuse korral saavutada tabelis toodud kontsentratsioonid, on lubatud kõrvalekaldumised eespool kindlaksmääratud normidest vastava ministeeriumi ministri loal, pärast kooskõlastamist Üleliidulise Riikliku Sanitaarinspeksiooniga.

3. Kui samaaegselt eritub õhku aurusid ja mitmeid lahusteid (bensooli ja ta homologide, alkoholide, aädikhappeestrite jt.), ärritavaid gaase (väävelhappe- ja väävlishapeanhüdriide, kloorvesinikku, fluorvesinikku jt.) või lämmastikoksüüde ühes süsinikoksüüdiga, tuleb üldõhuvahetuse-ventilatsiooni arvutust teha sel teel, et summeeritakse õhumahud, mis on vajalikud eraldi iga üksiku lahusti, iga ärritava gaasi ja süsinikoksüüdi lahendamiseks normini. Mitme gaasi ja auru (peale lahustite ja ärritavate gaaside ning süsinikoksüüdi ühes lämmastikoksüüdidega) üheaegse eritumise korral võetakse ventileeritava õhu hulk vastavalt sellele terviskahjulikule mõjule, mis nõuab suuri õhuvahetust.

4. Käesolevas lisas mittetoodud mürgiste ainete kohta, samuti ainete kombineeritud toime juhtudel määratakse lubatavad piirkontsentratsioonid Üleliidulise Riikliku Sanitaarinspeksiooni poolt.

Lisa nr. 3¹

Mittetoksiliste tolmu lubatavad piirkontsentratsioonid tootmisruumide töötsooni õhus

1. Mittetoksilise tolmu lubatavad piirkontsentratsioonid tootmisruumide töötsooni õhus ei tohi ületada:

- a) 2 mg/m³ — tolmuliikide puhul, mis sisaldavad kvartsi koguses üle 50% (kvartsi-, kvartsiiditolm jm.);
- b) kuni 10 mg/m³ — kõigi teiste tolmuliikide puhul.

2. Tolmu lubatavad piirkontsentratsioonid üksikutel tööstusaladel määratakse, olenevalt tolmu iseloomust ja tootmisprotsessi iseärasustest, käesolevas lisas p. 1 antud normide piires, vastavate minis-

¹ Võetud «Tööstusettevõtete projekteerimise sanitaarnormidest» HCN 101-51. Vastavalt lisale nr. 4.

teeriumide poolt kooskõlastatult Üleliidulise Riikliku Sanitaarinspeksiooniga.

3. Võimatuse korral saavutada p. 1 ja 2 nimetatud kontsentratsioone lubatakse üksikutel juhtudel, vastava ministeeriumi loal ja kooskõlastatult Üleliidulise Riikliku Sanitaarinspeksiooniga, kõrvalekaldu mis käesoleva lisa p. 1 toodud normidest.

Lisa nr. 4

Ruumide kate- gooria	Ruumide iseloomustus	Puhastamise sagedus aastas
A. Klaasistuse puhastamise tähtjad		
1	Ruumid, kus tekib vähesel määral tööstuslikku tolmu, suitsu, tahma jne.	Vähemalt kaks korda aastas
2	Ruumid, kus tekib suurel määral tolmu, suitsu, tahma jne.	Vähemalt neli korda aastas
B. Valgustite puhastamise tähtjad		
1	Ruumid, kus tekib suurel määral tööstuslikku tolmu, suitsu ja tahma (näiteks: sepikojad, valutsehhid, superfosfaaditehaste operatsiooniosakonnad ja püriidi tükeldamise osakonnad, rikastamisvabrikud, tsemenditehased, veskid jt.)	Neli korda kuus
2	Ruumid, kus tekib vähesel määral tööstuslikku tolmu, suitsu ja tahma (näiteks: mehaanika-montaažitsehhid, metallkonstruktsioonide tsehhid, tööriista-tsehhid, elektri- jaamade masinasaalid, nahavabrikud, paberivabrikud, eluolustikulised ruumid ja administratiiv-kontoriruumid jt.)	Kaks korda kuus

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Töökaitsekomisjonid	
Põhilised ülesanded ja organiseerimise kord	6
Töökaitsekomisjonide töö ja töökorraldus	8
Ühiskondlikud tööinspektorid	
Põhilised ülesanded ja töö organiseerimine	12
Ühiskondlike tööinspektorite õigused ja kohustused	14
Peamised küsimused töökaitseaktiivi töös	
Töökaitseabinõude plaanipärane ellurakendamine	25
Töökaitse seisukorra järelevaatused	30
Instrueerimine ohutute tööviiside alal	38
Tööõnnetuste registreerimine, arvelevõtmine ja uurimine	42
Regresshagid	51
Lühiandmed töökaitsealasest seadusandlusest, eeskirjadest ja normidest	
Tööseadusandlus	53
Ohutustehnika	60
Tööstustervishoid	67
Lisad	
Vabriku, tehase-, kohaliku (tsehhi) komitee töökaitsekomisjoni põhimäärus	73
Ühiskondliku tööinspektori põhimäärus	74
Tootmisega seosesolevate õnnetusjuhtumite registreerimise ja arvelevõtmise määrus	76
Ametiühingu keskkomitee tehnilise inspektori põhimäärus	83
Instruktsioon tööstusettevõtete sanitaarse korrastuse kohta	86

Toimetaja A. O r a.

Tehniline toimetaja M. A a r d m a. Korrektorid H. Sinilaid ja H. T i l l e m a n n.

Ladumisele antud 4. XII 1953. Trükkimisele antud 12. IV 1954. Trükiarv 3000. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 6.25. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 5.13. Arvutuspoognaid 6.32. MB-08127. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk tn. 40/42. Tellimise nr. 4190.

На эстонском языке.

Hind rubl. 1.15.

Rbl. 1.15

A-19995

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00896079 3